

ЛІМ

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 33 (4988) 24 жніўня 2018 г.

ISSN 0024-4686

16+

*Нацыянальная
літаратурная: агляд
прэтэндэнтаў
стар. 6—7*

*Сустрэчы
дзея
дыялогу
стар. 8—9*

*Тэатральны
эксперыментатар
Еўсцігней Міровіч
стар. 14*

Жывыя рэчы

Памятаеце казку пра жывую ваду? Калі дакранаешся да рэчаў, якія захоўваюць цяпло чалавечых рук, маюць душу і ўласную гісторыю, то разумееш, што гэтую метафару можна аднесці і да іх. Творы народных майстроў падсілкоўваюць, дапамагаюць нашым мітуслівым душам адпачыць, засяродзіцца на прыгожым і сапраўдным. Гэтым яны каштоўныя. Быў час, калі здавалася, што такія рэчы знікнуць назаўсёды. Але цяпер мы бачым, як яны адраджаюцца. Фестываль «Дрыбінскія таржкі» на Магілёўшчыне дазваляе цалкам упэўніцца ў гэтым. Сёлета ён прайшоў восьмы раз. І стаў яшчэ больш насычаным і цікавым.

Дрыбіншчына здолела зрабіць свой унёсак у беларускую культуру праз народныя рамёствы, не проста захаваўшы іх, а вяртаючы ў штодзённасць. Як гэта ўдалося самаму маладому раёну краіны, які быў адроджаны чарговы раз пасля чарнобыльскай катастрофы і які часткова складаецца з перасяленцаў з іншых мясцін, — асобная размова. Але безумоўна тое, што цяпер важную ролю ў гэтым выконвае і рэгіянальны фестываль народнай творчасці, народных промыслаў і рамёстваў «Дрыбінскія таржкі», які праходзіць у трэцюю суботу жніўня.

Працяг на стар. 3 ▶

Фота Лілія Парыцкай.

Іванаўскі дзень

**Свята беларускага пісьменства
павялічвае колькасць кніжных крам у краіне**

Сёлета на Іванаўшчыне ўрачыста адкрыецца першая кніжная крама ў раёне пад назвай «Верасень». Пра гэта паведамлілі на прэс-канферэнцыі на тэму «Аб ходзе падрыхтоўкі і правядзення юбілейнага XXV Дня беларускага пісьменства».

— Дзень беларускага пісьменства адзначаецца з 1994 года, і за час правядзення стаў агульнанацыянальным святам і знакавай падзеяй культурнага жыцця нашай краіны, — адзначыла начальнік упраўлення выдавецкай і паліграфічнай дзейнасці Міністэрства інфармацыі Беларусі Алена Паўлава. — Сёлета свята будзе праходзіць у Іванаве. Наступны Дзень беларускага пісьменства адбудзецца ў Слоніме.

Працяг на стар. 2 ▶

ISSN 0024-4686

9 770024 468001 1 8033

Акіэнты тыдня:

краіна

Віншаванні. Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка павіншаваў губернатара Курскай вобласці Расійскай Федэрацыі Аляксандра Міхайлава, ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны і жыхароў вобласці з 75-й гадавінай перамогі ў Курскай бітве. Кіраўнік дзяржавы адзначыў, што гэта тая падзея, якая дазволіла пачаць стратэгічнае наступленне савецкіх войскаў. «Гэта бітва застанецца ў гісторыі як прыклад сапраўднай мужнасці і гераізму, сілы духу і веры ў Перамогу. Кожная пядзя курскай зямлі паліта крывёю загінуўшых герояў, салдат і афіцэраў розных нацыянальнасцей. Іх подзвіг вечна будзе жыць у сэрцах беларусаў», — гаворыцца ў віншаванні. Прэзідэнт падкрэсліў, што пачуццё глыбокай удзячнасці воінам-вызваліцелям, якія падарылі людзям права на мірнае жыццё, назаўсёды аб'яднала народы Беларусі і Расіі.

Сяброўства. Нацыянальная бібліятэка Беларусі і Расійская дзяржаўная бібліятэка атрымаюць у свае фонды ўпершыню выдадзеную перапіску Максіма Горкага з сям'ёй Максіма Багдановіча, паведамляе БелТА. Гэтую навіну агучыла начальнік дэпартаменту сацыяльнай палітыкі і інфармацыйнага забеспячэння Пастаяннага камітэта Саюзнай дзяржавы Маргарыта Леўчанка ў Ніжнім Ноўгарадзе на экспертна-медычным семінары «Багдановіч і Горкі: саюз, народжаны на берагах Волгі». Сёлета за кошт сродкаў бюджэту Саюзнай дзяржавы запланавана выдаць матэрыялы перапіскі Багдановіча-старэйшага і Горкага, паведамліла Маргарыта Леўчанка. Гэта будзе кніга, прысвечаная іх сяброўству, і ёсць спадзяванні, што яна пачынець свет у кастрычніку.

Медыяфорум. У межах рэалізацыі дзяржаўнай інфармацыйнай палітыкі 11—14 верасня ў Мінску і сталічнай вобласці адбудзецца XIII Беларуска-міжнародны медыяфорум «Партнёрства ў імя будучыні: лічбавая павестка для медыяпрасторы», паведамлілі ў Міністэрстве інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Сёлетні форум, у якім возьмуць удзел кіраўнікі СМІ, вядомыя палітолагі, эксперты больш як з 30 краін СНД, блізкага і далёкага замежжа, праводзіцца ў кантэксце рэалізацыі задач па алічбоўцы прасторы Еўразійскага эканамічнага саюза, пабудовы лічбавай эканомікі і інфармацыйнага грамадства ў нашай краіне, якасных змен у дзейнасці сучасных медыя.

Турызм. У Гродне для турыстаў усталявалі дзевяць інфармацыйных стэндаў маршрутнага арыентавання. На іх размешчана інфармацыя на беларускай, англійскай і кітайскай мовах пра гістарычныя славутасці горада, якія знаходзяцца ў радыусе 500 метраў ад кожнага стэнда, аб'екты харчавання і пражывання. Месцы размяшчэння інфармацыйных падказак выбіралі, зазначаюць спецыялісты, зыходзячы з аналізу найбольш наведвальных аб'ектаў. Як вядома, у абласным цэнтры дзейнічае бязвізавы рэжым тэрмінам да 10 дзён для замежных гасцей. Толькі сёлета горад наведана звыш 40 тысяч вандроўнікаў з розных краін. Больш за ўсё турыстаў з Літвы.

Фотавыстаўка пад назвай «Палешукі» адкрываецца заўтра ў музеі гісторыі Гомеля (музеі друку і фатаграфіі). Аснову экспазіцыі складуць фотаработы Наталлі Дораш. Здымкі былі зроблены з 1976 па 1985 год. Чорна-белыя плёнкавыя кадры паказваюць партрэты жыхароў вёскі Букча Лельчыцкага раёна, іх працу і побыт, чароўныя краявіды. Прадстаўленыя здымкі не падвяргаліся рэдагаванню або апрацоўцы. Шчырыя, як і галоўныя героі сюжэтаў, работы Наталлі Дораш удастоены дыпламаў і ўзнагарод рэспубліканскіх і міжнародных конкурсаў.

Агляд афіцыйных падзей ад **Міры ІЎКОВІЧ**

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Дом літаратара — для настаўнікаў

Пра важнасць педагогічных навацый гэтым разам выказваліся не толькі спецыялісты Нацыянальнага інстытута адукацыі Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, метадысты Мінскага гарадскога інстытута развіцця адукацыі, але і самі літаратары, творы многіх з якіх уключаны ў школьную праграму. Напярэдадні новага навучальнага года ў Саюзе пісьменнікаў Беларусі адбылася сустрэча з выкладчыкамі беларускай мовы і літаратуры ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі Мінска. Традыцыйная жнівеньская нарада, якую звычайна называюць інструктыўна-метадычнай, прайшла ў нязвыклым фармаце. Адбыўся ўзаемакарысны дыялог. Настаўнікі сустрэліся сам-насам з айчыннымі літаратарамі і пачулі з першых вуснаў пра тое, якіх арыенціраў трымаюцца сучасныя пісьменнікі ў сваіх творах — у далейшым на іх будзе выходзіць беларуская нацыя. І для саміх пісьменнікаў такая вялікая аўдыторыя (звыш 250 слухачоў) — нагода больш блізкіх зносін з тымі, хто дапамагае юнай асобе праз літаратуру спазнаць жыццёвыя каштоўнасці.

Першы намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Алена Стэльмах пазнаёміла прысутных з тэндэнцыямі развіцця сучаснай беларускай літаратуры, старшыня Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі, лаўрэат Нацыянальнай літаратурнай прэміі Рэспублікі Беларусь Міхась Паз-

Фота БелТА.

някаў засяродзіў увагу на ролі пісьменніка ў выхаванні асобы, а лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Міхась Башлакоў падкрэсліў значэнне роднай мовы для павышэння нацыянальнай свядомасці беларусаў. Галоўны рэдактар выдавецтва «Мастацкая літаратура» Віктар Шніп распавёў пра асаблівасці выдавецкай дзейнасці ў вызначэнні кніжных прыярытэтаў для вучняў. Досведам работы па далучэнні школьнікаў да чытання беларускіх кніг падзялілася намеснік дырэктара Цэнтралізаванай сістэмы дзіцячых бібліятэк Мінска Алена Чарняўская.

Карыснай для педагогаў стала і сустрэча са стваральнікамі газеты «Літаратура і мастацтва», часопісаў «Нёман», «Полымя», «Маладосць» і «Роднае слова». У сваю чаргу выдавецтвы «Мастацкая літаратура», «Чатыры чвэрці», «Народная асвета», Выдавецкі дом «Звязда» прадэманстравалі шэраг

кніжных навінак, што таксама зацікавіла настаўнікаў.

Акрамя таго, удзельнікі мерапрыемства пазнаёміліся з краязнаўчай літаратурай, прадстаўленай Саюзам пісьменнікаў Беларусі. Пра тэму «Радзімазнаўства» ў літаратуры гаварылі асобна. Бо менавіта адсюль ідуць вытокі разумення чалавекам сваіх каранёў, фарміруецца яго жыццёвы стрыжань.

Намеснік начальніка ўпраўлення каардынацыі метадычнай работы Мінскага гарадскога інстытута развіцця адукацыі Валянціна Маеўская зазначыла, што сустрэча ў Доме літаратара вельмі карысная для настаўнікаў. Жывая гаворка, непасрэдны кантакт з прадстаўнікамі літаратурных колаў, безумоўна, паспрыяюць павышэнню ўзроўню прафесійнай кампетэнтнасці настаўнікаў і якасці адукацыі.

— Усе мы — пісьменнікі, педагогі — робім адну справу і хочам, каб новыя пакаленні беларусаў былі годнымі сваёй краіны, — падкрэсліла Алена Стэльмах. — Калі разам будзем прыважаць дзеям любоў да роднай мовы Бацькаўшчыны, Беларусь стане больш моцнай і духоўна багатай. Спадзяёмся, што нашы кантакты з настаўнікамі паглыбляцца. У прыватнасці, пра гэта сведчаць і шматлікія запрашэнні пісьменнікаў на Першавераснёвае свята ў школы і гімназіі.

Марыя ЛІПЕНЬ

Напярэдадні

ІВАНАЎСКІ ДЗЕНЬ

— Правядзенне мерапрыемства рэспубліканскага маштабу азначае і маштабную падрыхтоўку, — заўважыў намеснік старшыні Іванаўскага раённага выканаўчага камітэта Рыгор

Сыса. — Таму літаральна з верасня мінулага года, калі ў Полацку перадалі эстафету гораду Іванава, пачалося планаванне наступнага свята: вызначылі аб'екты, аб'ёмы работ і сродкі для іх

ажыццяўлення. На сённяшні дзень горад практычна гатовы для прыёму гасцей. Самая вялікая колькасць фінансавых сродкаў пайшла на рэканструкцыю гарадскога парку, агульная плошча якога каля 25 га. Менавіта там будзе ўсталявана цэнтральная пляцоўка.

Галоўнай славутасцю горада стала вуліца 17 верасня, якая ператварылася ў пешаходную. У памяць аб правядзенні Дня беларускага пісьменства на ёй будзе ўстаноўлена скульптура пад назвай «Янава слова».

Праграма двухдзённага святкавання ўключае ў сябе ўрачыстую цырымонію ўзнагароджання пераможцаў Нацыянальнай літаратурнай прэміі, рэспубліканскую навукова-асветніцкую экспедыцыю «Дарога да святыхняў» з Дабрадзейным агнём ад Труны Гасподняй, якая пройдзе па гарадах і вёсках некалькіх рэгіёнаў і завершыць свой шлях у Іванава, фінал Рэспубліканскага конкурсу юных чытальнікаў «Жывая класіка», навукова-практычную канферэнцыю «Іванаўскія чытанні».

Сярод асноўных мерапрыемстваў — Фестываль кнігі і прэсы, на якім будуць працаваць кніжныя выставачныя павільёны, тэматычныя пляцоўкі, экспазіцыі рэспубліканскіх і рэгіянальных друкаваных СМІ, гандлёвыя павільёны і палаткі. Міжнародны круглы стол збярэ беларускіх і замежных літаратараў «Мастацкая літаратура як шлях адно да аднаго», тэматыка якога — «Мая малая радзіма».

— Адбудуцца 32 вялікія і сярэднія мерапрыемствы, — падлічыла начальнік аддзела культуры Іванаўскага раённага выканаўчага камітэта Валянціна Барадзінчык. — Сярод іх — музычна-пэтычны праект «Янаўскія замалёўкі». Гэта чытанні на балконах. Мы зможам прадставіць пляцоўку для мясцовых паэтаў і пісьменнікаў для таго, каб яны маглі прадэманстраваць свае творы. Таксама будзе рэалізаваны праект «Вулічныя музыкі», бо мы хочам агучыць абсалютна кожную пляцоўку, дзе адбудуцца асноўныя мерапрыемствы.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

Супрацоўніцтва

Кітайская пляцоўка для літаратурнай дружбы

Доктар філалагічных навук спадарыня Чжан Хуэйцінь, якая працуе ў другім Пекінскім дзяржаўным універсітэце замежных моў, адзначана падзякай міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Ведамасная ўзнагарода — падсумоўванне таго плёну, які складваецца ў аўтарытэтай кітайскай ВНУ ў справе развіцця беларуска-кітайскіх літаратурных, асветніцкіх стасункаў. Ва ўніверсітэце працуе Цэнтр культуры Беларусі. За некалькі апошніх гадоў склалася неблагая бібліятэка сучаснай беларускай літаратуры. У фарміраванні яе прымаў удзел і Саюз пісьменнікаў Беларусі. Студэнты-лінгвісты выканалі і працягваюць выконваюць даследаванні, звязаныя з гісторыяй Беларусі і беларускай літаратурай. Выкладчыкі і студэнты робяць

спробы перакладаць беларускую паэзію з мовы арыгінала на кітайскую мову. Спадарыня Чжан Хуэйцінь уваходзіць у склад міжнароднага рэдакцыйнага савета серыі «Светлыя знакі: паэты Кітая», якая зараз выходзіць у мінскім выдавецтве «Мастацкая літаратура». У прыватнасці, з падказкі Чжан Хуэйцінь выйшаў зборнік вершаў Су Шы на беларускай і кітайскай мовах.

Узнагароду кітайскаму лінгвісту, літаратуразнаўцу ўручылі падчас правядзення чарговай Пекінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу, на якой, дарэчы, прысутнічала прадстаўнічая беларуская дэлегацыя на чале з намеснікам міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь Ігарам Бузоўскім.

Сяргей ШЫЧКО

Імпрэза

ЖЫВЫЯ РЭЧЫ

тэрмасы... Але той, хто цэніць сваё здароўе і камфорт, купляе валёнкi. Лепш за іх нічога няма. Я сам нашу іх з восені па вясну. Яны захоўваюць тэмпературу цела, забяспечваюць вентыляцыю. Пры іх вырабе выкарыстоўваецца толькі воўна і вада, больш нічога.

На працягу года майстар вырабляе прыкладна 120 пар экалагічнага абутку. Кошт валёнак без упрыгажэння — 100—150 рублёў (дзіцячыя — 50), упрыгожаныя — да 600. Захоўваюць дрыбінчанае валёнкi з дапамогай багуну, лаванды або саларкі, зрэдку карыстаюцца хімічнымі сродкамі. Дарэчы, на «Таржках» валёнкi можна купіць танней працэнтаў на 40. На заказ майстар зробіць такі абутак больш тоўстым, а ў выпадку з дзецьмі валёнкi «растуць» разам са сваімі гаспадарамі: іх можна разбіваць на капылу, павялічваючы памер з году ў год. Валёнкi дачкі Уладзіміра Асіпоўскага «выраслі»

разам з дзяўчынкай з 16 па 22 памер.

Сваё майстэрства Уладзімір перадае дрыбінскім дзецям, навучаючы іх на занятках гуртка «Катрушнік».

На «Таржках» рамеснікі паказвалі сваё майстэрства, расказвалі пра яго. Іх з захапленнем слухалі і дзеці, і дарослыя. Дом рамёстваў вёскі Кароўчына падрыхтаваў да фестывалю тры майстар-класы: пляценне з лазы, шыццё саламянага картуза і ткацтва пояса на бёрда.

— Многія пытаюцца, як тчэцца пояс, як складаецца каркас кошыка, як кладзецца лаза, і на такіх сустрэчах ва ўсіх ёсць магчымасць дакрануцца да рамёства знутры, — расказала дырэктар Кароўчынскага дома рамёстваў Таццяна Сіроціна. — Многа тых, хто ўжо захапіўся і імкнецца да ўдасканалення.

Яшчэ адна магчымасць, якую даюць «Таржкі» і падобныя ім фестывалі, — сустрэчы з носьбітамі традыцыйнай культуры, з тымі, хто памятае, як гэта было раней, як напляталі тыя ж лапці, як захоўвалі. Так народнае рамёства само падсілкоўваецца і набывае штуршок для развіцця. Фестывалі, падобныя «Дрыбінскім таржкам», узбагачаюць усіх, падтрымліваюць попыт на вырабы народных майстроў і дапамагаюць рэчам, якія былі народжаны ў далёкім мінулым, стаць часткай нашага жыцця.

Вольга МЯДЗВЕДЗЕВА

Гэта добра разумее і мясцовая ўлада. «Мы заўсёды рады і ганарымся тым, што да нас у госці прыязджаюць найлепшыя майстры, якія захавалі народныя традыцыі, тыя, каму неабыхавана будучыня краіны, якія перадаюць свае веды малодшаму пакаленню», — падкрэсліў на адкрыцці свята старшыня Дрыбінскага райвыканкама Дзмітрый Гатоўчык.

У Дрыбінскім раёне два рамяствы набылі статус аб'ектаў нематэрыяльнай спадчыны: шапавальства і лапцеляценне. Але на «Дрыбінскія таржкі» вязуць свае творы майстры з усёй Беларусі: тут і кераміка, і ткацтва, і лялькі, і саломка, і вырабы з дрэва...

«Таржкі» каштоўныя тым, што на іх можна не толькі ўсё гэта набыць, але і бліжэй пазнаёміцца як з рамяством, так і з рамеснікамі. Майстар-шапавал Уладзімір Асіпоўскі нарадзіўся ў Віцебскай вобласці, у Дрыбін прыехаў шмат гадоў назад з-за маці, якой урачы раілі больш сухі клімат. Выбар паў на Дрыбіншчыну і дзякуючы валёнкам, якія тут рабілі ва ўсё часы. Маці будучага майстра Марыя Асіпоўская 42 гады працавала на чыгунцы і ведала сапраўдную цану цёплай і зручнаму абутку. Прыехаўшы сюды, яна стала валяць валёнкi на продаж. Ад маці майстэрства пераняў сын. З 1989 года гэта ўжо і яго рамяство.

— Раней попыт быў большы, бо не было альтэрнатывы, — расказвае Уладзімір. — А зараз ёсць буркі, боцікі,

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

24 жніўня — 90 гадоў з дня нараджэння Янкі Раманоўскага (1928—1974), графіка, жывапісца.

24 жніўня 50 гадоў адзначае Кацярына Фадзеева, балерына, народная артыстка Беларусі.

25 жніўня — 95 гадоў з дня нараджэння Рыгора Віткоўскага (1923—1992), графіка.

25 жніўня 80 гадоў спаўняецца Генадзю Граку, графіку.

27 жніўня — 90 гадоў з дня нараджэння Сяргея Вакара (1928—1998), скульптара, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

28 жніўня 80 гадоў спаўняецца Мікалаю Старчанку, пісьменніку.

28 жніўня 70 гадоў адзначае Ганна Александровіч, пісьменніца.

28 жніўня — 130 гадоў з дня нараджэння Анатоля Багдановіча (1888—1969), белару-

скага і расійскага мовазнаўцы.

28 жніўня — 130 гадоў з дня нараджэння Георгія Пятрова (1888—1960), піяніста, хормайстра, дырыжора і педагога, заслужанага артыста Казахстана, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

28 жніўня — 100 гадоў з дня нараджэння Міхася Пянкрата (1918—2001), паэта, празаіка.

28 жніўня 70 гадоў спаўняецца Таццяна Пясецкай, графіку, жывапісцу.

28 жніўня — 70 гадоў з дня нараджэння Віктара Сямашкі (1948—1998), майстра манументальна-дэкаратыўнага мастацтва,

графіка.

29 жніўня — 95 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Казберука (1923—2016), літаратуразнаўцы, крытыка.

30 жніўня — 100 гадоў з дня нараджэння Алеся Макаравіча (1918—1967), літаратуразнаўца, крытыка.

30 жніўня — 90 гадоў з дня нараджэння Ірыны Клімашэўскай, празаіка.

30 жніўня 75-гадовы юбілей адзначае Пётр Гонта, плакатыст.

30 жніўня 65-гадовы юбілей адзначае Таццяна Лебедзева, пісьменніца.

Магілёўскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

26 жніўня — на творчую сустрэчу з Марынай Сліўко ў дзіцячы аздараўленчы лагер «Дубравенка» (10.00).

Люстэрка тыдня:

свят

Праект «Беларускія ўік-эндзі» прапануе школьнікам і іх бацькам адзначыць пачатак новага навучальнага года праглядам сямейнага кінафільма «Мой сябар жырафа» рэжысёра Барбары Брэдэра (Нідэрланды), які пакажуць ў 15 кінатэатрах Мінска з 30 жніўня па 12 верасня на беларускай мове. Спецыяльны прэм'ерны паказ з удзелам пасла Каралеўства Нідэрландаў у Рэспубліцы Беларусь Паўла ван Ааствейна пройдзе ў кінатэатры «Масква» 30 жніўня ў 19:00. Фільм «Мой сябар жырафа» (пагодле казкі нідэрландскай пісьменніцы Ані Шміт) распавядае пра незвычайнае сяброўства маленькага хлопчыка і жырафы па мянушцы Раф, якая ўмее размаўляць. Хлопчык неўзабаве стане першакласнікам, але не хоча, каб школа перашкоджала сяброўству з Рафам. Выйсце ёсць: трэба ісці ў першы клас разам! Але як растлумачыць дарослым, што жырафа таксама хоча вучыцца? На думку арганізатараў «Беларускіх ўік-эндзі», фільм асабліва ўпадабаюць беларускія першакласнікі.

УЦэнтральным доме мастака ў Маскве праходзіць выстаўка работ Бэнксі, вядомага малюнкамі ў стылі графіці, зробленымі ў гарадах па ўсім свеце. Цікава, але сам Бэнксі даведаўся пра выстаўку ад аднаго са сваіх фанатаў у сацыяльных сетках: аматар графіці даслаў яму рэкламны банэр, які паведамляе пра маскоўскую экспазіцыю. Яна здзівіла мастака: адзін з прынцыпаў, пакладзеных у аснову творчасці Бэнксі, — гэта адсутнасць платы за прагляд яго работ, таму што яны зроблены наўпрост на архітэктурных збудаваннях (малюнкi даволі «вострыя», бо ілюструюць актуальныя сацыяльныя і палітычныя праблемы грамадства). Арганізатары маскоўскай выстаўкі растлумачылі, што прадставілі ў галерэі аўтарызаваныя прынты, якія Бэнксі сам прадаваў калекцыянерам. Выстаўка работ правакацыйнага мастака складаецца са 100 экспанатаў (вулічныя аб'екты, рэдкія прынты, фатаграфіі) і будзе доўжыцца да 2 верасня.

Незвычайны акт патрыятызму прадэманстравалі мастак з Мексікі Алехандра Рывера Каньяс, які днямі трапіў у Кнігу рэкордаў Гінеса за самы вялікі малюнак, зроблены адным чалавекам. Цэнтральным элементам малюнка (ён займае плошчу ажно 289 кв.м.) стала выява помнікі рэвалюцыі, які можна ўбачыць у цэнтры Мехіка ў памяці пра падзеі 1910—1917 гадоў. У сувязі з гэтым прэзентацыя работы прайшла каля манумента, а мастак адзначыў, што такім чынам хацеў заявіць пра родны горад на ўвесь свет. Каб трапіць у Кнігу рэкордаў Гінеса, Алехандра давялося прыкладзі шмат намаганняў: ён асобна працаваў над 17 часткамі агульнага палатна па 8 гадзін у дзень на працягу двух месяцаў.

Неўзабаве пачнуцца дзімкі чарговага фільма пра шпіёна Джэймса Бонда, дзе касцюм Агента 007 у апошні раз апране акцёр Дэніэл Крэйг. Сетка брытанскіх кінатэатраў ODEON не захацела пакідаць пошукі новага выканаўца ролі на стваральнікаў фільма і запусціла сярод сваёй аўдыторыі апытанне, мэтай якога было высветліць, каго самі глядзчы лічаць ідэальным кандыдатам на здымкі ў якасці Джэймса Бонда. Лідарам апытання стаў акцёр Ідрыс Эльба: 26% удзельнікаў галасавання лічаць, што час выпусціць кіно пра прыгоды першага ў гісторыі бандыяны агента з цёмным колерам скуры. Пасля Ідрыса Эльбы ў рэйтынг стаяць Том Хардзі (22% галасоў), Том Хідлстан (11% галасоў), Джэймс Нортан (5%) і Эйдан Тэрнер (5%).

Агляд цікавінак ад Дар'і ЧАРНЯЎСКАЙ

Калектыў Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа выказвае спачуванне супрацоўніку музея Івану Сільвестравічу Дубовіку ў сувязі са смерцю МАЦІ. Смерць роднага чалавека — вялікае гора і выпрабаванне. Аднак светлыя ўспаміны пра чалавека, які сумленна і годна пражыў сваё жыццё, пакінуўшы плён сваіх добрых спраў, заўсёды будуць мацней смерці. У гэтую горкую хвіліну падзяляем вашу гора, смуткуем разам з вамі.

Ізяслаў КАТЛЯРОЎ

О, Беларусь, ты — гербная дзяржава!

(Геральдычныя санеты)

1

Дапамажы мне сілаю, санет,
гербы і ўсю геральдыку прыблізіць
і гукарытмам сімвалы узвысіць,
што тысячу гадоў маючы свет.
Дзе таінства — там будных дзён сакрэт.
Разгадкаю хачу яго паглыбіць,
ды страшна чымсьці ісціну пакрыўдзіць,
бо гістарычны скрозь у ёй сюжэт.
Эмблемы хрысціянства... Горды Рым
і Грэцыя, што існа служыць ім...
А там ужо — і персы, егіпцяне,
і таінства спазнаўшыя мідзяне...
За цягам грозліва ўзятае цяг —
іх водбліскі відаць ва ўсіх вяках.

2

Вось імяныя, ўладныя пячаці,
малюнк-алегорыі — у іх,
яны для самае высокай знаці,
яшчэ і не прызначаны для кнігі.
Нібы ваярка ў Цэзара — Венера,
а сімвалам Карыніфа стаў Пегас.
Афін — сава... Вось-вось зірне хімера
ўжо чалавечым вокам хіжа ў нас.
Мо гэта раптам выдумаў я, хмуры?
Уяўленне атрымалася панурым —
зноў думка ў сівасць не траў завяла.
Але тут падзялюся інтарэсам:
калісьці сімвалам Пелапанеса,
так, чарапаха ўсё-такі была.

3

Геральдыка — вяшчальнік, герб — вяршэнства
той спадчыны, што цешыць зноў пагляд.
Назад так бачу? Ці жыву назад?
Свет у адно злучаю каралеўства.
Нам казкамі — агульнае маленства,
усё ў тысячагоддзе каб змяшчаць,
каб, уяўляючы, а не ўяўляць:
гісторыя ж — загадкавае дзейства.
Што бачна ў ёй нібыта навывлёт —
хаваецца, як Антарктыда ў лёд, —
у ёй германій, французій, англій мнства.
Але ўсяму пячаць і ёсць аснова.
Як подпіс, — асабістая, адна.
Ды не, — сцвярджэннем подпісу яна.

4

А вось дамова першая на шлюб,
зацверджаная першаю пячаціцю.
Інфант Касцільскі Санча верыць ішчасцю
з ёй, з Вільгемінай... Лёгка я ўяўлю:
о, колькі іх праз ганьбу і хвалу
пацвердзіў свет, — пячаціцю знітаваных
дамоў тых — закаханых, раскаханых
на згоду ці разлад, што верны злу!
А Вільгеміна-то дачкой Гастона,
віконта, так, Беарнскага была.
Яна ж уладнай сілаю закона
упершыню жанчынам памагла.
Памог мужчынам ці пашкодзіў Санча?
Пячаць не ўсім пастаўленая ўдачна.

5

На плошчы на Клермонскай таўкатня,
і Папа Рымскі ў горадзе Авёрні.
Глядзіць Урбан Другі зноў непакорна —
натоўпам скрозь кіруе слепата.
Гаворыць ён — зусім і не мальба,
а гнеў у словах аб агідзе чорнай,
аб страце веры духацудатворнай,
з якой лёс хрысціянскі жыў здаўна.
Ён на няверных у паход склікае,
каму Труна Гасподня — святая.
І ў той жа час усе клянуцца з ім
ісці ў паход на Іерусалім.
А на адзеннях чырванню — крыжы
як сімвалы іх духавышыні.

6

Мае ўсе веды нібы ў беднаце.
А што ў гербе, каторы на ішыце, —
адданасць рыцарская ідэалам?
Гатоўнасць з гонарам за гонар мерці?
Плаціць за помсту помстаю, урэшце,
так і ў вялікім, і ў малым бывала?
Ва ўсім быць існасам самім дабрам,
але даказваць правату кап'ём?
Я нешта, мабыць, недаўсведамляю...

За рыцарам сачу ці за канём
і помню дзень сябе забытым днём,
і знаю тое ўжо, чаго не знаю...
Гляджу вось нейкай даллю незямной
ва ўсё, што стала ўжо чамусьці мной.

7

«Леліва», «Клямры» і «Газдава»,
«Лебедзь», «Вуж» і «Леў»
азіраюць нас яскрава —
хто што разглядзеў.
У грыфона злева, справа
льва арліны гнеў.
Геральдычнае ён права
ўсё ж набыць сумеў.
Граф Браніцкі, граф Хадкевіч
лепш жылі, чым і хацелі,
па-за дзействам спраў.
Ды і шляхціч Астаневіч
знаў, што дзеяць і не дзеяць, —
«Сокал» памагаў.

8

Часы пераклікаліся гербамі,
нат рознымі калісь і між братамі,
часцей — без усвядомленых патрэб.
Затое гэтак роднасна між намі
зліваліся ў адзін і той жа герб.
Ён сотні шляхцічаў сабой зядноўваў,
ён прозвішчы збліжаў, ён іх ахоўваў —
агульным быў для іх духоўны хлеб.
Хацеў сказаць: «як молат і як серп»,
ды лепш мінуць бы гэтае сваім
дакорам даўнім, горасна-нямым...
Але хачу каго цяпер уславіць?
Тых, можа, хто ўладаў гербамі «Равіч»?
Легенда ёсць, забытая зусім.

9

Якісь кароль (англійскі ды суровы?)
прад сконам замак сыну завяшчаў,
даччэ сваёй, па ўласнай добрай волі,
усё, што ў замку тым, паабяцаў.
Нашчадак аказаўся ў дзіўнай ролі,
нібыта сам парожнім замкам стаў:
жыць каралём, ды ўпадабніцца голі?!
Амаль не еў, не піў ён і не спаў.
Сам не дадумаўся б, рабіць што далей, —
пра гэта нават страшна гаварыць,
ды служкі раптам гнеўна падказалі
яму сястру бязлітасна забіць.
Не помнячы, што кожны служыць Богу,
завезлі... у мядзвежю бярлогу.

10

Пасля рашылі слугі паглядзець —
і бачаць: пакарыўся ёй мядзведзь.
Яго яна як быццам асядлала,
хоць шыю толькі шалем абвязала.
І едзе — ці ў жыццё сваё, ці ў смерць,
перад забойцамі трымае ледзь,
а ён зароў, ды дзеўчына маўчала —
сумленне і маўчком ім унушала.
На «Равічу» ўсё так: мядзведзь адзін
з дзяўчынай пад каронаю на ім.
І рукі ўскінуты крыжападобна...
Аленя рогі і мядзведзь другі,
галантнасцю адметны ўжо такі —
ён нават ружу нюхае пакорна.

11

О, колькі ісцін ёсць нязлосных,
якім няма наогул слоў!..
Шлюб прозвішчаў высакародных
быў чуйным шлюбам і гербоў.
Нічым як бы і не падобных,
агульнай сутнасцю ж вякоў,
ужо нат і не міжусобных,
а лучных, едних тых асноў.
Завішаў — лебедзь у Барбары
і мікалаеўскі арол...
Герб Радзівілаўскі быў дбалы:
набыў ішчэ лепшы арэол.
Блакит — на лапах у арла,
а лебедзь — сутнасцю святла.

12

Магдэбургскае права і герб
непадзельнаю сутнасцю сталі.
Звышнадзённы ўсё ж маецца хлеб,

Віцебская гарадская ратуша.

хоць духоўны і не адмянялі.
Ўсенародны і дух вось акрэп,
моц грамадства — відочна ў запале,
кожны ў кожным ажыў для патрэб —
не таілі сябе, хоць скрывалі...
Воля волі ці ўсё-такі — воль?
Адаленнем сябе набліжалі.
Князь літоўскі і польскі кароль
магдэбургскае права давалі.
Сведчыць ява сакрэтная плён —
феадальнай павіннасці скон.

13

Права правіць сабою самім,
калектыўна ўсім горадам правіць,
даць свабоду рамёствам сваім
ну а гандлю — свабодна штукарыць.
«Земляробства мы справай вяршыць», —
як мне голас аратая ўславіць?
Мой нібыта зліваецца з ім,
каб да радасці радасць дабавіць.
Магістрат выбіралі і суд,
вызвалілі сябе з яўных пут,
каб хоць душы свае супакоіць.
Спазнаваў працу дзейсную люд —
духабораннем ратушу ўзводзіць,
каб свой сорам адчуў і манкурт.

14

А на ратушы — герб гарадскі.
Ён уладай сцвярджалнаю ззяе
і пячаціцю — гербовай-такі! —
дазваляе і забараняе.
Ён гарантыі знак валявы
тым, хто знае яго і не знае.
Сам я дыхаю прагай мальбы
той, што Полацк ужо набывае.
А ці Каменец, Гомель і Брэст...
У вякоў і гадоў свой імпэт,
свой у дзён сімвал святасці цнотнай.
Ды не назваў чуцён перазоў,
а імён родных сёл, гарадоў —
назаўсёды ўжо і беззваротна.

15

Магілёў, Гродна, Віцебск і Мінск,
Ліда, Кобрын, Мазыр, Ваўкавыск,
Навагрудак, Нясвіж і Пружаны
магдэбургскасцю той знітаваны.
Слонім, Сураж, Высокае, Пінск, —
не назваўшы, пакрыўджу я іх.
Гарадок, і Ула, і Ашмяны,
а яшчэ — гарады-ветэраны...
Кожны герб я хачу разглядаць, —
не, не бачыць хачу — а чытаць.
Ці змагу? Зноў сумнеў растрывожыў...
Не па гонару гонар, відаць,
калі толькі Гасподзь не паможа...
Імі жыў ці жыву яшчэ, можа?

Пераклад з рускай мовы Соф'і ШАХ

Сёлета духоўна-асветніцкая экспедыцыя «Дарога да святыняў» з Дабрадзейным агнём ад Труны Гасподняй 25-ты раз пройдзе па Беларусі. Пачнецца ў Свята-Духавым кафедральным саборы, а закончыцца ў сталіцы Дня беларускага пісьменства — Іванаве. 3 29 жніўня па 2 верасня святары, вучоныя, пісьменнікі, артысты, музыканты, грамадскія дзеячы праедуць па цэнтральным і паўднёва-заходнім рэгіёнах нашай краіны...

Ачышчэнне поклічным святлом

Навукова-асветніцкая экспедыцыя «Дарога да святыняў», якая папярэднічае штогадоваму святу беларускага пісьменства, на мой погляд, — унікальны шанс для паяднання духоўных інтарэсаў розных сацыяльных груп нашага грамадства. З аднаго боку, магчымасць для яе ўдзельнікаў не адрывацца ад рэальнага жыцця, бачыць яго ў самых розных праяўленнях, у тым ліку стасавацца з тымі некалі актыўнымі ўдзельнікамі грамадскага жыцця, якія з-за ўзросту і фізічнага здароўя страцілі гэтую здольнасць. З другога — экспедыцыя запальвае агеньчык надзей, спадзванняў і аптымізму ў многіх людзях. Таму кожны год і ўключаюцца ў праграму экспедыцыі сустрэчы ў дамах састарэлых, у хоспісах, бальніцах, дзіцячых дамах. А паколькі экспедыцыя — з'ява рухомая, кожны год праходзіць па новых мясцінах, то можаце сабе ўявіць, колькі надзей і станоўчых эмоцый запаліла яна ў людскіх сэрцах за гады свайго падарожжа па краіне. Сёлета экспедыцыя пераадолее на сваім шляху тысячу кіламетраў. Уявіце, колькі адбудзецца сустрэч! І гэта не павінна знікнуць, як не варта прывязаць і Дзень беларускага пісьменства да нейкага аднаго месца. Рухомасць — найкаштоўнейшы набытак і экспедыцыі, і самога свята.

Для тых, хто сустракаецца з удзельнікамі экспедыцыі, і найперш у самых аддаленых вёсках і вёсачках, ды нават у многіх гарадах і мястэчках, — гэта непаўторная магчымасць на свае вочы ўбачыць і на свае вушы пачуць вядомых на ўсю Беларусь прадстаўнікоў творчай інтэлігенцыі, багасловаў, якіх да гэтага мо не бачылі і не чулі, акрамя хіба што па тэлебачанні.

А гэта ж не проста сустрэчы. Гэта шчырыя і даверлівыя гаворкі, размовы, часам нават дыскусіі. За гады свайго ўдзелу ў экспедыцыі я зразумеў іх надзвычайную каштоўнасць і патрэбнасць. Для непасрэдных удзельнікаў з абодвух бакоў.

Што асабіста для мяне экспедыцыя «Дарога да святыняў»?

Найперш — магчымасць духоўнага ачышчэння. А яшчэ — магчымасць прычашчэння.

Калі ты з вялікага, шумнага і тлумнага горада апынаешся не толькі ў сельскай цішыні (дарэчы, сельскі ўклад жыцця бадай што наша галоўная нацыянальная адметнасць, бо беларускія землі ва ўсе часы даглядаліся і ўпарадкаваліся найперш сельскімі працаўнікамі, якіх была абсалютная большасць), а часта ў цішыні бальнічных палат, дзе ляжаць хворыя, у пакоях малагаваркіх дзетак, якіх пакінулі і кінулі неразумныя бацькі, ты зусім па-іншаму пачынаеш разумець і цаніць магчымасць чалавечых зносін, ды і само паняцце чалавечнасці становіцца не тэарэтычна-нявызначаным тэрмінам, а самай што ні ёсць аб'ектыўнай рэальнасцю. Дык хіба гэта не магчымасць ачышчэння?

Не, я, вядома, не за сустрэчы выключна ў сацыяльна напружаных аўдыторыях, але скідваць іх з рахунку ні ў якім разе нельга. Нельга! Людзі ж усе роўныя перад Богам. Дык нашто пазбаўляць іх магчымасці не страціць гэтага адчування, навошта штучна аддаляць іх ад «высокага» культурнага жыцця, нашто праводзіць у душах мяжу паміж здольнымі і няздольнымі? Бо заўсёды падчас экспедыцыі было так (і застаецца да гэтага часу), што галоўныя, найбольш частыя і прадукцыйныя сустрэчы адбываюцца ў школьных і студэнцкіх аўдыторыях, у бібліятэках, Дамах культуры, музеях, дзе праходзяць не проста мерапрыемствы дзеля птушачкі, а найцікавейшыя канферэнцыі, круглыя сталы, дыскусіі па самых актуальных тэмах развіцця найперш беларускай культуры і мастацтва, на рэлігійную тэматыку. Тысячы такіх сустрэч адбыліся за гады экспедыцыі. Тысячы!

І не варта забывацца, што ўсе гэтыя гаворкі не аб-

мінаюць, здавалася б, не надта папулярную і шырока вядомую, але ж неад'емную тэму нашага жыцця — рэлігійную. У такім паяднанні яшчэ адна карысная старонка нашай экспедыцыі. Аб гэтым сведчаць і шматлюдныя хрэсныя ходы, і службы ў цэрквах, і пасадка Саду малітвы каля наведаных экспедыцыяй храмаў.

Хіба гэта не ачышчэнне, калі бачыш ад шчасця слязлівыя і пранізаныя нейкім незвычайным святлом вочы прыгорбленых жыццёвымі мітрэнгамі, але не падуладных нядобрым акалічнасцям бабулек, у парэпаных пальцах якіх цепляцца пакуль што кволяны, але штогод усё больш моцныя пальчыкі іх унукаў, з якімі яны прыходзяць на сустрэчы, на хрэсны ход, на службы ў цэрквах. І вельмі кранальна назіраць, як гэтыя, маладыя і састарэлыя, рукі беражліва захінаюць ад неспадзеўнага ветру прасветлена-яркія ў вечаровым сутонні агеньчыкі свечак і лампадак, запаленыя ад лампады з Дабрадзейным агнём ад Труны Гасподняй. Хіба не дабрэе ў такіх моманты і не ачышчаецца ад нядобрага твая душа? Мая — так!

Не раз думаў пра тое, якое надзвычайнае значэнне для многіх мае гэтая прывезена наша экспедыцыя на месцы сустрэч ламацца са святым агнём. Для нас — мо прасты і звычайны акт і факт. А для сотняў і тысяч тых людзей, якія гэтыя святыя і ачышчальныя для іх светлячкі беражліва нясуць у свае кватэры, хагы і дамы, каб захоўваць там, маючы магчымасць спазнаць усеагульную і агульначалавечую радасць далучэння да адной з найвялікшых святыняў праваслаўнага свету — Дабрадзейнага святла Хрыстовага, якое прыйшло да кожнага з іх з дапамогай экспедыцыі ажно з Іерусаліма. Калі бачыш гэтыя прасветленыя радасцю вочы і твары, хіба можаш быць аб'якавым? Хіба могуць быць сляпымі твае вочы, глухімі твае вушы?

Гэта і ёсць тое маё асабістае ачышчэнне, якое і мяне кранае да слёз. Ачышчэнне шчырасцю, чалавечнасцю, дабрыйнёй, спагадлівасцю і саміх удзельнікаў экспедыцыі, і тых, хто з імі сустракаецца. І зноў жа, не раз пераконваўся: якія ж таленавітыя, працавітыя і цягавітыя нашы людзі. Людзі, што жывуць на нашым агульным Святым полі — у нашай Беларусі. Няхай для некага гэтыя словы пададуцца занадта напышлівымі, гучнымі, а для мяне гэта самая сапраўдная ісціна, падмацаваная падчас экспедыцыі «Дарога да святыняў».

Ёсць і яшчэ адна праўда, якой я не перастаю наталяць сваю душу. Гэта тыя незвычайныя эмоцыі, якія выяўляюцца ў людзей падчас сустрэч з удзельнікамі нашай экспедыцыі. Прызнаюся, што варта было адзін раз убачыць іскрыстасць прымружаных вачэй нязменнай і нястомна-актыўнай удзельніцы нашай экспедыцыі народнай артысткі і па званні, і па сваёй артыстычнай і чалавечай сутнасці Марыі Захарэвіч, прыкмеціць у яе вачах невымоўны боль за лёс іншых, каб адчуць тыя эмоцыі, якія ўжо ніколі не вывешацца з маёй душы. Уяўляю, што значаць такія сустрэчы для тых «простых» людзей, якія доўга-доўга не адпускаюць Марыю Георгіеўну, зноў і зноў хочучы чуць яе пяшчотна-супакавальны голас, услухоўваюцца ў шчыра-прыязныя словы артысткі, якая гэтулькі беларускіх вершаў прывезла ажно з самога Мінска і вядзе гаворку з прысутнымі вельмі даверліва, проста — вочы ў вочы. Калі яшчэ надарыцца такая магчымасць?

Такія эмоцыі адчуваў я і тады, калі з людзьмі нязмушана гутарку вялі паэты Міхась Башлакоў, Вадзім Спрычан,

Ніна Загорская, Яўген Пясецкі (ён жа вядомы ў краіне фотамастак), вядомы даследчык нашай даўніны званы археолаг Пятро Лысенка, дбайныя літаратуразнаўцы з Нацыянальнай акадэміі навук Сцяпан Лаўшук і Ігар Шалодонаў, святар, навуковец і выдатны знаўца бела-рускай гісторыі і літаратуры Сергій Гардун і шмат хто яшчэ. Бо, напэўна, кожны з тых удзельнікаў экспедыцыі, хто асмельваецца браць слова на сустрэчах, аддае ўвесь запал сваёй натуре, усе свае здольнасці прамоўцы дзеля таго, каб як мага паўней данесці да людзей сэнс таго, што хвалюе яго самога і што становіцца прадметам сумеснай працы і ў Мінску, і ў іншых гарадах нашай краіны. Нездарма экспедыцыя агульнарэспубліканская, і нават міжнародная, яе ўдзельнікамі не раз былі прадстаўнікі іншых краін.

І хораша становіцца на сэрцы, калі разумееш, што наша працяглая ў часе і ў прасторы «Дарога да святыняў» не шараговая акцыя, не даніна модзе, а патрэбная найперш людзям з глыбінкі справа, што пасля нашых сустрэч і іх дарога да святыняў стане хоць трохі карцейшай і больш шырокай. І мо крышку больш людскіх душ жадаюць звярнуцца да Бога, звернуць сваё жыццё з Яго наказамі і запаведямі.

Падчас такіх сустрэч на дарогах да святыняў я яшчэ больш зразумеў глыбінны і патрыятычны сэнс слоў колішніх паўстанцаў Кастуся Каліноўскага: — Каго любіш? — Люблю Беларусь! — То ўзаемна! Я пераканаўся ў іх непахіснасці, моцы і справядлівасці для нас сённяшніх, тых, хто любіць сваю малую і нашу вялікую Радзіму і робіць для іх развіцця і ўмацавання ўсё магчымае і немагчымае. Бо — як ты да людзей, так і людзі да цябе.

Усё гэта і ёсць для мяне сапраўднае ачышчэнне шчырасцю і чалавечнасцю, дабрыйнёй і спагадлівасцю, якое наталяе савае дзейнасці на доўгі час, заахвочвае на добрыя справы.

Хацелася б верыць, што тыя тысячы і тысячы людзей, чые шляхі за многія гады перакрываваўся з экспедыцыяй «Дарога да святыняў», не заблудзяцца на сваёй уласнай дарозе да храма, да сваёй малой і вялікай Радзімы, да таго спаконвечнага і несмяротнага, што здаўна называецца беларускай мовай, беларускай гісторыяй, беларускім характарам і роднай беларускай зямлёй, на якой шчыравалі і шчыраваць будуць, веру ў гэта, многія і многія пакаленні нашых пераемнікаў-спадчыннікаў.

А таму — няхай не зарастае дарога да святыняў. Няхай набірае моцы сумесная малітва за лёс нашай Беларусі, на якой, як пісаў клапатлівы аберагальнік гістарычнай праўды Уладзімір Караткевіч, Бог жыве.

Анатоль БУТЭВІЧ,
міністр інфармацыі Рэспублікі Беларусь
у 1992—1994 гадах,
міністр культуры і друку ў 1994—1996 гадах

Фота Югена Пясецкага.

МАЕ ПЕРШЫЯ КРОКІ НА «ДАРОЗЕ...»

2017 год. Канец вясны. Атрымаў прапанову стаць удзельнікам духоўна-асветніцкай экспедыцыі «Дарога да святыняў».

І вось малебен у Свята-Духавым кафедральным саборы Мінска, блаславенне на пяць дзён шляху, пасадка ў аўтобус, выезд у Баранавіцкі раён на Святое поле, што паблізу вёскі Загор'е, дзе была знойдзена цудатворная Загор'е-Сталавіцкая ікона Божай Маці — шляхаводніца «Дарогі да святыняў».

У аўтобусе шмат вядомых у Беларусі асоб. Я сяджу побач са скрыпачкай Юліяй Лебядзенка, выпускніцай Венскай кансерваторыі, якая жыве і працуе ў сталіцы Аўстрыі. На Святым полі ў Юлі нечакана папрасілі выканаць Баха. Мы рыхтавалі больш папулярны і дынамічны класічны рэпертуар, але высокае майстэрства скрыпачкі не падышло.

У мястэчку Радунь на Гродзеншчыне частку нашай групы накіравалі ў бальніцу. Мы прынеслі свечкі з Дабрадзейным агнём, цудатворную Загор'е-Сталавіцкую ікону і музычна-паэтычныя пажаданні хутчэйшай выпіскі, а яшчэ падарункі — некалькі нумароў духоўна-асветніцкага часопіса «Врата Небесныя». Трэба было

бачыць вочы людзей, якія слухалі музыку, вершы, падыходзілі да іконы Багародзіцы і прасілі дапамогі. Католікі, праваслаўныя — не важна...

Прыемныя ўспаміны засталіся пасля сустрэчы на пагранзастане, пасля вялікага вячэрняга канцэрта ў гарадскім парку Воранава, пасля наведвання школы ў вёсцы Беньяконі. Дарэчы, Беньяконі — непаўторная мясцінка, якая захоўвае памяць пра класіка сусветнай літаратуры Адама Міцкевіча і яго каханую Марылю Верашчаку. У вясковым парку да гэтага часу ляжыць валун, дзе сустракаліся Адам і Марыля. І сёння туды прыходзіць моладзь. Дзеці з малых гадоў ведаюць біяграфію Адама Міцкевіча і на прафесійным узроўні праводзяць экскурсіі па школьным музеі для ганаровых гасцей. Згадваю Докшыцкі раён. Раніцай мы паехалі выступаць у Дом састарэлых пасёлка Сітцы. Нашым вадзіцелям і гідам быў дырэктар хлебазавода. Спачатку ён адвёз сталічных гасцей да састарэлых, а калі ехалі назад, то прыпыніўся ля мясцовай святынікі — спіленага некалькі тыдняў назад старога ясеня, пад карой якога праявіліся дзве фігуры. Яны нагадвалі Хрыста і Бага-

родзіцу. Вестка аб гэтым чудзе разляцелася не толькі па вёсцы, але і па вобласці. З кветкамі і малітвамі да спіленага дрэва, што расло ля хаты сям'і Матаковіч, ішлі паломнікі.

Непаўторна гучала скрыпка Юлі ў Бягомлі і Лепелі, калі высаджвалі Сад малітвы! ...Паэт Вадзім Спрычан не пераставаў паўтараць, што пад такую музыку ўсе дрэвы прыжывуцца і будуць на пару з ветрам граць Імелодыі Моцарта, Агінскага, Бетховена для тых, хто прыйдзе ў гэтыя сады пагутарыць з Богам.

Невялікі пасёлак Варапаева Пастаўскага раёна. Настаўнікі беларускай мовы папрасілі выступіць перад вучнямі. Цудоўная атрымалася сустрэча...

І вось наперадзе 25-я экспедыцыя. Як жа хочацца зноў адчуць тыя ж радасці, тую ж стомленасць; пачуць малітоўны спеў у цішыні начнога храма і зноў казаць сабе: гэтыя пяць дзён ты сапраўды пражыў...

Зміцер АРЦЮХ

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ ЛІТАРАТУРНАЯ ПРЭМІЯ: У пошуках праўдзівага мінулага

Сёлета на атрыманне прэміі ў намінацыі «Лепшы твор публіцыстыкі» прэтэндуець дзевяць твораў рознай праблематыкі, але большасць аўтараў усё ж такі звяртаецца да тэмы беларускага мінулага і сучаснасці.

Кніга Юрыя Татарынава «Старосветская Беларусь» (Мінск, «Смэлток», 2017) — натхняльнае адлюстраванне таго дзівоснага свету, які ўжо развітаўся з намі, — вёскі былых часоў у яе шматграннасці, але без ідэалізацыі. За аповедамі пра мінулае ідуць разважанні пра цяперашняе і будучыню. Структурна «Старосветская Беларусь» ёсць сума падарожніцкіх нататак, фальклору, складзеных падчас вандровак апаваднанняў, фрагментаў іншых мастацкіх твораў. Асабліва ў апаваднаннях праўляецца ўплыў Чэхава і Ганчарова, што спрыяе лёгкаму і займальнаму чытанню.

Юрый Татарынаў упэўнены, што кнігі па краязнаўстве павінны быць пазбаўлены любой спробы павучаць і гаварыць на мове абсалютнай ісціны. Адзначаецца адна вельмі важная і забытая сярод творцаў рэч: нельга засноўваць кнігу толькі на летапісных сведчаннях, якія маглі стварацца па ідэалагічных устаноўках.

Любоўю да Радзімы напоўнены твор Міхася Шыманскага «На добрай зямлі» (Мінск, «Мастацкая літаратура», 2017). Просты працаўнік, незалежна ад таго, якую займае пасаду, — вось той герой, які заслугоўвае ўвагі чытача. Гэта шчыры, месцамі ўсхваляваны, душэўны, філасофскі роздум беларускага журналіста і пісьменніка пра Бацькаўшчыну, пра высковыя вытокі нашага народа. Матэрыял, які паслужыў асновай твора, — асабісты вопыт Міхася Шыманскага, размовы і ўспаміны людзей рознага ўзросту і статусу, вершы і інтэрв'ю. Адчуваецца ўплыў класікаў беларускай літаратуры, асабліва ў апісанні таямнічасці і разнастайнасці беларускага лесу, якому прысвечаны цэлы раздзел. Важкае значэнне ў творчасці Міхася Шыманскага атрымала раньне знаёмства з паэмай Якуба Коласа «Новая зямля». Аўтару нават пашчасціла сустрацца з сынам і ўнукам знакамітага дзеда Талаша, што падрабязна адлюстравана ў кнізе.

Кнігу публіцыстыкі і мастацкіх твораў «Падрэзанае крыло» прэзентуе Мікола Давідовіч (Мінск, «Чатыры чвэрці», 2017). Уся глыбіня жыцця адлюстроўваецца ў прапанаваным творы, асноўныя аспекты якога — дзяцінства, сям'я, вясковасць, узаемасувязь старога і но-

вага, этычныя і маральныя нормы, становішча прыроды, а галоўнае — трагічнасць лесу беларусаў. Цікавая частка аповеду «Непрыладжаныя думкі». Гэта роздум аўтара пра сутнасць дзяржавы, магчымасці чалавека ў соцыуме, маральны выбар. Спрабуе аўтар намаляваць і партрэт сучасніка. Удалося яму гэта ці не, вырашаць чытачу.

Анатоль Дзенісейка прапаноўвае сваё «Пісьмо потомкам. 77 узелков на памяць» (Іванава, «Івановская районная типография», 2017). Аўтар не прэтэндуе на адметны маральны пасыл у апаваднанні. Яго мэта — перадача сваіх шчырых адчуванняў, рознага тыпу гісторый, досведу ў той ці іншай справе, напрыклад, аб працы народнага судзі і пракурора раёна.

Анатоль Дзенісейка расказвае пра гісторыю свайго роду з сёмага калена, што дае магчымасць прасячаць за тым, як грамадска-палітычны падзеі адбіваліся на лёсе канкрэтнай сям'і.

Насычана ўспамінамі і цёлымі пачуццямі выданне Зінаіды Дудзюк «Пара высокага сонца» (Брэст, «Альтернатива», 2017), у якім яна распавядае пра сяброўскія кантакты з Уладзімірам Калеснікам, Яўгенія Янішчыц, Нінай Мацяш, Валянцінам Грабоўскім і іншымі. Акрамя гэтага, З. Дудзюк знаёміць чытача з тымі людзьмі, якія праславілі Брэсцкі край сваімі дасягненнямі ў розных сферах. З асаблівай цікавасцю чытаюцца змешчаныя ў кнізе лісты. Дарэчы, назву кнізе даў аднайменны верш Валянціна Грабоўскага. З філасофскага пункту гледжання пара высокага сонца — час, калі пісьменнік аддае ўсю сваю жыццёвую энергію і працу творчасці, гэта пік узнёсласці і натхнення. Ён можа трыццаць доўга, нават на працягу ўсяго жыцця, а можа — толькі кароткае імгненне. Таму аўтар зноў звяртаецца да тых, каго ўжо няма, — з прабабэннем, з жалем, з удзячнасцю.

Аб'ёмнае выданне «Беларусь. "Второй фронт". Спецформирование органов НКВД (НКГБ) и «СМЕРШ» в тылу врага. Имена, факты, судьбы (1941—1944 гг.)...» прадстаўляе Мікалай Смірноў (Мінск, «Белпринт», 2017). Яно прызначана для даволі сур'ёзнага і абазнаннага чытача, якога цікавіць гісторыя нашай краіны не ў агульных словах, а паслядоўна, падрабязна, дэтальна, з каментарыямі і ўспамінамі сучаснікаў. Тэма не новая, але шырыня

сабранага матэрыялу і пацверджанасць дакументамі вылучае кнігу сярод іншых, прысвечаных тэме барацьбы на акупаваных тэрыторыях Беларусі ў 1941—1945 гады супрацоўнікаў органаў дзяржаўнай беспякі СССР і БССР і простага насельніцтва. Мэта аўтара — ушанаванне памяці і геройства тых, хто адстаяў краіну ў тыле ворага, не адмаўляючы негатывных з'яў, што мелі месца ў той цяжкі час.

Цікавай для аматараў гісторыі і ваеннай справы можа стаць кніга «Шпионские уловки» Анатоля Бярнацкага. (Масква, «Вече», 2017). Займальна і пазнавальна аўтар адкрывае таямніцы тактыкі шпіянажу ад старажытнасці да нашых дзён, разведвальныя аперацыі, распавядае пра выдатных асоб у гэтай дзейнасці, рознага кшталту апертурныя сеткі, крадзеж ваенных сакрэтаў, прамысловы шпіянаж, перадачу сакрэтнай інфармацыі, дэзынфармацыю, барацьбу са шпіянажам і многае іншае.

Аналізу саветскай дзяржавы ў кантэксце сусветнага развіцця прысвечана выданне Уладзіміра Ягорычава «Сдувая пыль с истории...» (Ліда, «Лідская типография», 2017). Аўтар выступае з пазіцыі крытыкі сучасных антынавуковых канцэпцый генезісу і станаўлення СССР, прапаноўваючы свой варыянт бачання гэтага неадназначнага і не зусім доўгага па мерках цывілізацыі перыяду існавання камуністычнага тыпу грамадства. Уладзімір Ягорычаў, перакананы ў сваёй дасведчанасці, звяртаецца да першакрыніц, прапаноўвае адкінуць ілжывую палітыкарэктнасць, не саромеецца выказаць меркаванні, дае ўласны варыянт адказаў на пастаўленыя пытанні, часам горача абараняе ці абвінавачвае. Чытача можа спалохаць катэгарычнасць у выказваннях, але няхай ён паглядзіць на многія пытанні чужымі вачыма і паставіць сваю адзнаку.

Выданне празаіка Уладзіміра Тулінава «Октябрь — Великий и ужасный» (Мінск, «Колорград», 2017) уяўляецца рацыянальнай спробай прааналізаваць уплыў Кастрычніцкай рэвалюцыі на ход гісторыі (калі гэта ўвогуле магчыма). Прытрымліваючыся паслядоўнасці ў апаведзе грунтоўна падыходзячы да апісання падзей і фактаў, выкарыстоўваючы доказную базу, тлумачачы разнастайныя рэчы лакальна і ўраўнаважана, аўтар стварае цікавае выданне. Варта адзначыць, што Уладзімір Тулінаў не робіць паспешных і адназначных высноў.

Прага вяртання да былых часоў — гэта тое, што надзею на развіццё як літаратуры, так і культуры ўвогуле. Звяртаючыся да сучаснікаў, публіцысты ў сваіх творах прагнуць дашукацца ісціны, дакладнасці, яснасці ў падзеях мінулага, хоць кожны, вядома, бачыць іх па-свойму.

Яўгенія ШЫЦЬКА

ЛІРЫКА ПАРАЗУМЕННЯ

Даследаванні літаратуразнаўцаў — сёлетніх намінантаў на Нацыянальную прэмію — зацікавіць розных чытачоў, бо прыкметна адрозніваюцца тэматыкай і метадалогіяй. Да ўвагі журы прапануюцца тры кнігі: «Маляўнічая сіла слова» Зінаіды Драздовай, «Смех зь болестію смешань будзець» Івана Штэйнера і «Лірычны поўдзень» Расціслава Бензярука. Пра першыя два выданні газета «ЛіМ» пісала ўжо (Я. Натавец «Калі літаратура асвятляе», № 22 за 2 чэрвеня 2017 г.; А. Лапіцкая «Карысна, смела, інфарматыўна», № 52 за 29 снежня 2017 г.; Ж. Капуста «Смех па-нашаму», № 21 за 18 чэрвеня 2018). Кніга Р. Бензярука пакуль застаецца «на дэсерце».

Зінаіда Драздова — кандыдат філалагічных навук, супрацоўніца Інстытута літаратуразнаўства імя Я. Купалы НАН Беларусі — прапануе шырокі разгляд у параўнальна-тыпалагічным плане моўна-стылістых праблем майстэрства і мастацкасці сучасных празаікаў, прадстаўнікоў беларускай і рускай літаратуры. Даследчыца супастаўляе тэматычна блізкія творы, у якіх узнікаюць маральныя, этычныя праблемы. Значная ўвага надаецца адметнасці індывідуальнага стылю, нацыянальнаму каларыту мастацкіх твораў. З. Драздова звяртаецца да творчасці вядомых сучасных беларускіх празаікаў: Алены Брава, Андрэя Федарэнкі, Анатоля Казлова, Алеся Наварыча. Што тычыцца рускай літаратуры, то тут аўтар аналізуе прозу Канстанціна Паўстоўскага, Валянціна Распуціна, Аляксея Саланіцына, Васіля Бялова.

Кніга «Маляўнічая сіла слова» вучыць глыбей разумець мастацкі твор, вызначаць асаблівасці стылю — і гэта істотна, бо найвялікшае інтэлектуальнае задавальненне ад вобразных, лірычных твораў, напісаных у рамантычнай танальнасці, атрымлівае менавіта дасведчаны чытач.

Доктар філалагічных навук прафесар Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ф. Скарыны Іван Штэйнер упэўнена сцвярджае, што беларуская літаратура не

вельмі вясёлая ды смяхотная, а значыць, «самая хрысціянская ў свеце, бо ўяўляецца суцэльным плачам». Аднак і ў айчынным прыгожым пісьменстве даследчык знаходзіць дасціпныя творы, якія дапамагаюць даследаваць прыроду смеху.

Пра падхалімства, ляноцтва, насалоду, самалюбства і іншых служак вялікай багіні Дурасці Іван Штэйнер разважае разам са знакамітымі філосафамі і пісьменнікамі Франсуа Рабле, Эразмам Ратэрдамскім, Вальтэрам, Бернардам Шоу. Нягледзячы на наяўнасць парадыйных, камічных, сатырычных эпізодаў у айчыннай літаратуры, даследчык усё ж прыходзіць да высновы, што герой беларускага прыгожага пісьменства — чалавек надта сур'ёзны, каб блазнаваць ды цешыцца жартамі. «Не магла Дурасць пусціць магутныя карані на нашым балоце. Клімат не той, не тыя людзі, не тыя ідэалы. Ды і зародзілася яна па зусім іншых законах».

Манаграфія чытаецца вельмі лёгка, і аматары эсэістыкі ды інтэлектуальнай прозы з задавальненнем паразважаюць разам з аўтарам над адметнасцямі не толькі беларускай літаратуры, але і беларускага менталітэту, пакручанага гістарычнага лесу.

Кніга «Лірычны поўдзень» пісьменніка Расціслава Бензярука належыць да нешматлікіх даследаванняў па

літаратурным краязнаўстве другой паловы ХХ ст.

Аўтар запрашае ў родную сэрцу Жабінку, дзе паўстагоддзя дзейнічае аб'яднанне творчых людзей пры газеце «Сельская праўда». «Сапраўды, не адным вывазам тарфакрошкі жыве чалавек. Трэба даць яму нешта і для душы», — пастанавіў галоўны рэдактар жабінкаўскай раёнкі ў 1967 годзе — і з таго часу 6—7 разоў на год у газеце з'яўляецца літаратурная старонка.

Літаб'яднанне ў Жабінцы гурту людзей вынаходлівых, захопленых і бадзёрых. Таму і кніга Р. Бензярука атрымалася бадзёрай ды пазітыўнай. Калі б шануюнаму Івану Штэйнеру давялося пагартаць жабінкаўскую раёнку, то ён, напэўна, напісаў бы крыху іншую манаграфію... Бо творы, змешчаныя ў «Лірычным поўдні», яскрава сведчаць, што палешукі вельмі любяць пародыі, эпіграмы, сяброўскія шаржы. Вось і Расціслаў Бензярук пры магчымасці перапыняў свой гістарычны нарыс вясёлымі творами землякоў-літаратараў.

«Лірычны поўдзень» — гэта найперш расповед пра аб'яднанне творчых людзей «Плынь». Але ёсць тут і інфармацыя пра Альбіна Дзяконскага — першага знамага літаратара, які паходзіць з сучаснага Жабінкаўскага раёна, і звесткі пра літаратурныя сустрэчы ў рэдакцыі раёнкі, і творчыя партрэты мясцовых празаікаў і паэтаў. Чула і зычліва піша Расціслаў Бензярук пра Васіля Гадульку — аднаго з самых вядомых аўтараў «Сельскай праўды». У выданні змешчана багата вершаў, гумарэсак, твораў малых празаічных жанраў, успамінаў пра кур'ёзныя і вясёлыя здарэнні.

Літаратурнае жыццё ў рэгіёнах — тэма надзвычай важная, бо здольнасць мясцовых аўтараў арыгінальна і займальна расказаць пра сучасную літаратуру — гарантыя шырокай (у геаграфічным плане) цікавасці да беларускага мастацтва слова. Асабліва важна паразумецца з моладдзю, бо менавіта з беларускай глыбінкі паходзіць большасць выбітных пісьменнікаў, чые творы займелі безліч удзячных чытачоў, даследчыкаў, перакладчыкаў.

Юлія ШПАКОВА

ЗНАЁМІМСЯ З НАМІНАНТАМІ ТРЫУМФ СТАНОЎЧАГА ГЕРОЯ

Сёлета ў намінацыі «Драматургія» спаборнічаюць тры кнігі двух пісьменнікаў: выданню п'еса Георгія Марчука «Святло вышыні» («Беларусь», 2017) супрацьстаяць зборнікі Фёдара Палачаніна «Галалёд» («Беларусь», 2017) і «Ці так жывём?» («Народная асвета», 2017). Усе выданні — прэтэндэнты на званне лепшага драматычнага твора на беларускай мове.

Кніга п'еса Георгія Марчука, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь і прэміі «За духоўнае адраджэнне», складаецца з чатырох гістарычных твораў, тры з якіх («Кракаўскі студэнт», «Лета 1532 года», «Святло вышыні») прысвечаны розным перыядам жыцця беларускага першаадрадка Францыска Скарыны, а чацвёрты («Альгерд») распавядае пра славу таго князя Вялікага Княства Літоўскага. Вобраз князя з п'есы «Альгерд» не саступае па сваёй моцы Францыску Скарыну — гэта справядлівы ўладар, што высока цэніць чалавечае жыццё, бога, свабоду і мір.

Драма «Кракаўскі студэнт» (напісаная яшчэ ў 1985 годзе) знаёміць чытача з маладосцю першаадрадка, пераносіць у часы, калі другі сын Лукі Скарыны быў вядомы землякам пад імем Георгій. Выдатная адукацыя, падарожжы і асветніцкая дзейнасць яшчэ наперадзе: малады Скарына перажывае радасці і пакуты першага нешчаслівага каханання, вагаецца паміж родным Полацкам і навучаннем у Кракаве, але нязменная прагне ведаў і справядлівасці. Дарэчы, матыў пошукаў справядлівасці, а таксама заклік да ўшанавання айчыны, — злучальная нітка, якая праходзіць праз увесь зборнік. Ці можа быць інакш, калі перад намі першаадрадак? Як сведчыць словамі аднаго з герояў пісьменнік, «ён — прыклад станоўчага героя, над пошукамі якога б'юцца ўсе мысляры свету», бо «...сцвярджаў, што жыццё чалавека — найвышэйшая каштоўнасць, што ёсць правы чалавека, што кожны індывід павінен выкарыстоўваць свой талент на павелічэнне агульнага шчасця, у якім ёсць вялікая доля асабістага шчасця для кожнага». Скарына застаецца ідэальным героем і калі б'ецца над лацінкай, і калі цалуецца з манашкамі (так, і ў найвялікшага з сыноў беларускай зямлі маглі быць няўдалыя любоўныя прыгоды), і нават калі сядзіць у вязніцы: у п'есе «Лета 1532 года» аўтар звяртае ўвагу на перыяд заключэння Францыска Скарыны ў познанскай турме. Дзеянне развіваецца па класічным сцэнарыі: несправядліва абвінавачана галоўнаму герою ў цяжкай сітуацыі дапамагаюць верныя сябры, паклёп раскрываецца (не без дапамогі «вышэйшых сіл» у выглядзе Жыгімонта I),

сваімі акцэрамі супрацьстаіць бездухоўнасці і сквапнасці свету. Як Скарына шукаў мецэнатаў для выдання кнігі, так і рэжысёр рвецца знайсці спонсараў, а яны адмаўляюцца выдаткоўваць грошы на важны, але «некамерцыйны» праект. Мабыць, таму, што, як засведчыла жонка Францыска Маргарыта, «не навучыліся мы шанаваньні сваё, наш люд паспаліты не ганарыцца сваім»... Але пакуль ёсць людзі, гатовыя змагацца за вялікія ідэі, жыве надзея на лепшую будучыню.

Вобраз Францыска Скарыны з'яўляецца і ў зборніку Фёдара Палачаніна «Ці так жывём?». Напрыклад, прысвечаная яму п'еса «Зорка першай велічыні» надзвычай інфарматыўная: чытач можа даведацца шмат гістарычных фактаў не толькі з жыцця першаадрадка, але і з эканамічнай, палітычнай і культурнай сітуацыі таго часу. На жаль, форма, абраная для перадачы гістарычнага матэрыялу, выклікае сумненні: калі ўявіць, што акцёр у вобразе Скарыны як па падручніку пачынае пераказваць брату сваю біяграфію, а ў размове з каханай чытае сапраўную лекцыю па развіцці кнігадрукавання ў Еўропе, то сцэнічнае дзеянне пазбавіцца патрэбнай для пясняховага спектакля натуральнасці.

Здаецца, што, калі ў намінацыі прысутнічаюць адразу дзве кнігі аднаго аўтара (асабліва пры той умове, што ўвесь спіс кандыдатаў на перамогу складаецца з трох зборнікаў), яго шансы значна ўзрастаюць. Але творы Фёдара Палачаніна, вылучаныя на прэмію, адрозніваюцца па сваім практычным прызначэнні: акрамя зборніка п'еса «Ці так жывём?», ён далучае 9 кінасцэнарыяў у кнізе «Галалёд». Пра памылкі маладосці і згрызоты сумлення, паводзіны ў шлюбе, стасункі дзяцей і бацькоў, празмернае ўмяшальніцтва старэйшага пакалення ў жыццё моладзі, стаўленне людзей да рэлігіі і многае

адмоўны герой бяжыць з ганьбай. Відавочнае падзяленне герояў на станоўчыя і адмоўныя, перамога добра над злом і трыумф справядлівасці ў фінале робіць твор самым жыццесцвярджальным у зборніку.

іншае распавядаецца ў прапанаваных п'есах.

У кнізе з дыдактычнай назвай «Ці так жывём?» разглядаюцца шматлікія жыццёвыя калізій. Аўтар працягвае надзвычайнае вынаходніцтва ў выбары сюжэтаў: дзякуючы яго ідэям, у беларускай прасторы разгортваюцца падзеі, не горшыя за перыпетыі з замежных серыялаў. Недазволенае каханне паміж стрыечнымі братам і сястрой (зразумела, напрыканцы яны высвятляюць, што насамрэч не з'яўляюцца сваякамі), незапланаваная цяжарнасць (аўтар выкрывае негуманнасць абортаў, падкрэслівае неабходнасць захаваць кожнае жыццё), любоўныя трохкутнікі і здрады, усынаўленне дзяцей — вось далёка не поўны пералік падзей. Заўважна, што станоўчым персанажам зрабіць правільны выбар часта дапамагае вера ў Бога, а адмоўныя героі, зразумёўшы няправільнасць папярэдніх рашэнняў, просяць прабацьчэння не толькі ў тых, каго пакрыўдзілі, але і ў вышэйшых сіл, — так, некаторыя з іх знаходзяць выйсце ў сыходзе ў манастыр, дзе замольваюць грахі.

Зборнік «Галалёд» прадстаўляе як арыгінальныя кінасцэнарыі, так і перакладзеныя на мову кінематографа п'есы Фёдара Палачаніна (напрыклад, меладрамы «Пазычанае шчасце» і «Нявыпраўленая памылка» са зборніка «Ці так жывём?»). Абедзве кнігі аб'ядноўвае аўтарскае светаадчуванне: на старонках драматычных твораў пісьменнік увасабляе сваё разуменне правільнага і сумленнага жыцця, праз сюжэты выказвае меркаванне наконт важных і надзменных пытанняў.

Асаблівай актуальнасцю ў Год малой радзімы вылучаецца твор «Галалёд», які даў назву ўсяму зборніку. Галоўны герой кінасцэнарыя Максім з'яўжаецца з роднай вёскі ў пошуках лепшага жыцця. Але горад не надта імкнецца спраўдзіць яго мары: спробы знайсці працу застаюцца беспаспяховымі, а грошы ад продажу хаты хутка разыходзяцца. Калі Максім ужо страчвае надзею, ён сустракае новага старшыню калгаса Васіля Пятровіча і даведваецца, што пачалася дзяржаўная праграма па адраджэнні вёскі. Гэта выратавальная саломінка для галоўнага героя і яго сям'і: калгас выдзеліў ім новую хату, прапанаваў пасады па спецыяльнасці і нават забяспечыў іх дачцэ Юлі навучанне ў філіяле музычнай школы, адкрытай у аграгарадку.

Зборнікі «Святло вышыні», «Галалёд», «Ці так жывём?» прасякнуты матывамі пошукаў справядлівасці, любові да Бацькаўшчыны, роднай гісторыі і культуры. На старонках твораў сумленныя людзі з годнасцю праходзяць праз усе выпрабаванні, а адмоўныя персанажы атрымліваюць заслужанае пакаранне. Кнігі, намінаваныя на Нацыянальную літаратурную прэмію, заяўляюць, што добры прыклад будзе актуальны ва ўсе часы.

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ

Рэнесанс дзіцячай літаратуры

Для сённяшняй беларускай дзіцячай літаратуры наступіў па-сапраўднаму шчаслівы час. Перада мной цэлы россып новых кніг, напісаных для нашых маленькіх дапытлівых чытачоў. Кожнае выданне — падзея. Кожная кніга адкрывае нешта новае, яркае, цікавае, неспадзяванае.

Каб зараз былі жывымі класікі нашай дзіцячай літаратуры Янка Маўр, Васіль Вітка, Алесь Пальчэўскі, Сяргей Грахоўскі, упэўнена, яны былі б усцешаны тым, на якім высокім узроўні знаходзіцца айчынная кнігавыданне для дашкольнікаў і школьнікаў.

Адразу хачу адзначыць дзве цудоўныя кніжкі вядомага беларускага пісьменніка Анатоля Зэкава «Птушыныя арэлі» (Мінск, «Выдавецкі дом "Звязда"» 2017) і «Адна сям'я — ад А да Я» (Мінск, «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі», 2017).

Першая кніга — ідэальная для дзіцячых садкоў і малодшых класаў. Дзякуючы вершы «Беларусы», маленькія чытачы даведаюцца, што ў нашай краіне былі «Будны, Гусоўскі, Скарына, Полацкі, Колас, Купала», кожны з якіх «Гонар Айчыны, / Сіла яе і трываласць».

Верш «Мама-кранаўшчыца» пакажа дзецям, што нашы жанчыны з непераможнай лёгкасцю могуць не толькі займаць сакратарскія і рэдактарскія пасады, кіраваць фірмами і прадзюсіраваць тэлеперадачы, але і кіраваць пад'ёмным кранам!

У другім выданні Анатоля Зэкаў у лёгкай дасціпнай манеры вучыць дзетак алфавіту дзякуючы адпаведным вясельмам, запамінальным вершам, кожны з якіх прадстаўляе тую ці іншую літару. Алфавіт вучыцца без аніякага прымусу. Гэта вельмі патрэбная і своечасовая кніга, якая ўспрымаецца дзецьмі цудоўна.

У тым жа 2017 годзе ў выдавецтве «Мастацкая літаратура» выйшаў адметны вершаваны зборнік старэйшай беларускай дзіцячай пісьменніцы Ніны Галіноўскай «Вясёлая пясочніца». З чым можна параўнаць яе акварэльна-святочны стыль? З музыкай Глебава да балета «Маленькі прынец»! Падманліва проста і такой роднай па сваім гучанні! Многія вершы паэтэсы запамінаюцца адразу ж пасля першага прачытання.

Гомельская пісьменніца Ганна Атроўчанка выпусціла кнігу праяічных казак «Казачны ласунак» (Гомель, 2017). Стыль спадарыні Ганны лёгкі, мова гнуткая, кожная гісторыя мае тую ўласцівую толькі ёй сюжэтную выразнасць, якая надае ўсяму зборніку элемент непаўторнасці. Такія казкі, як «Верасень-мастак», «Зязюлька і сінічка», «Фікус», «Сустрэча», «Лясны ручай», вызначаюцца сапраўднай дабрыйнёй, гуманізмам, умением у звычайным убачыць нечаканае.

Паводле сваёй сузіральнай мудрасці творы спадарыні Ганны стылістычна знаходзяцца ў блізім сваяцтве з філасофскімі «Казкамі жыцця» Якуба Коласа, што надае зборніку «Казачны ласунак» дадатковую глыбіню ды інтэлектуальную шматграннасць. Чытаеш і дзівішся — як гэта цяжка, ствараючы такога кшталту творы, надаваць ім знешнюю нязмушанасць, якая не замінае іх сапраўднай мудрасці, паводле свайго праўдзівага зместу! Пісьменніцы гэта ўдалося.

Яшчэ адно цікавае выданне, якое хочацца адзначыць, — «Разламышкі майстра Люфта» Кацярыны Мядзведзевай (Мінск, «Выдавец А.М. Янушкевіч», 2017). Кніга складзена з апавяданняў і апавесцей, адрасаваных як школьнікам, так і дарослым. Адразу кідаецца ў вочы цудоўная беларуская мова. Само спрадвечнае слова «разламышкі» цешыць слых любога лінгвіста і стварае сонечны настрой.

Кніга Кацярыны Мядзведзевай вызначаецца іроніяй, тонкім гумарам, уласцівым англійскай літаратуры. Засмучае, праўда, тое, што ў адрозненне ад разгледжаных у нашым артыкуле іншых выданняў, гэты зборнік пазбаўлены ілюстрацый. Будзем спадзявацца, што «Разламышкі майстра Люфта» вытрымаюць яшчэ не адно перавыданне і ў наступны раз зборнік аформіць які-небудзь сучасны майстар дзіцячай кніжнай ілюстрацыі, напрыклад, Аксана Арачэвава, чый тонкі гумар, іронія, нечакана-парадаксальная трактоўка персанажаў заўсёды выклікае вялікую цікавасць і папулярнасць у маленькіх чытачоў.

Арыгінальна і творча паказалі сябе ў новых выданнях Генадзь Аўласенка («Колькі колераў у лета?». Мінск, «Выдавецкі дом "Звязда"», 2017), Алех Ждан-Пушкін («Вы будзеце гордзіцца намі». Мінск, «Выдавецкі дом "Звязда"», 2017), Надзея Дзімітрыева («Сюрпрыз от сестрички». Гомель, Барк, 2017), Мікола Бусько («У бары жывуць сябры». Мінск, «Мастацкая літаратура», 2017), Канстанцін Нілаў («Тайны Сиреневаго оврага». Мінск, «Мастацкая літаратура», 2017), Яўген Хвалей («Прынецса тусоўкі». Мінск, «Мастацкая літаратура», 2017), Вольга Нікольская («Похищение шедевра, или Новые приключения агентов "КолбаФирЖик"». Мінск, «Выдавецкі дом "Звязда"», 2017), Эльвіра Вашкевіч («Жизнь и приключения Белой жабки». Мінск, «Народная асвета», 2017), Валяціна Шапалава («Детям о налогах. Сказочные истории в двух частях». Мінск, «Альціора Форте», 2017), Надзея Ясмінска («Восковой волшебник, или Сказка стучится в дверь». Мінск, «Чатыры чвэрці», 2017).

Пэралік гэтых выдатных аўтараў пасяляе ў душы надзею і тое светлае, сонечнае разуменне, што з сучаснай беларускай дзіцячай літаратурай у творчым і мастацкім плане ўсё, як мае быць, што ў нас адбываецца адраджэнне літаратуры для маленькіх чытачоў...

Вольга ПЕРАГУДАВА

Літаратары, што

На Дзень беларускага пісьменства ў Беларусь традыцыйна з'язджаюцца госці — прадстаўнікі розных культур, носьбіты іншых літаратурных традыцый. Сёлета напярэдадні свята адбудзецца Міжнародны круглы стол «Мастацкая літаратура як шлях адно да аднаго». Некаторыя яго ўдзельнікі дзеляцца думкамі пра магчымасці дыялогу праз літаратуру.

Кніжная паліца

Само жыццё

Рускую пісьменніцу Любоў Турбіну, якая доўгі час жыла, вучылася і працавала ў Беларусі, Мінску, чытач найперш ведае па кнігах паэзіі. Кандыдат біялагічных навук, аўтар 14 паэтычных кніг, яна з 2001 года жыве ў Маскве. Працуе ў Інстытуце сусветнай літаратуры Расійскай акадэміі навук.

Новая кніга Л. Турбіной «Люди на болоте. Экология как доминанта белорусской литературы второй половины XX века» (Москва: ИПО «У Никитских ворот») — зборнік літаратурна-крытычных артыкулаў. Пісьменніца разглядае лепшыя творы беларускай літаратуры, найбольш цікавых на яе погляд аўтараў: «Іван Мележ — раман “Люді на болоте” — экалагічны падыход»; «Андрэй Федарэнка — “Пеля” — балаціна каля хаты»; «Анатоль Сыс — “Пан Лес” — рэканструкцыя славянскага міфа»; «Янка Брыль — “Птушкі і гнёзды” — метафара дыялогу»; «Міхась Стральцоў — Вёска ў горадзе»; «Алесь Кажадуб — тост за Беларусь». У анатацыі да зборніка чытаем: «...Плумачэнне самога тэрміна “балота” дапускае як прамы, так і пераносны, іншасказальны сэнс. Балотам называюць любыя праяўлены псіхалагічнай палавінчатасці, нерашучасці, раздвоенасці ва ўчынках...».

Любоў Турбіна зазірае ў сутнасныя памкненні Івана Мележа, Андрэя Федарэнка, Міхася Стральцова, Янкі Брыля, Анатоля Сыса, Алесь Кажадуба як мастакоў слова, здольных разгледзець праяўлены нацыянальнага характару. Крытык піша пра аўтара кнігі паэзіі «Ядлоўцавы куст», «Цень ад вясла», «Мой свеце ясны», аўтара кнігі крытыкі «Пячатка майстра», апавядання «Смаленне вепрука» — пра Міхася Стральцова: «Ёсць сродкі выкладання нацыянальнага духу без дэкларацый, праз тонкія і складаныя праяўлены нацыянальнага характару. Гэта напоўніцу ўдалося зрабіць М. Стральцову ў сукупнасці ўсяго ім напісанага — і ў вершах, і ў прозе, і ў эсэістыцы прыступіваючы і высокі ўзровень мыслення аўтара, і прыроджанае эстэтычнае пачуццё».

Зазіраючы ў самыя цікавыя творы згаданых пісьменнікаў, Любоў Турбіна лаканічна разглядае галоўнае, што вылучае не толькі гэтых творцаў, але і ўсіх, хто паспраўднаму зазірае ў прастору быцця сваіх герояў. Сёння, калі катастрофічна не хапае літаратурнай крытыкі ўвогуле, публікацыі пра беларускую літаратуру за межамі краіны, у Маскве, значаць асабліва многа. Мо ўвага маскоўскай даследчыцы нагадае вартасці нашай нацыянальнай паэзіі і прозы, сцвердзіць патрэбу ў тым, што і да студэнтаў-філолагаў, і да настаўнікаў беларускай літаратуры ў агульнаадукацыйнай школе павінны прыйсці манаграфіі, нарысы жыцця і творчасці Міхася Стральцова, Андрэя Федарэнка, Анатоля Сыса. Напэўна ж, не ўсё сказана і пра народных пісьменнікаў Беларусі Івана Мележа, Янку Брыля. Хаця, зразумела, ім пашчасціла больш: пра Янку Брыля напісаны кнігі Юрыя Гусева, Уладзіміра Калесніка, Юліі Канэ, Сцяпана Майхровіча. Пра Івана Мележа — манаграфіі, нарысы Дзмітрыя Бугаёва, Уладзіміра Гніламёдава, Фёдара Куляшова, Веры Ляшук. Усё ж і яны тварылі літаратуру, нацыянальную літаратуру. І верылі, што яна не менш вялікая, чым мастацкія літаратуры суседніх народаў і краін.

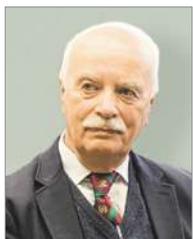
Мікола БЕРЛЕЖ

Юрый Казлоў, пісьменнік, галоўны рэдактар часопіса «Раман-газета»:

— Ад Міжнароднага круглага стала я перш за ўсё чакаю плённых кантактаў з калегамі. На такія мерапрыемствы прыязджаюць людзі, шчыра захопленыя літаратурай. Яны імкнуцца да захавання і аднаўлення культурнай прасторы, гатовыя займацца перакладамі, каб пазнаёміць чытачоў сваіх краін з творамі пісьменнікаў, якія блізкія і зразумелыя ім па ментальнасці і светаадчуванні, хоць і жывуць у іншых дзяржавах. Мяне цікавіць сучасная беларуская літаратура, а Дні беларускага пісьменства — выдатная магчымасць даведацца пра новыя імёны і новыя тэмы ў творчасці краіны.

Нумар «Раман-газеты», прысвечаны сучаснай прозе Рэспублікі Беларусь, быў вельмі ўдалым, яго з цікавасцю сустрэлі ў Расіі. Гэты выпуск нашага выдання прадставілі на многіх выстаўках і кніжных кірмашах, дзе браў удзел наш часопіс. Расійскі чытач даведаўся, чым і як жыве сучасная Беларусь, атрымаў задавальненне ад яркай і таленавітай прозы: у нумары выйшлі літаратурныя работы аўтараў розных пакаленняў, непадобныя па стылі і тэматыцы. Мы і раней ахвотна публікавалі вашых пісьменнікаў, сярод іх — творы Сяргея Трахімёнка, Уладзіміра Бандарэнка, Алесь Карлюкевіча. Лічу, што нумары часопіса з беларускімі аўтарамі павінны стаць штогадовымі — гэта пойдзе на карысць і пісьменнікам, і чытачам нашых краін. У такой важнай працы, як наладжванне кантактаў паміж краінамі, патрэбна сістэмнасць, і круглыя сталы ў Дні беларускага пісьменства — крок на шляху да гэтай сістэмнасці.

Жан Гараньён, перакладчык, прафесар французскай мовы і літаратуры:

— Беларусь цікавая вельмі многім людзям. У кожнага свой інтарэс. Літаратура таксама вельмі рознабаковая. Шмат цікавых аўтараў. Мне, напрыклад, вельмі спадабаўся Іван Шамякін і яго твор «Сэрца на далоні». А ўвогуле, гэта тэма вялікай гутаркі і абмеркавання з рознымі замежнымі чытачамі. Трэба сказаць, што ў цяперашні час вялікую ролю мае маркетынг: як зацікавіць і прывабіць чытача.

Яронімас Лауццюс, паэт, дырэктар і галоўны рэдактар выдавецтва «Тры зорачкі», заснавальнік Сусветнай асацыяцыі літоўскіх дзяцей «Літоўская дзіцячая кніга»:

— Падчас беларускіх круглых сталоў адчуваецца панарама жыцця, разнастайнасць і адзінства пісьменнікаў. Жыццё хутка мяняецца, і ў грамадстве нараджаюцца новыя задачы, клопаты, спадзяванні. Мэта нашай сустрэчы — натхніцца пазітыўнай энергіяй ад літаратурнага сяброўства, атрымаць творчы стымул ад добразычлівых гаспадароў Міжнароднага круглага стала «Мастацкая літаратура як шлях адно да аднаго». Падчас размовы я хачу прадставіць свае думкі наконт магчымасці пісаць і публікавацца пры памяншэнні чытацкай аўдыторыі ва ўмовах рынчанага эканомікі.

Аб творчых сустрэчах з беларускімі літаратарамі я пішу ў сваім часопісе «Зорачка». Летась мы прысвяцілі сувязям творцаў Беларусі і Літвы ажно два нумары часопіса. Зараз думаем пра тое, каб выдаць яшчэ адзін нумар: магчыма, на беларускай і літоўскай мовах адначасова.

Зульфія Хананова, паэтэса, начальнік аддзела па моўнай палітыцы ўпраўлення адукацыі Адміністрацыі гарадской акругі горада Уфы, Рэспубліка Башкартастан:

— Безумоўна, правядзенне такіх мерапрыемстваў спрыяе пашырэнню міжкультурных сувязей. «В начале было Слово...» — сказана ў Евангеллі. Ніякі дыялог не ўяўляецца магчымым без слоў. А пісьменнікі — гэта людзі, якія ўмеюць складваць гэтыя словы ў правільныя пазлы, каб яны дастукаліся да сэрцаў. «Поэт в России, больше чем поэт...» — пісаў Яўген Еўтушэнка. Менавіта пісьменнікі і паэты адлюстроўваюць усю гісторыю, культуру, традыцыі, самабытнасць свайго народа. Менавіта яны выказваюць яго погляд, голас, боль і спадзяванні. І гэта не ўсё: праз прызму пісьменніка мы звыклі ацэньваць розум, мудрасць, характар, шырыню душы кожнага народа. І таму, калі мы гаворым Расул Гамзатаў, то маем на ўвазе гарачых аварцаў, Чынгіз Айтматаў — адразу ж нагадвае самабытных кіргізаў, Мустай Карым — адкрытых душой башкір, Якуб Колас — гасцінны народ Беларусі. Такім чынам, падобныя сустрэчы збліжаюць не толькі творчых людзей, але і народы ў цэлым, а гэта вельмі важна, асабліва ў наш няпросты час — час глабалізацыі. У аятах Свяшчэннага Карана гаворыцца, што народы і плямёны створаны, каб пазнаваць адно аднаго. Пазнаючы адно аднаго, праяўляючы павагу адно да аднаго, мы павінны ўнесці лепту ў захаванне самабытнасці, культуры і, вядома ж, роднай мовы кожнага народа, бо без роднай мовы няма нацыянальнай літаратуры. Так, абавязкова будзе і абмен досведам, і духоўнае ўзаемаўзбагачэнне, і пашырэнне кругагляду, але самае галоўнае, чаго я чакаю ад такога тыпу мерапрыемстваў, — канструктыўнага дыялогу аб захаванні нацыянальных літаратур.

Беларускіх і башкірскіх пісьменнікаў звязвае вельмі даўняе сяброўства. Дзякуючы перакладчыкам, у розныя гады жыхары Башкартастана мелі гонар пазнаёміцца на роднай, башкірскай мове з творамі Якуба Коласа, Андрэя Александровіча, Янкі Купалы, Максіма Танка, Петруся Броўкі. На жаль, у нашых літаратурных адносінах на нейкі час была створана паўза. Але сёння, дзякуючы Міністэрству інфармацыі Рэспублікі Беларусь, наша супрацоўніцтва адноўлена. Прыемна адзначаць, што ў Беларусь зацікаўлены ў перакладзе аповесці «Не пакідай мяне, мама!», аўтарам якой з'яўляецца малады, вельмі таленавіты башкірскі пісьменнік Айтгіз Баймухаматаў. Я бязмерна ўдзячна выдатнай Марыі Кобец. Дзякуючы яе самаадданай працы, на беларускай мове загучалі не толькі мае вершы, але нават паэма «Ачаг». А дзякуючы Валерыі Радунь, перакладзены на беларускую мову вершы для дзяцей. І гэта толькі пачатак нашага супрацоўніцтва. У нас і ў вас вельмі шмат таленавітых аўтараў, цікавых твораў. Думаю, наперадзе нас чакае шмат цудоўных падборак, літаратурных сустрэч.

Марат Гаджыеў, курагар дагестанскага кніжнага кірмаша «Таркі-Тау»:

— Мне здаецца, тэрмін «сусветная культура» ўзнік не выпадкова. Гэта такі банк

данных, накапляльнік. Калі падымаць інфармацыю, стагоддзе за стагоддзем, то шмат цікавага паўстане перад сучасным чалавекам. Нечакана адкрываюцца неспасцігнутыя культурныя сувязі паміж самымі аддаленымі народамі. І такія, што акурат пераглядаюць самую гістарычную навуку. У гэтым сэнсе сучасныя дыялогавыя фарматы дазваляюць толькі краем судакраўца з іншым культурным асяроддзем, традыцыямі, вобразам думкі. Доўгія дзесяцігоддзі нашы народы жылі ў адной дзяржаўнай прасторы, і магчымасцей для сустрэч, сумеснай работы было ў разы больш. Мне і маім сучаснікам даводзіцца арыентавацца не толькі на геаграфічную аддаленасць, але і на палітычны вектар суседніх краін. Але трэба шанаваць нават маленькія крокі адно да аднаго. Гэтыя крокі, культурныя ініцыятывы павінны падтрымаць дзяржаўныя інстытуты ўлады, таму што ў самых тупіковых палітычных сітуацыях менавіта яны даюць на-дзею на мірнае суіснаванне дзвюх нават самых варожых краін. Нам можна толькі радавацца, калі на постсавецкай прасторы духоўныя сувязі не губляюць сваёй моцы. Пасля кожнай жывой сустрэчы ўзнікаюць творчыя сувязі, якія вельмі часта прыносяць цудоўныя вынікі. Маё жыццё звязана з творчасцю літаратараў усяго свету. Асноўны спосаб зносін, бяспрэчна, інтэрнэт. Але апошнія дзесяць гадоў самыя трывалыя сувязі з аўтарамі і літаратурнаразнаўцамі ўзніклі ў выніку сустрэч на круглых сталах, канферэнцыях, у цесных зносінах. Толькі так ты пачынаеш адчуваць у поўнай ступені пульс літаратурнага і мастацкага жыцця.

Мне цяжка адказаць за неабдымную літаратуру Расіі. Бадай за ўвесь Дагестан не стаў бы адказаць. Адно ведаю дакладна: у дагестанскай літаратуры вялікая колькасць праблем. Глобальная праблема звязана з адукаванасцю аўтараў. Сучасныя дагестанскія аўтары часта саромеюцца сваёй «дагестанскасці». Акрамя таго, літаратура ў Дагестане расце па-за полем сапраўднай крытыкі, а значыць, там, дзе павінны вырастаць таленты, пладзяцца графаманы. Але нельга апускаць рукі, у нас ёсць выдатная магчымасць арыентавацца на ўзровень суседніх краін. Хаця межы ў гэтай справе не маюць значэння. За мінулы акадэмічны год нам удалося зрабіць цудоўную работу па перакладах дагестанскіх паэтаў (розных нацыянальнасцей). Па сутнасці, мы склалі невялікую анталогію паэзіі, уключаючы ў яе паэтаў XX стагоддзя і тых, што жывуць сёння. Творы былі перададзены беларускім калегам і, магчыма, у хуткім часе будуць выдадзены. «Каўказскі дом перакладаў», які я ўзначальваю, дамоўіўся з Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь аб пачатку планамернай працы па перакладах беларускіх празаікаў на мовы Дагестана.

Збліжаюць народы

Святлана Ананьева, літаратуразнаўца, кандыдат філалагічных навук, дацэнт, загадчыца аддзела аналітыкі і знешніх літаратурных сувязей Інстытута літаратуры і мастацтва імя М.А. Аўэзава:

— Як заўсёды, я з нецярпеннем чакаю выступленні ўдзельнікаў Міжнароднага круглага стала з сімвалічнай назвай «Мастацкая літаратура як шлях адно да аднаго» і дыскусію, якая можа разгарнуцца

пасля, бо менавіта нацыянальныя культуры і літаратуры захоўваюць культурны код народа, нацыянальную ідэнтычнасць. Як падкрэслівае Прэзідэнт Казахстана Н.А. Назарбаеў у праграмным артыкуле «Погляд у будучыню: мадэрнізацыя грамадскай свядомасці», «аснова культурна-генетычнага кода, які любую нацыю робіць нацыяй, — асаблівае стаўленне да роднай зямлі, яе культуры, звычаяў, традыцый». Праграму «Туган жер» лідар нацыі Н.А. Назарбаеў вызначае як адну з сапраўдных падстаў для нашага агульнанацыянальнага патрыятызму. Ад малой радзімы пачынаецца любоў да вялікай радзімы — сваёй краіны (да Казахстана). Канцэпт «Радзіма для кожнага чалавека» — спосаб праяўлення яго нацыянальнай ідэнтычнасці.

У Беларусі 2018 год — Год малой радзімы. Наш Інстытут літаратуры і мастацтва імя М.А. Аўэзава прыступае да складання хрэстаматыі «Казахстан у маім лёсе». Перачытвала сучасных казахстанскіх аўтараў і звярнула ўвагу на верш Алеся Чаркасава «Мне сніцца Беларусь», дзе рэфрэнам гучаць радкі: «И все ж мне часто снится Беларусь, ее леса и солнечные дали»; «И все ж мне часто снится Сож-река...»; «И все ж мне ночью снится Беларусь, и этим сном не суждено прерваться».

Падчас круглага стала я планую распавесці аб працы над хрэстаматый, якая прадставіць паэтаў і празаікаў з многіх этнасаў Казахстана, у тым ліку і прадстаўнікоў беларускай літаратуры.

Мы выдалі ў Мінску кнігу «Беларусь в творчестве и судьбе: литературный диалог в пространстве и времени» («Выдавецкі дом «Звязда», 2018 год). У першай частцы кнігі абагульняюцца вынікі сумесных Казахстанска-Беларускіх форумнаў культуролагаў і пісьменнікаў, міжнародных круглых сталаў у рамках Дня беларускага пісьменства, у якіх узялі ўдзел многія вядомыя дзеячы культуры і літаратуры Казахстана. Як вынік плённых літаратурных кантактаў, якія з цягам часу пашыраюцца і паглыбляюцца, — пастаянныя публікацыі навуковых артыкулаў беларускіх аўтараў, беларускай прозы і паэзіі на старонках часопісаў «Простор», «Керуен». Нядаўна выйшла ў свет падборка паэтычных і празаічных твораў Юліі Алейчанкі, Людмілы Рублеўскай, Віктара Шніпа, Таццяны Сівец і Алеся Бадака на старонках альманаха «Littera NOVA». Рубрыку «Літаратурныя сувязі» адкрывае артыкул «Сучасны літаратурны працэс Беларусі».

Беларуская літаратура выклікае вялікую цікавасць у Казахстане. Так, калектыўная манаграфія нашага Інстытута «Мировой литературный процесс XXI века» (Алматы, 2016) пачынаецца раздзелам «Беларуская літаратура» ад Алеся Карлюкевіча і аўтара гэтых радкоў.

Балдаш Ганбараў, намеснік старшыні Мінскага гарадскога аддзялення КАГА «Габустан» у Рэспубліцы Беларусь, кандыдат гістарычных навук:

— Міжнародны круглы стол падчас святкавання Дня беларускага пісьменства — гэта сустрэчы, якія выдуду да новых знаёмстваў і новых ідэй, што пашырае міжнародныя літаратурна-мастацкія магчымасці і нашу аўдыторыю. Беларускі і азербайджанскі народы — далёкія сваякі. Мабыць, таму ў нас закладзена імкненне адно да аднаго. За апошнія дзесяцігоддзе на беларускую і азербайджанскую мовы перакладзены больш за 30 літаратурна-мастацкіх кніг як для дарослых чытачоў, так і для дзяцей і падлеткаў.

Азербайджанцы па-сваёму ставяцца да беларускага народа. На гэта паўдзейнічала не толькі гістарычная блізкасць, набытая за час, праведзены ў складзе адной дзяржавы — СССР, але і генетычная блізкасць у духоўным і культурным плане, а таксама па старажытных звычаях і абрадах. Чытачы нашай краіны шукаюць беларускія творы ў перакладзе на азербайджанскую мову, бо лічаць іх узорам літаратуры высокай якасці ад добрасумленных і працавітых людзей.

Нагайскі паэт **Анварбек Култаеў** працуе над падрыхтоўкай кнігі перакладаў беларускай класічнай паэзіі. Нагайцы — старажытны цюркскі народ. Некалі ў Залатой Ардзе нагайцаў называлі «старэйшым братам». Зараз прадстаўнікі гэтай нацыі раскіданы па розных каўказскіх рэгіёнах Расійскай Федэрацыі. Найбольш нагайцаў — больш за 40 тысяч чалавек — пражывае ў Рэспубліцы Дагестан. Ёсць і асобны Нагайскі раён. На нагайскай мове выходзяць кнігі, часопісы, газеты. На старажытнай мове, пісьменнасць якой, праўда, распрацавалі толькі ў дваццатыя гады мінулага стагоддзя, пішуць раманы, аповесці, апавяданні, вершы і паэмы. Сярод кагорты тых, хто і сёння ўрабляе мастацкую ніву гэтага народа, — Анварбек Култаеў. Сакратар Саюза пісьменнікаў Дагестана, старшыня секцыі нагайскай літаратуры творчага саюза. Заслужаны работнік культуры Рэспублікі Дагестан. Паэт, празаік, дзіцячы пісьменнік, перакладчык.

— У мяне даўня цікавасць да беларускай літаратуры, — дзеліцца сваімі развагамі нагайскі пісьменнік. — Таму і выспела задумка падрыхтаваць калектыўны зборнік, які б прадставіў шырокую панараму развіцця беларускай паэзіі. Яшчэ ў савецкі час я перакладаў вершы паэтаў многіх народаў Савецкага Саюза і пасля чытаў гэтыя пераўвасабленні па нагайскай праграме рэспубліканскага радыё. Вёў нават перадачу «Дружба народаў — дружба літаратур». Памятаю, што ў тыя гады пераклаў вершы Янкі Купалы, Петруся Броўкі, Аркадзя Куляшова і іншых беларускіх мастакоў слова.

А вось у нас «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі» выпусціла чарговым выданнем зборнік Янкі Купалы «А хто там ідзе?» на мовах свету». Сярод 100 перакладаў, на жаль, няма перакладу на нагайскую мову. Хаця прадстаўлены, лічы, усе іншыя мовы народаў Дагестана — аварская, агільская, ахвахская, даргінская, лакская, лезгінская, рутульская, табасаранская, цахурская...

Так, яшчэ не надрукаваны яго пераклад на нагайскую. Але я пераклаў ўжо легендарны верш «А хто там ідзе?». І ведаецца, такі пачын натхняе мяне і далей працаваць над падрыхтоўкай перакладаў беларускай паэзіі: шукаю тэксты, пераглядаю ранейшыя выданні беларускай паэтычнай класікі. Зараз напісаў верш, які прысвяціў народным паэтам Беларусі Янку Купалу і Петруся Броўку, «Сябрам». «Няма нічога, / Сяброў даражэй — / Я гэтай дружбаў / Ганаруся. / Бо наша дружба / Так падобная / На асляпляльны / Эльбрус! / Калі мне цяжка / Несупынна, / Шукаю сцяжыну / Да сэрцаў сяброў — / Вылецаць мне / Ранейшыя раны / Удзелама сваім / У лёсе маім».

Анварбек Култаеў чытае падрадкаўнік верша, прысвечанага беларускім паэтам-класікам, расказвае, што некалі адкрыў Беларусь праз знаёмства з Хатынню. «Пасля паездкі ў Беларусь, сустрэчы з Хатынню, — расказвае нагайскі паэт, — я напісаў некалькі вершаў. Хачу, каб пачулі іх і ў Беларусі. А самае галоўнае — мару пра вартае прадстаўленне беларускай паэзіі, беларускага мастацкага свету нагайскаму чытачу на роднай мове. І веру, што адолею гэты клопат, спраўджу гэтую мару».

Застаецца дадаць, што пераклады паэтычных твораў нагайскага паэта пабачылі свет сёлета ў васьмым нумары часопіса «Маладосць», які цалкам прысвечаны мастацкаму перакладу.

Давіна Пасас, паэтэса, Эквадор:

— Відавочна, падобныя сустрэчы садзейнічаюць дыялогу культуры. Але гэтага недастаткова. Патрабуецца большае далучэнне як для таго, каб пазнаёміць з літаратурай прымаючай краіны, так і для таго, каб даведацца пра літаратуру запрошаных краін. На такіх мерапрыемствах асабліваю ролю маюць літаратурныя перакладчыкі. Нягледзячы на развіццё тэхналогій ці глабалізацыю, яны заўсёды былі і будуць важнымі. Адважся сказаць больш. Менавіта па прычыне глабалізацыі яны сталі важнымі, як ніколі. Яны з'яўляюцца пераносчыкамі літаратуры з адной краіны ў іншую, з адной кропкі планеты ў другую. Дзякуючы ім, мы даведваемся аб тым, што адбываецца ў іншых частках свету. Напрыклад, дзякуючы працы перакладчыкаў, у Эквадор дабярэцца беларуская літаратура, а ў Беларусь — эквадорская. Іншы раз круглыя сталы не маюць чаканага значэння і не атрымліваюць развіцця. Тым не менш неабходна адзначыць самыя важны момант — сустрэча некалькіх культур, абмен уражаннямі, досведам, ідэямі, кнігамі. Гэта значыць, самым важным з'яўляюцца кантакты, абмеркаванні «да» і «пасля» круглага стала, успаміны пра сустрэчу, якія кожны ўдзельнік павязе ў сваю краіну і пра якія раскажа, напіша ці інтэгруе ў свае творы. Гэтага выніку трэба чакаць ад такіх сустрэч. Гэта важней за тое, што можа быць сказана падчас некалькіх хвілін афіцыйнага мерапрыемства: тое, што гаворыцца, застаецца словам, у лепшым выпадку будзе адлюстравана ў якім-небудзь відэа ці анталогіі. Але гэта не ў стане нешта змяніць. Паспех залежыць ад дзвюх істотных рэчаў: літаратурны ўзровень запрошаных гасцей (у меншай ступені) і здольнасць арганізацыі рэалізаваць прапановы, якія будуць зроблены падчас дыялогу.

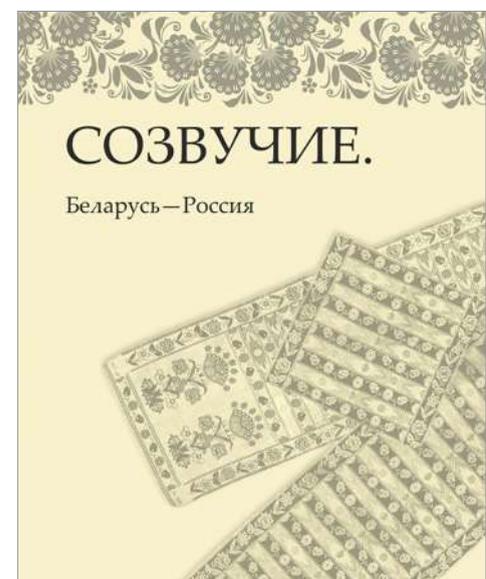

Цікавасць заключаецца ў тым, каб падзяліцца ідэямі, адкрыць новыя культуры і новыя панарамы, легенды, народныя казкі, якія з'яўляюцца крыніцай для ўяўлення іншага аўтара. Не дарэмна вымысел — гэта неабходнасць ствараць выдуманы свет, заснаваны не на рэальнасці, але заўсёды створаны на асалодзе чытача. Кожная краіна — гэта другі свет. Калі мы гаворым пра кантыненты, літаратура значна відазмяняецца, але не перастае быць прывабнай (гаворка ідзе пра добрую літаратуру). Народнае ўяўленне вельмі багатае ва ўсіх краінах, але гэта больш за ўсё прыкмятаюць замежныя пісьменнікі, якія ўпершыню знаёмяцца з гэтым новым светам. Часам яны здзіўляюцца, іншы раз пужаюцца, але заўсёды дзівяцца, таму што дзеяч мастацтва — гэта той чалавек, які ўспрымае ўсё навакольнае і адлюстроўвае гэта ў сваім мастацтве. Падобны супольны вопыт, у ходзе набывання якога ёсць магчымасць падзяліцца ідэямі і пазнаёміцца з іншымі культурамі, бяспрэчна, узбагачае нас. З самага моманту сустрэчы, дзякуючы тэхналогіям і сацыяльным сеткам, прымаючая краіна аблятае ўвесь свет.

Кніжная паліца

«Созвучие»: працяг праекта

Да Дня беларускага пісьменства розныя кніжныя выдавецтвы рыхтуюць розныя праекты. Выходзяць новыя кнігі прозы і паэзіі. Выходзяць кнігі перакладаў на беларускую мову. Выдавецтва «Мастацкая літаратура», імкнучыся пашырыць прадстаўленне беларускай літаратуры ў свеце, падрыхтавала новы выпуск літаратурна-мастацкага альманаха «Созвучие: Россия — Беларусь». Чацвёрты па ліку зборнік, які знаёміць і з беларускай літаратурай на рускай мове, і з літаратурамі іншых краін — таксама на рускай мове, адкрые для чытача многа імён і многа твораў ужо вядомых аўтараў.

З беларускіх пісьменнікаў у «Созвучии» выступаюць Казімір Камейша, Сяргей Трахімёнак, Валянціна Паліканіна, Віктар Гадзей, Віктар Праўдзін, Георгій Марчук... Даволі цікавай падаецца «геаграфія» публікацый пісьменнікаў Расіі. З аповесцю выступае Валерый Казакоў, які, калі так можна сказаць, жыве на дзве краіны — у Расіі і Беларусі.

Даўжэй за жыццё

Мікола МЯТЛІЦКІ

Светлай памяці Муміна Канаата

*І для мяне — асабістая страта,
І для ўсяго чалавецтва.
Не стала Муміна Канаата,
Крывёй абліваецца сэрца.*

*Ён планету ўсю трымаў на далоні,
Жадаў ёй добра шчыра.
Схілілі сівыя скроні
Вяршыні Паміра.*

*Пагасла светлае ранне
Так нечакана.
Паэта чулі дыханне
Цясніны Таджыкістана.*

*Яго слова чуў увесь свет,
І мне скрушина-горка.
Пакінула зыркi след
Паэта высокая зорка.*

*Сягоння Айчына мая,
Таджыкістан,
З табою самоціцца,
Гарачай слязы бруя
Па шчацэ Нарачы коціцца.*

*Не, смерць не здатна забіць
Духу магутны арган,
Ён чуйным набатам гучыць
У сэрцах зямлян.*

Давіна Сафія Пасас — эквадорская пісьменніца, якая жыве і працуе ў Іспаніі. Аўтар некалькіх паэтычных зборнікаў, лаўрэат іспанскай літаратурнай прэміі імя Эрнесціны дэ Чампурсін (2007).

Давіна ПАСАС

КАХАНАК

Апавяданне

Гэта і ёсць той момант, што адзіна варты кожнай слязы, кожнай выйгранай альбо прагранай бітвы, якой крывавай яна б ні была.

Штодня я бачу, як яна ідзе і вяртаецца з працы ў адзін і той жа час і з адным і тым жа цяжарам у чатырнаццаць гадоў, прысвечаных мужу і дзецям; прыгожая і ў той жа час сумная. Яна плакала, было гэта дажджлівым вечарам, і плакала яна ў скверы; я хацеў быў наблізіцца да яе, спытацца, ці ўсё з ёю добра, аднак па ўсім было відаць, што яна жадала пабыць адна. Ад той пары я пачаў за ёю сачыць.

Часта па начах яна размаўляе ў сне, яе твар ператвараецца ў гримасы, быццам яна з некім сварыцца альбо надкусвае лімон, яна дэкламуе вершы, якія выразна чуюцца, нягледзячы на тое, што яны паходзяць з глыбокага сну, яна іх чытае ціхім голасам, амаль шэптам.

Яе муж не ведае гэтага, ён нічога пра яе не ведае. Ён не здольны ўцяміць, што аддаючыся яму, яна рассоўвае ногі, заплюшчвае вочы і з усяе сілы сціскае зубы, адчайна камячыць рог прасціны ў той час, калі душа пакаідае яе і спыняецца ў дзвярным праёме, пазіраючы на іх, бачачы, як яна прасцірае руку, і душа прасцірае да яе сваю, аднак яны ніколі не дацягваюцца адна да адной.

«Гэта і ёсць каханне? І нічога больш?» — пытаецца яна ў сябе на наступны дзень, пазіраючы ў люстэрка ў ванным пакоі, куды збягае, каб употайкі ладзіць з сябе вялікую актрысу, падобна тым, што ходзяць з задзёртым носам, падвешаным за нябачныя ніці.

Адсюль я магу бачыць усё, я ведаю ўсё, я мог бы падысці, дакрануцца да яе, і ніхто з абодвух гэтага б не заўважыў, бо яны ў глыбокім сне, асабліва яна; спатрэбілася б бяздонне пацалункаў, каб яе разбудзіць, трэба было б моцна прыціснуць яе да сябе, каб яна расплюшчыла вочы і заплакала, падобна таму, як яна часта плача ў тэатры. Мне падабаецца, што яна знікае па суботах, каб схвацца ад трывяльнасці свайго жыцця, аднастайнага жыцця, што праводзіць з гэтай абрыдлай істотай, настолькі тупой, што нават не цяміць таго, як па другі бок сцяны нехта рыхтуецца заваяваць жанчыну, з якой ён раздзеліць ложка.

Выйшаўшы з тэатра, яна заходзіць у кнігарню, купляе кнігу вершаў, якую чытае ідучы па бязлюдных вуліцах, без усялякага страху. Мне цікава было б уба-

чыць, якім зробіцца яе твар, калі я набліжуся і скажу ёй:

*І ты плачаш,
бы ў прадчуванні смутку,
бо з гэтым плачам
ён ільне да майго смутку,
але таго не ведаеш,
а проста плачаш,
узняўшыся над светам,
скораная, падаеш
на зямлю тваіх мрояў,
просячы цябе ўратаваць,
але ты ўжо мною ўратаваная
ад таго, хто не кахаў цябе.*

Прыспешваю крок, каб дагнаць яе, але, завярнуўшы за вугал, яна некага сустракае: чалавек, што сядзеў у тэатры побач з ёю, бачу, як яна смяецца, яны знаёмяцца, цырыманіяльна працягваючы адно аднаму руку, што падаецца залішняй фармальнасцю, кічлівым рэверансам, якім той карыстаецца, каб паспрабаваць прачытаць назву кнігі, якую яна абдымае. Яна паказвае яму вокладку, адначасова ўздываючы галаву адтрэніраваным перад люстэркам манерам, а ён прамаўляе чатыры радкі, што маглі быць маімі, для яе, за што яна дзякуе абдымкам, не болей, лёгкім абдымкам, на адлегласці, так, але яе абдымкам, кабаргі і зайца, радасным спевам.

Ён запрашае яе ў бар, каб схвацца ад дажджу, да таго ж дождж быў зусім недарэчны. Я таксама ўваходжу, саджуся непадалёку ад іх, таму магу чуць іх размову. Нічога істотнага, тым не менш мне ўдалося даведацца, што ёй падабаецца чырвонае віно (таму што яму падабаецца), заморанае жменькай ласункаў, што мне падалося троху гарэзлівым і незвычайным, зважаючы на тое, што гэтая жанчына дома быццам задыхаецца ад недахопу паветра. Тут яна жывая, і я кахаю яе ў маёй маўкліваці, маім злчынствам шпіёна, маім сорамам ад таго, што паўсюль хаджу за ёю, праследую, сачу за яе крокамі, назіраю за ёю дома, выведваю яе сакрэты, пазнаю яе цела. Я больш не магу гэтага трымаць, аднак яе не кіну.

Ён праводзіць яе некалькі кварталаў, мне не спадабалася такая непачцівасць; я, не зважаючы ні на што, данёс бы яе на руках да самых дзвярэй яе дома, забываючыся сам, ды так, каб і яна забылася на суседзяў, што шпіёняць, і суседзяў, што зашмат плявузгаюць. Аднак нутром разумею, што так была праяўлена павага да яе.

Некалькі апошніх дзён яна за абедам або за вячэрай п'е чырвонае віно, а муж гэтага нават не заўважыў. Яна па-іншаму ўкладвае валасы; я гэта заўважаю, я нават бачу бляск яе вачэй, калі яна дажджлівым вечарам цішком збягае ў бар, што нагадвае забягалаўку. Дастаткова толькі кубачка кавы, каб яна стала іншай, шклянкі вады, позірку мужчыны, мужчыны-мары, мужчыны-ўсмешкі, чыстага і гарэзлівага паветра.

Яны перамаўляюцца па тэлефоне, перапісваюцца, абменьваюцца кнігамі, музыкой, фантастычнымі сусветамі, дзе хоціць месца толькі на дваіх.

З майго сховішча ёсць магчымасць назіраць, як яна ўздрыгвае ад аднаго толькі дотыку рук, яны глядзяць адно на аднаго, як каханкі, распавядаюць аб пражытых днях, дзеляцца такімі драбніцамі, быццам хочучы сказаць: «Ад столькіх думак пра цябе мне стала балюча».

Прызнаюся, што мне балюча, бо мушу скарыцца перад тым, што гэты чалавек мяне перасягае істотна, паколькі мне нічога іншага не прыйшло б да галавы, як толькі купіць ёй агромісты букет ружаў, замовіць музыкаў пад яе акно, назваць яе імем напісаную кнігу.

Сустрэчы становяцца больш частымі, яны спрабуюць гаварыць выключна пра кнігі, піць каву, разгадваць сакрэты кніжных персанажаў, каб рэальнасць не пралегла паміж імі злавесным ценем. Бавіць час, абменьваючыся марамі, аддаючыся авантурам, не больш таго, як і мае быць з неспакойнымі душамаі, *the happy few*.

Жыццё цудоўнае, калі яны сустракаюцца позіркамі. Шчасце ёсць, калі яны глядзяць адно на аднаго, калі бяруцца за рукі і не адважваюцца пацалавацца, аднак жадаючы больш ад таго, што могуць вытрымаць, настолькі, што я нават яе кахаю, калі яна з ім, таму што яна смяецца, гуляе, фарсіць сваёму прыгажосцю, яна бязмежна прыгожая, таму што гэта яна, яна з ім.

Аднойчы яны вырашылі рызыкнунь і стаць нарэшце тымі, кім на самай справе з'яўляюцца: улюбёнымі каханкамі. Вырашылі правесці колькі часу ў гатэлі, дзе ён пакажа ёй, што кахаць — гэта нешта іншае, тое, дзе няма месца страху перад прымусовымі любошчамі, дзе ў час кахання душа не пакаідае цела, аднак атрымлівае ад яго асалоду.

Ужо некалькі дзён яна адчувае сябе як шалёная вавёрка, купіла адзенне, парфуму, споднюю бялізну, што надзене толькі для мужчыны, які будзе чакаць яе ў гатэлі з віном, пры свечках, з салодкім пачастункам, з таямнічым падарункам, аздобленым пяшчотамі і пацалункамі.

Дома яна згадвае пра яго, распранаецца, прымервае споднюю бялізну і лашчыць сябе, мроячы, нібы гэта рукі мужчыны яе мары, што гэта яго вусны; выпускае валасы і плача. Я не разумею, чаму яна плача, хаця разумею, што яна аплаквае сваё нязбыўнае каханне, сваю нядолю замужняй, што кахае іншага. Быць шчаслівай з ім і няшчаснай са сваім мужам, марыць пра пяшчотныя рукі, што дораць забароненыя любошчы, гідзіцца нязграбных рук, біцця, вымушанага шлюбу з акрываўленымі кратамі. Яна аддасць усю сябе мужчыне, што ёй падабаецца, і таму плача, адчуваючы сябе шчаслівай ад таго, што ёй дрэнна, і ўсё ж такі добра.

Яна засынае. Чуваць, што адчыніліся дзверы.

— Хуценька, Джын, — кажу ёй са свайго сховішча так ціхенька, што амаль сам сябе не чую, — схавай адзежу, парфуму; твой муж можа раптам увайсці і ўсё ўбачыць, ён цябе выкрые. Прачніся, Джын.

Спрабую яе выратаваць, зразумеўшы пасля ўсяго, што не змагу сапернічаць з тым другім, і хаця рэўнасць адольвала мяне ўсё больш, мне яшчэ больш невыносна бачыць, як яна пакутуе, а можа таму, што я настолькі гіджуся яе мужа, што жадаю, каб яна мела каханка, а ён, нікчэмны пакаідаецца, аказаўся далёка ад яе. Выходжу з дому і сустракаю яе мужа ля ўвахода. — Прабач, — кажу, — ты пытаўся, ці не маю трошкі цукру, — і працягваю яму цукарніцу. Ён яе бярэ, усміхаецца, вельмі велічы (са мною, з ёю ж ён сапраўдны дэман), і накіроўваецца на кухню.

Калі ён вяртае мне пазычаны цукар, я выпускаю з рук цукарніцу, спадзеючыся, што грукат разбудзіць яе, амаль што крыкам прашу прабаўнення, пакуль праз калідор не чую яе голас, які пытаецца, што тут здарылася, і я сыходжу.

Яна паспела схаваць бялізну, аднак уся дрыжыць. Апраўдаць свой стан уяўляецца ёй вельмі проста, спасылаючыся на тое, што спужалася ад грукату. Гэта мая каханка, гавару сабе.

Яна паводзіць сябе, як дзяўчо, разглядаючы пярсцёнак, што падарыў яе... будучы палобоўнік, сябар, саўдзельнік, хаўрусік. Гэтая вялікая таямніца ператварылася ў яе свет.

— Пярсцёнак не замужняй, — шэпча, — а закаханай жанчыны, пярсцёнак, каб не пакаідаць думкі аб ім увесь дзень, каб згадваць яго кожны раз, як пазіраю на свой палец, калі мью посуд, калі дакранаюся да свайго мужа.

Яна будзе дакранацца да яго сваім пярсцёнкам забароненага кахання і адпомсціць яго скуру, бо гэта палец Генры і гаспадыня гэтага пальца ягоная таксама.

— А калі ён спытаецца, адкуль я ўзяла гэты пярсцёнак? — падумала. — Не знайшлася б, як растлумачыць майму мужу. Пярсцёнак, што не падобны да шлюбнага і ў той жа час якраз шлюбны; з двума каменьчыкамі. Два каменьчыкі, як ён і я або як наша каханне і я. Адна пара... Хто тут д'ябал? Хіба я? Можна, гэта той, каму я аднойчы паклялася ў вернасці і зараз здраджваю? А можа, я не здраджваю, а толькі абараняюся ад пустога жыцця? Мне патрэбны гэты пярсцёнак, каб цалаваць яго адсутныя вусны і ўяўляць, што ён таксама мяне цалуе, калі ўжо немагчыма трымаць, калі сілы мяне пакаідаюць, калі я гатовая здацца.

З аўтра ён прыйдзе, яму столькі даведзецца спазнаць, аднак пах яго цела, яго рукі на маім твары нараджаюць ува мяне баязлівасць.

А раптам Генры думае пра мяне не так, як я пра яго? Я павінна выкінуць з галавы думку, што ён мяне не кахае. Ён праціў, каб я кінула свайго мужа, можа, таму, што я не магу з гэтым пагадзіцца, таму, што не здолею пакінуць сваіх дзяцей. Не; ён так сказаў, бо мае надзею на нашу будучыню, не ведаю, чаму мне падаецца, што я не варта яго, быццам бы мы, жанчыны-маці належым да ніжэйшай катэгорыі, амаль што адкіды. Відаць, мне трэба было б сказаць, як моцна я кахаю яго, каб ён не думаў, што гэта ўсяго толькі інтрыжка, маё вар'яцтва, памылка, якую я магла мець з кім заўгодна, таму што побач з ім я не адважваюся запляміць прыгажосць нас абодвух, што, да вялікага жалю, ніколі не змогуць быць сам-насам, а толькі пасярод вялікага свету.

Ён прыйдзе, будзе чакаць мяне ў гатэлі, і калі развіднее, усё скончыцца, больш мне не патэлефануе і не адкажа на мае званкі; застаецца пярсцёнак, каб кожны дзень нагадваць пра маё глупства. Гэта няпраўда, ён мне патэлефануе, я так добра ведаю яго, яго вочы не маняць, калі глядзяць на мяне, ён гаворыць так натуральна, шчыра, як гаворыць мужчына, што тоіць у сабе любові больш, чым выказвае.

Яшчэ дагэтуль помніцца дакрананне яго твару да майго, рух яго пальцаў па маім твары. Гэта і ёсць каханне. Яму дастаткова было б спазнаць мяне, каб пераканацца, што кахае. Дык вось, ён прыйдзе, каб упатай сустрэцца з жанчынай, што асмелілася сумнявацца ў ім. Я пайду, тоячы страх перад першым крокам. Пайду, баючыся яго, сябе самой, людзей, маіх дзяцей і ўсяго свету. Пайду, бо не хачу несці па жыцці цяжар асэнсавання таго, што не хапіла адвагі, каб жыць.

Дамовіліся на тры, і зараз яна чакае, каб муж сышоў з хаты, але ён нешта падазрае затрымліваецца.

— Нешта падазрае, — думае пра сябе. — Пэўна, нешта падазрае, чакае, каб я прызначылася, і калі пра ўсё дазнаецца, то пра гэта даведаецца сям'я, сябры, і я стану той, на якую паказваюць пальцамі.

Зачыняецца ў прыбіральных, мая бедная Джын, у яе будзе палюбоўнік па нядбайнасці мужа. Яна не ведае таго, што такая абьякавая істота не ўцяміць гэтага, нават убачыўшы іх разам. Ён не зразумее, што яны палюбоўнікі, таму што ён звык бачыць яе вочы толькі ў слязах, якімі сам жа напаўняе.

Толькі б я мог адважыцца выйсці адсюль і сказаць Джын, каб яна не хвалювалася, што ён нічога не ведае і каб яна ішла на спатканне, хаця і не са мною. Ёсць мужчына, які яе чакае, каб паказаць ёй нешта такое, пра існаванне чаго яна нават не ўяўляла. Нешта большае за раман. Што ён кахае яе так, як ніколі раней нікога не кахаў.

Нарэшце, яна выходзіць, прыгатаваная, каб маліць аб літасці, каб паклясціся, што ўвогуле нічога не было. Садзіцца на канапу, яе ногі дрыжаць, сама ледзь дыхае.

Муж усміхаецца. — Ты прыгожая, — цэдзіць скрозь зубы і, раскінуўшы рукі, падсоўвае да яе сваё агіднае цела.

— Не, прашу, не зараз, — нема моліць яна. — Сёння я належу Генры, нікому больш, толькі Генры.

Яна адчувае вільготны подых на шыі, балючую гарачыню нечага, што ліпне да яе і нагадвае прагны гнус. Рукі яе мужа цяжкія, пакідаюць чырвоныя плямы на грудзях Джын, якая маўкліва плача недзе ўнутры сябе.

— Я спазняюся, — раптам згадвае муж, — калі б я не спазняўся... І спехам сыходзіць. Я ўпэўнены, што Джын падумала, што дзверы яшчэ ніколі не гучалі так хораша.

Яна разумее, што трэба спяшацца, накладвае маску, прымае ванну з мінеральнай соллю і пенай, што купіла ўчора, пырскае парфуму, распускае валасы.

Адчыніўшы дзверы, яна адчувае, як подых паветра агортвае яе вэлюмам парфуму і яна, высокая ўзняўшы галаву і самкнуўшы павекі, адчувае ад гэтага поўную асалоду.

— Яшчэ не прыйшла, а ўжо адчуваю сябе жывою, — падумала яна і ўсміхнулася напалову недаверліва, напалову сарамліва. Яна мацае грудзі, каб упэўніцца, што яны гатовыя; недзе ўнутры сябе яна нават атрымлівае задавальненне ад таго, наколькі яны гатовыя.

Яна крочыць па вуліцы ўпэўненым крокам, шчаслівая, паўтараючы для свайго каханка мелодыю, што гучала дажджлівым вечарам у бары. Ён чакае яе ў знямоце, абставіў увесь пакой кветкамі, запаліў свечкі і падрыхтаваў бакалы для віна.

Мая суседка, мая тайная каханая ўрэшце пачынае жыць, адчуе сябе жанчынай, атрымае асалоду. Яна распранецца, ні пра што не думаючы, акрамя цела, што перад ёю, і аб тым моманце, калі акажацца ў яго абдымках.

Нішто не павінна было ўнікнуць гэтага... акрамя школьнага аўтобуса, што давёз яе прама да ўвахода ў гатэль.

Пераклад з іспанскай мовы
Рыгора ЛЯШУКА

Новая сустрэча з Ай Цінам

«Гімн святлу» — так называецца кніга паэзіі кітайскага творцы Ай Ціна, якая рыхтуецца да выдання ў «Мастацкай літаратуры».

Перакладчык — Мікола Мятліцкі. У свой час ён быў адзначаны спецыяльнай прэміяй Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь за аўтарскую анталогію перакладаў «Пад крыламі Дракона. Сто паэтаў Кітая». Сёлета выдаў анталогію кітайскай паэзіі XX стагоддзя «Пялёсткі логаса і хрызантэмы». Паступова ў Беларусі складаецца больш-менш поўная карціна развіцця нацыянальнай кітайскай паэзіі, да стварэння якой спрычыніліся і Уладзімір Дубоўка, і Рыгор Барадулін, і Сяргей Дзяргай, і Максім Танк, і Анэля Тулупава, і Ігар Бабкоў, і Вольга Іпатава, і Ніна Загорская, і Вольга Гапеева, і Андрэй Хадановіч, і Навум Гальпяровіч, і Юлія Алейчанка, і Рагнед Малахоўскі, і Таццяна Сівец, і Алесь Бадак, і Леанід Дранько-Майсюк... Пералік беларускіх перакладчыкаў кітайскай паэзіі далёка не поўны. З часам гэтыя здабыткі будуць мець сваю крытыку, сваіх даследчыкаў. А сёння перакладчыцкая работа працягваецца. Між іншым кніга Ай Ціна «Гімн святлу» — гэта ўжо другі зборнік вялікага кітайскага паэта, які павінен выйсці ў Беларусі. У 2015 годзе Выдавецкі дом «Звязда» ў серыі «Светлыя знакі. Паэты Кітая» выпусціў зборнік вершаў Ай Ціна «Водар стоенага лесу». Цяпер рыхтуецца новая кніжная сустрэча з паэтам, літаратуразнаўцам, які ў сваёй творчасці прайшоў праз розныя драматычныя выпрабаванні.

Мікола РАЎНАПОЛЬСКИ

АЙ ЦІН

Да Яньхэ — мамка мая

Ты, Да Яньхэ, мне мамкаю была.
Цябе назвалі, як назвалі вёску,
Дзе нарадзілася...
Дзяўчом зусім
Цябе ўзялі ў дом будучага мужа.
Ты, Да Яньхэ, мне мамкаю была.

Я, сын памешчыка,
Як толькі нарадзіўся,
Стаў з першых дзён
тваім малочным сынам.

Мяне карміць —
каб зарабіць на хлеб.

Я малаком тваім карміўся, рос...
Ты, Да Яньхэ, мне мамкаю была.

Сягоння я гляджу на пульхны снег
І, Да Яньхэ, цябе прыпамінаю.
Пад снежнай апынулася пялёнкай
Трава густая на тваёй магіле.
І ўсё, што вырасціла ты на градах,
І садзік твой квадратны — усё пад
снегам.

І каўзата якая ля варот!
Сягоння я гляджу на лёткі снег
І, Да Яньхэ, цябе прыпамінаю.

...Мяне ўвесь час нагляджаюць твае
Турботлівыя цёплыя далоні.
Вось ты схілілася ля ачага,
Вось з фартуха рукою атрэсла попел,
Спрабуеш вось, ці ўжо дапрэла трава,
І кубкі з чорнай соевай пахлёбкай
Ты ставіш на вялікі чорны стол,
А зухі, неўгамонныя сыны,
Дзяруць кашулі дзесь на горных схілах,
І ты цыруеш, зашываеш, мяеш,
І драпіны бязлікія іх гоіш.
Заўважыш ты у час, падымеш яйка,
Што знесла недзе курыца ў траве...

І песцяць несупыніліва мяне
Турботлівыя цёплыя далоні.

Я — сын памешчыка,
Акрэп я і узрос,
І малака твайго напіўся ўволю.
За мной прыйшлі на раніцы бацькі,
Каб зноў мяне назад дамоў адвесці.
Але чаму ты плачаш, Да Яньхэ?

У доме бацькі госцем стаў і я,
І кратаў потай глянец гожай мэблі
І ўзорчата павышытую коўдру
У паўзмрочнай спальні на бацькоўскім
ложку.

На дошцы, што вісела ў галавах,
Чатыры іерогліфы зырчэлі.
Я толькі з часам сэнс іх зразумеў:
«Вам радасць за мараль узнагарода».

Вось гузікі на летніку... Яны
Маю увагу вабілі заўсёды;
Сачыў, як з незнаёмай мне пакуль
Сястрычкай меншай бавілася маці.
На фарбаваны ўзлазіў табурэт,
Еў белы рыс — з'ядаў на поўнай місцы!
Не на душы было мне ўсё, бо я
Быў госцем у бацькоў сваіх уласных.

Каб пракарміць сям'ю ўсю, Да Яньхэ
Мне малако да кроплі аддавала.
Адныўшы ад грудзей, хутчэй ішла
Заняцца ў доме нашым працай цяжкай.
Стаяла ля карыта Да Яньхэ,
З кашоўкай морквы на ставок хадзіла,
Крышыла рэдзьку, хрусткую, як лёд,
Варыла з несыходнаю усмешкай
Мучністую баўтуху для свіней.
А потым, каб зварыць мясную страву,
Спяшала ў ачагу раздзьмуць агонь,
А потым на кірмаш ішла паспешна
Прадаць хоць жменю соевых бабоў.
І ўсё — з усмешкай!
Каб карміць сям'ю,
Яна мяне грудзямі ускарміла,
А потым, з рук спуціўшы, занялася
У доме ў нас падзённаю работай...

...Яна мне часта снілася ўначы,
Хоць і навек ужо закрыла вочы.
Калі ж прыйшоў яе астатні час,
Зусім у Да Яньхэ усохлі грудзі.
Заўжды бурклівы, неспакойны муж
Стаяў над ёю і няўцямна плакаў,
Рыдалі з ім і пяць яе сыноў.
Калі прыйшоў яе астатні час,
Я ціха клікаў: «Мамка, мая мамка...»
Ды былі грудзі у яе сухімі.

Былі сухімі й вочы у яе.
Ёй сорах з невялікім было толькі
Гадоў, напоўненых
Пакутамі рабыні.
Цяпер вось — непрытульная дамоўка
Ды два ахапкі рысавай саломы.
Грудок магільны. Спалены на ім
Пакунак тонкі грошай папяровых!
Падзьме вятрыска — попел разляціцца.
Без слёз мая пагасла-знікла мамка.

Рытуальны прадмет, імітацыя папяровых
грошай, якія спалвалі падчас пахавальнага
абраду.

Не ведае яна, што ўслед за ёй
Адправіўся і муж яе, п'януца,
Што сын яе старэйшы стаў
бандытам,

Разнёс снарад яе другога сына,
А трое маладзейшых церпяць крык
Памешчыка і старасты-зладзюгі!..
А я несправядлівы гэты свет
Страфою вершаванай праклінаю.
Бадзюся доўга я ў чужых краях,
На даўняе вярнуўся папалішча,
Убачыў наша поле, схіл гары,
Убачыў і траіх братаў малочных,
І ўсё бліжэй мне стала і радней,
Як мог я адчуваць былой часінай.
Ты, мамка, спіш магільным вечным
сном

І гэтага не бачыш і не чуеш.

Пішу табе хвалебныя радкі,
Тваёй душы хачу святлынь уславіць,
І рукі, што плягавалі ўсяк,
І вусны, што пяшчотна цалавалі;
Уславіць сёння вершам я хачу
Пасечаны маршчынамі твоей твар
І грудзі, быў ускормлены якімі.
Хвала, хвала маім братам малочным,
Хвала такім жанчынам, як і ты:
Ты даравала мне любоў, сардэчнасць
Нароўні з дзецьмі ўласнымі заўсёды.

О, Да Яньхэ!
На малацэ тваім
І на тваіх руках
Тваім я вырас сынам.
Удзячны я,
І я цябе люблю!

Лямпа

Мары мне шугаюць звалівым крылом:
Зноў пад лямпай сяду за сталом...
Толькі неба далей за трыцённе мар!
Стрэлы залатыя лёткіх прамянёў
Паглынула далеч — лёс мой
стынь-журба;
Дакрануцца прагну дрогкая рукою
Да зіхотнай лямпы
Выпуклага лба.

Зімовы лес

Я люблю блукаць па лесе зімовым,
Без сонечных промянёў — лесе зімовым,
З ветрыкам сухім — лесе зімовым,
Што снегу чакае — лесе зімовым.

Я люблю дзень зімовы — без зыркаці,
Люблю дзень зімовы — без вільгаці,
Люблю і без граю птушынага...

Шчаслівы той чалавек, хто адзінока
Блукае па лесе зімовым,
Я бясшумна іду ціхім поступам,
Бы паляўнічы,
Ды няма паляваць за кім...

З кітайскай.

Пераклад Міколы МЯТЛІЦКАГА

Вершы як вецер перамен

На наступны год — 25 мая 2019 года — у Бангладэш, у сталіцы гэтай суверэннай і незалежнай дзяржавы горадзе Дака адбудзецца вялікае паэтычнае свята. Ці — вялікі паэтычны вечар. Усе, хто любіць паэзію на бенгалі, будуць ушаноўваць памяць вялікага творцы, мяцежнага мастака слова Казі Назруло Іслама.

У наступным годзе — 120-гадовы юбілей класіка бангладэшскай нацыянальнай літаратуры. І хаця пражыў Казі Назруло Іслам не так і мала (памёр паэт у жніўні 1976 года), на яго паэтычныя вышукі прыйшлося няшмат гадоў. Мяцежная, рэвалюцыйная паэзія таленавітага творцы не даспадобы была тагачасным уладам на тэрыторыі Бангладэш, Індыі. І напрыканцы 1930-х паэт, музыкант, рэвалюцыянер, філосаф, замучаны астрожнымі выпрабаваннямі, быў пазбаўлены нармальнага жыццёвага існавання.

А вершы, як і на самым пачатку яго творчага шляху, гучалі, імкліва ірваліся наперад, клікалі за сабою цэлы народ. Дзясяткі мільёнаў бангладэшцаў жыццё сваё звяралі і звяраюць зараз па паэзіі Казі Назруло Іслама. Слова мастака скіравана супраць прыгнёту і дэспатызму ў розных іх праяўленнях. І верш «Мяцежнік» якраз сведчыць пра гэта.

Таксама прапануем творы класіка паэзіі на мове бенгалі — паэта Лалона.

Сяргей ШЫЧКО

Казі Назрул ІСЛАМ

Мяцежнік

Паведай, Храбрэц!
Паведай: высока паднята мая галава!
Гледзячы на маю галаву,
Пік Гімалайскай Вялікі схіліўся!
Паведай, Храбрэц,
Паведай: рвучы на шматы высокае неба
Сусвету,
Пакінуўшы сонца, планеты, і месяц за
спінай,
І зоркі,
Пранізваючы зямлю і нябёсы,
Правраўшыся праз Усемагутнага
святшчэннае месца,

Я паўстаю,
Я, бессмяротны цуд маці-зямлі!
Угневаны Бог свеціць на лоб мой,
Як быццам нейкая раскошная эмблема
каралеўская.

Паведай, Храбрэц,
Заўсёды высока паднята мая галава!
Я несур’ёзны, жорсткі і высакамерны,
Я — цар змен вялікіх,
Я — цыклон, я — разбурэнне,
Я — жах аграмадны, пракляцце Сусвету.
Не маю літасці я,
Я на друз усё перамолваю.
Я хаатычны і беззаконны,
Я кінуў пад ногі ўсе правілы і парадкі!
Я нястомны вандроўнік, я раптоўная
бура напрыканцы лета,
Я мяцежнік, мяцежнік-сын маці-зямлі!

Паведай, Храбрэц,
Высока паднята мая галава!
Я ураган, я цыклон,
Я разбураю ўсё на шляху сваім!
Я п’янкі рытм танцавальны,
Я танцюю ў задавальненне сваё,
Я — вызваленая радасць жыцця!
Я кліч вайны, я Млечны Шлях, я калыска,
Я заўжды неспакойны,
Я ўскокваю і ў руху танцюю!
Я раблю ўсё, што толькі хачу,
калі я хачу,
Я абдымаю ворага і са смерцю змагаюся,
Я вар’ят. Я тарнада!
Я мор, страх вялікі,
Я смерць для ўсіх праяў тэрору,
Я заўсёды вялікіх клопатаў поўны!

Паведай, Храбрэц,
Заўсёды высока паднята мая галава!
Я — стварэнне, я — разбурэнне,
Я для жыцця месца, я могільнік скрушны,
Я — канец, я канец ночы!

Я — сын Індрані
З месяцам у галаве
І сонцам на скроні,
У адной руцэ маёй — пяшчотная
флейта

І адначасна ў другой трымаю горн
вайны!

Я — бедуін, я — Чынгісхан,
Я не прывячаю нікога, апроч сябе!
Я — гром,
Я — гук Брахмы ў небе і на зямлі,
Я — зык магутны з горна Ісрафіла,
Я — вялікі трызубец Пінакпані,
Я — цара ісічны посах,
Я — Чакра і вялікая Шанка,
Я — магутны крык першабытны!
Я — вучань Біш’ямітры, Дурбаша
лютага,

Я — лютасць дзікага польмя,
Я спальваю на попел гэты Сусвет!
Я вясёлы смех ічходрага сэрца,
Я вораг створанага, жах вялікі!
Я — зацьменне дванаціці сонцаў,
Я абвясічаю фінальнае разбурэнне!
Час ад часу я ціхі і спакойны,
Я другім разам бываю ў шаленстве,
Я — новая маладосць святання,
Я крышу пад нагамі марную славу
Усемагутнага!

Я — лютасць тайфуна,
Я — бурны рык акіяна,
Я заўсёды бурлівы і зырккі,
Я жвава пераліваюся, як бруісты імклівы
ручай,
Я — цёмныя струмені-валасы дзяўчыны,
Я — іскры агню ў яе вачах палаючых.
Я — каханне пяшчотнае, якое тоіцца
У сэрцы шаснаціцігадовага,
Я ішчаслівы звыш меры!
Я спакутаваная душа закаханага,
Я горкія слёзы ў сэрцы ўдавы,
Я — вартыя жалю ўздыхі няшчаснага!
Я — боль і смутак усіх бяздомных
пакутнікаў,

Я — мука зняважанага сэрца,
Я — боль гарачы і вар’яцтва
ўсхваляванага палюбоўніка!
Я — невыказнае гора,
Я — першае трапяткое дакрананне
нявінніцы,
Я — пульсуючая пяшчота яе першага
скрадзенага пацалунка.

Я — мімалётны позірк затоенага
каханага,
Я яго пастаянны таемны позірк.
Я радасць, якой поўніцца каханне
маладой дзяўчыны,
Я — звонкая музыка яе бранзалетаў!
Я — дзіця вечнае, падлетак усіх часоў,
Я — сарамлівая вясковая дзеўка,
напалоханая ўласнай прыкметнаю
спеласцю.

Я — прыемны брыз з поўдня,
Я — задумлівы шторм з усходу.
Я — глыбокая ўрачыстая песня,
праспяваная вандроўным бардам,
Я — мяккая музыка яго ліры!
Я — суровая бязлітасная смага апоўдні,
Я — ярскае пламеннае сонца,
Я — мякка ўсхваляваная пустыня
вясной,

Я — прахалодная зеляніна ў ценю!
Вар’яцеючы ад радасці моцнай, я спяшаю
наперад!

Я вар’ят! Я вар’ят!
Раптам я сябе апазнаў,
Сязоння ўсе падманныя бар’еры рухнулі!
Я — уздым, я — спуск,
Я свядомы ў душы несвядомай,
Я — сцяг урачыстасці ля варот міру,
Я — слаўны знак чалавечае перамогі,
З радасці воплескамі я спяшаюся, як
ураган,

На скрыжаванне зямлі і неба.
Магутны Борак — гэта конь, мной
асядланы.
Ён мкне нецярпліва, п’яны ад захаплення!
Я — палаючы вулкан у зямным чэраве,
Я — дзікі агонь лесу,
Я — вар’яцкае мора гневу Пекла!
Я імчуся на крылах маланкі з радасцю і
глыбокім самазахапленнем,

Я сею наўкола пакуты і страх,
Я насылаю землятрусы на свет гэты!
Я — флейта Арфея,
Я насылаю сон на ліхаманкавы свет,
Я ўзводжу храм у апоеным страхам
пекле і паміраю.

Я нясу вестку аб зменах на зямлю і неба!
Я магутны паток,
Калі-нікалі я зямлю раблю багатаю і
ўрадлівай,
Іным разам я прычыняю каласальную
шкоду.
Я адрываю ад грудзей Бішну дзвюх
прыгажунь!
Я — несправядлівасць, я — зорка-
пульсар,

Я — Сатурн, я — каметы агонь,
Я — ядавітая гадзіна!
Я — Чандзі абезгалоўлены, я —
Военачальнік-разбурывецель,
Седзячы ў палаючай яміне Пекла,
Я ўсміхаюся, як цнатлівая кветка!
Я — жорсткая Парсурамы сякера,
Я заб’ю воінаў
І прывясу мір і гармонію у Сусвет!
Я разварушу гэтую нікчэмную зямлю
без намаганняў і з лёгкасцю

І сатвару новы сусвет міру і радасці.
Барацьбой стомлены, я, вялікі мяцежнік,
Адпачываць буду ў цішыні, калі толькі
знайду
Неба і наветра свабодным ад жаласных
стогнаў прыгнечаных.
Толькі калі палі бітваў будуць ачышчаны
ад звону акрываўленых шабляў,
Ці змагу я, выматаны ў бітвах,
адпачыць у цішы,
Я, вялікі мяцежнік?

Я — мяцежнік павек,
Я галаву ўзношу за межы этага свету,
Высока, заўсёды з паднятаю галавой і
адзін!
З бенгальскай.
Пераклад Міколы МЯТЛІЦКАГА

ЛАЛОН

Невядомая птушка

Невядомая птушка ў клетцы...
Як трапляе яна туды, як пакідае яе?
Злаві б яе я, што б зрабіў, напэўна,
калі б мог?..
Я б закаваў у ланцугі яе ногі.
Невядомая птушка ў клетцы...
Як трапляе яна туды, як пакідае яе?

Ёсць восем пакояў з дзевяцію дзвярыма,
З разв’ябымі рашоткамі між імі.
Ёсць цэнтральны двор і зала лустэркаў.
Невядомая птушка ў клетцы...
Як трапляе яна туды, як пакідае яе?
Птушка сябе б так не паводзіла,
Калі б не мая няўдача...
І птушка прарвалася нават праз клетку
І паляцела кудысь.
Невядомая птушка ў клетцы...
Як трапляе яна туды, як пакідае яе?

О, розум, ты б жыў з вялікімі надзеямі,
Але клетка твая — з сырога бамбука.
Калісьці гэтая клетка зламаецца і
ўпадзе.

Лалон кажа: «Дзверы прыадчынены,
птушка паляцела!»

Невядомая птушка ў клетцы...
Як трапляе яна туды, як пакідае яе?

Калі Рака Часу высахне...

Калі Рака Часу высахне, спыніцца і час
на самаўдасканаленне.
Калі Рака Часу высахне, спыніцца і
час на самаўдасканаленне, духоўнае
прасвятленне.
Дык чаму ж Вы не парупіліся пра тое,
каб самаўдасканаліцца своечасова?
Калі Рака Часу высахне, спыніцца і час
на самаўдасканаленне.
Калі Рака Часу высахне, спыніцца і
час на самаўдасканаленне, духоўнае
прасвятленне.

О, мой розум, хіба ж ты не ведаеш: калі
лагуна стане без вады, то і рыба сьдзе
адтуль!
Які сэнс ва ўзвядзенні дамбы на вусці
ракі, калі ўсё наўкол абмялела!
Калі Рака Часу высахне, спыніцца і час
на самаўдасканаленне.

Калі Рака Часу высахне, спыніцца і
час на самаўдасканаленне, духоўнае
прасвятленне.

Навошта ўкладаць бескарысную працу
ў марнае земляробства,
які сэнс у несвоечасовай сяўбе?!

І нават калі расліны ўздымуцца,
дзякуючы моцнаму семені,
ураджай не сасне!

Калі Рака Часу высахне, спыніцца і час
на самаўдасканаленне.

Калі Рака Часу высахне, спыніцца і
час на самаўдасканаленне, духоўнае
прасвятленне.

І настане дзень, калі поўня ўвойдзе ў
Дзень цёмнага Месяца,
гэта будзе канец свету.

Лалон кажа, што гэта будзе пара, калі
Рака Часу спыніцца.

Калі Рака Часу высахне, спыніцца і час
на самаўдасканаленне,
Калі Рака Часу высахне, спыніцца і
час на самаўдасканаленне, духоўнае
прасвятленне.
З бенгальскай.
Пераклад Марыі КОБЕЦ

Размова праз пачуцці

Зульфія Хананавя ў 1991 годзе скончыла філалагічны факультэт Башкірскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Працавала ў школах Беларэцкага раёна Рэспублікі Башкартастан, рэдактарам аддзела ў рэспубліканскім маладзёжным часопісе «Шонкар», начальнікам аддзела па культуры і справах моладзі Адміністрацыі Кіраўскага раёна гарадской акругі горада Уфа Рэспублікі Башкартастан. У цяперашні час працуе начальнікам аддзела па моўнай палітыцы ўпраўлення адукацыі Адміністрацыі гарадской акругі горада Уфа.

Аўтар чатырох паэтычных зборнікаў. Член Саюза пісьменнікаў Расійскай Федэрацыі і Рэспублікі Башкартастан.

Зульфія ХАНАНАВА

Міраж

О, каханне маё безадказнае!
Ты навошта прыйшло неўпрыкмет?
Быццам конь зацугляны — нязаснае
Сэрца мкне ў агнявічны сусвет.
Не карай жа сваёю халоднасцю,
Тваё сэрца — не лёд, не губі!
Я каханне спазнала напоўніцу —
Гэта болю, пакутаў шляхі.

Ці ж гароты такое пазбавіцца?
Без яе ўсё ў жыцці — спрэс віраж?
О, каханне — пустыня-пяшчаница,
Дзе вандроўнік шукае міраж.

Адлегласць між намі абсяжная,
І бездараж новых дарог!
Стрываеаш шляхі ты адважныя?
Знайду я сцяжыну праз смог?

Адлегласць між намі абсяжная —
Нябёсы, прасторы снягоў...
Блуканні, бадзянні сярмяжныя,
У пошуку існых шляхоў...

Цябе я знайду, я адолею!
Хоць шлях мой інакшы.
Паўз сум
З вятрамі світалына-спатольнымі
Пасланне сваё данясу.

У думках і ў мроях, стамлёная,
Апоўнач і ўдзень, па вясне...
Малітву сваю бласлаўлёную
Шанчу я наяве і ў сне.

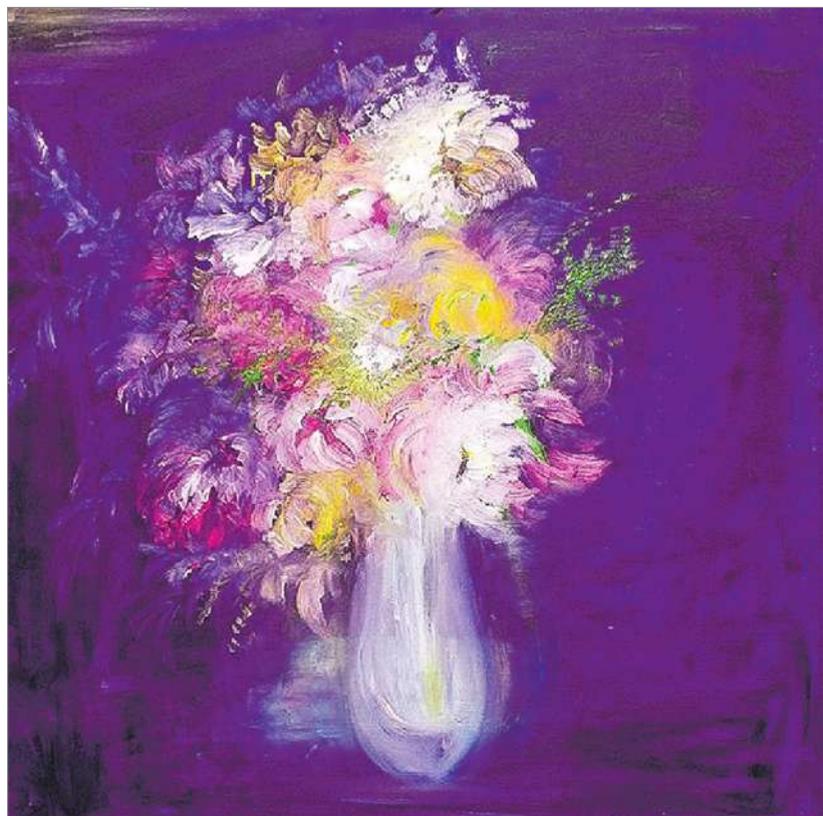
Шляхі хай жа будуць абсяжнымі!
Ты — дужы, ты многае змог!
Стрываеаш шляхі ты адважныя...
Знайду я сцяжыну праз смог...

З башкірскай.
Пераклад Марыі КОБЕЦ

ПА ІНШЫ БОК ЖЫЦЦЯ

Творы мастакоў з асаблівасцямі развіцця як глеба для
даследавання на выстаўцы «Аўтсайдар-арт»

Павел Буткоўскі «Букет».

На жаль, грамадства не заўсёды разумее, што людзі з асаблівасцямі псіхічнага развіцця таксама могуць быць пазітыўнымі, аптымістычнымі, творчымі... Галоўнае, каб быў шанс рэалізоўвацца і каб побач была моцная рука, якая падтрымае. Зразумець гэта дапаможа выстаўка «Аўтсайдар-арт», што размясцілася ў выставачнай прасторы «Грай-кафэ». На ёй прадстаўлены творы ўдзельнікаў студыі выяўленчага мастацтва «Надзея», якая дзейнічае ў псіханеўралогічным доме-інтэрнаце для састарэлых і інвалідаў № 2 Мінска.

Напрамак аўтсайдар-арт (альбо як яго яшчэ называюць арт-брут) стаў актуальным у нашай краіне з 2009 года

дзякуючы кіраўніку студыі выяўленчага мастацтва «Надзея» Таццяне Бірулі і вядомаму мастаку і галерысту Фёдару Ястрабу. Яны ў тандэме зладзілі шмат выставак твораў людзей з асаблівасцямі развіцця. Такім чынам арганізатары маюць на мэце паказаць: якім бы хворым ні быў чалавек, ён усё роўна можа быць таленавітым, годным не толькі спагады, але і павагі. Для творцаў выстаўка дае магчымасць самарэалізацыі, а гледачу дапамагае спасцігнуць свет іншага чалавека.

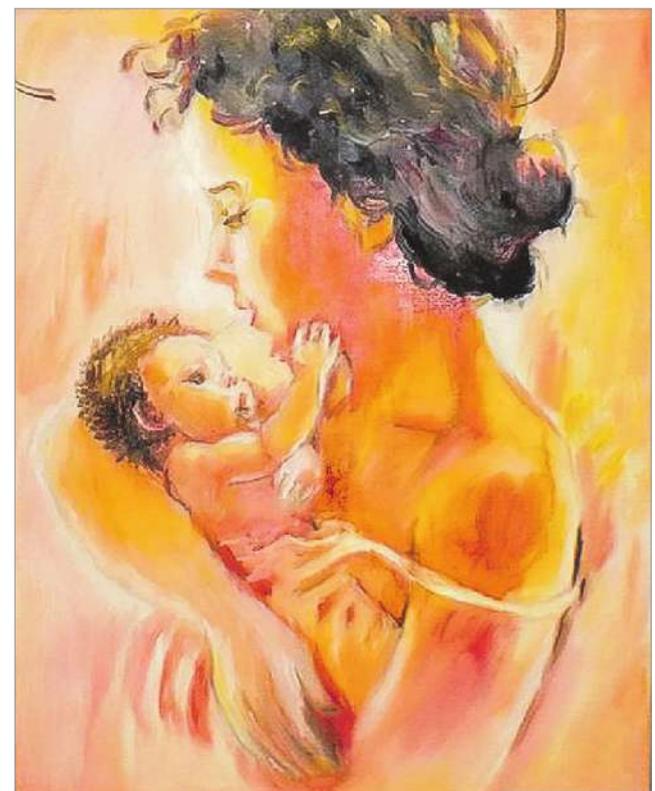
— У кожнага аўтара прадстаўленых карцін свая трагедыя. Многія былі пакінуты ў дзіцячым доме вельмі маленькімі, не скончылі нават дапаможную школу, не ўмеюць чытаць і пісаць, — расказала куратар выстаўкі Таццяна Біруля. — Людзей, якія жывуць у доме-інтэрнаце, нельга назваць прафесійнымі мастакамі, але творцамі ад душы, безумоўна, можна. Іх творы здаюцца наіўнымі, часам даволі дзіўнымі і ў той жа час цікавымі. Праз іх можна ўбачыць тонкія нюансы, якія так ці інакш кранаюць мастака. Гэта не проста творчасць для прагляду, гэта даследчы матэрыял. Па маленькіх работах можна вывучаць чалавека. У людзей з асаблівасцямі развіцця праз творчасць раскрываюцца пэўныя тайны. І нам, людзям, якія знаходзяцца побач, магчыма, не трэба іх разгадваць, а трэба зрабіць гэтую тайну патрэбнай.

Экспазіцыя не проста цікавая, яна цёпла і моцная энергетычна. Галоўнае адрозненне творцаў-аўтсайдараў ад астатніх мастакоў — гэта ўмовы, у якіх яны працуюць. Хваробы, адзінота, цяжкае жыццё — усе гэта дапамагае зразумець вялікую каштоўнасць дабыні, любові, узаемаразумення.

— Я не бачу на карцінах ні дэпрэсіўнасці, ні агрэсіі. І калі не ведаць, што аўтары маюць асаблівасці псіхічнага развіцця, то пра гэта наогул не падумаш, — адзначае мастацтвазнаўца Ларыса Фінкельштэйн. — Тое, што робіць Таццяна Біруля ў сваёй студыі выяўленчага мастацтва «Надзея», — вельмі цяжкая і неверагодна высакародная праца. На такіх падзвіжніках і трымаецца свет. Хочацца пажадаць, каб мы ўсе станавіліся больш цёплымі і пяшчотнымі ў адносінах да людзей, якія побач з намі і не такія як мы. Мне ўвогуле цікава назіраць, як кожны з аўтараў удала выбірае колер, вызначаецца з кампазіцыяй. У гэтых мастакоў ёсць чаму павучыцца нават прафесіяналам.

Усе мы жывём у рытмах свайго ўласнага клопату, забываючы часам проста азірнуцца вакол і заўважыць людзей, якія знаходзяцца па іншы бок жыцця па розных прычынах. Такія выстаўкі дапамагаюць задумацца пра важнае і, магчыма, пераасэнсаваць сваё жыццё і дапамагчы незвычайнаму чалавеку зразумець, што ён тут патрэбны.

Вікторыя АСКЕРА

Сяргей Мурашка «Мацярынства».

Творчы спосаб рэабілітацыі

праз студыйныя заняткі

...За іх спінамі велізарныя крылы. Іх вочы поўныя шчырасці і любові да кожнага, хто спрабуе з імі загаварыць, абняць, паспачуваць. Магчыма, яны не ўмеюць чытаць ці пісаць, але зазірнуць у іх душы не менш цікава, чым у душы звычайных людзей... У іх душы — ураган, і нават у тых выпадках, калі там ідзе дождж, адначасова можа свяціць сонца... Пра гэта сведчыць іх творчасць, у якой яны выяўляюцца па-рознаму: нехта лепіць, нехта вышывае, а нехта малюе. Спосаб у кожнага свой, бо гэта тычыцца ўнутранага свету. Іх творчасць — спосаб рэабілітацыі, пошук сябе. Кожная лінія, намалёваная на палатне, паказвае ўнутраны стан. У карцінах можна прачытаць глыбокую гісторыю, убачыць каханне альбо знайсці нешта сваё. Творчасць гэтых людзей атрымала назву «Мастацтва аўтсайдараў»: псіхічна хворых, інвалідаў, маргіналаў. Прапануем зразумець яе «знутры».

У псіханеўралогічным інтэрнаце для састарэлых і інвалідаў № 2 Мінска добра ведаюць пра гэты кірунак. З 2006 года працуюць два цэнтры арт-тэрапіі для тых, хто тут жыве. У 2009 годзе выстаўка твораў дванаццаці аўтараў інтэрната № 2 была паказана ў розных рэгіёнах Беларусі, а потым работы аўтараў адправілі ў маскоўскі Музей мастацтва аўтсайдараў.

У кожным калідоры інтэрната можна пабачыць работы мясцовых аўтараў. Таццяна Біруля, кіраўнік студыі арт-тэрапіі, патлумачыла асаблівасць кірунку арт-брут: — Упершыню тэрмін арт-брут выкарыстаў француз-

скі мастак Жан Дзюбюфэ, які цікавіўся наіўнай эстэтыкай. У плыні арт-брут спалучыліся рысы дадаізму, сюррэалізму і прымітывізму, наіўнага мастацтва, уключаючы дзіцячы малюнак і творчасць псіхічнахворых. Роджар Кардынал у 1972 годзе пачаў выкарыстоўваць тэрмін аўтсайдар-арт, што ўключае не толькі малюнкі псіхічнахворых, а таксама работы непрафесійных мастакоў, якія не кіруюцца ў сваёй творчасці традыцыямі і пэўнымі ўстаноўкамі, а апантанія выключна патрэбай ствараць.

Таццяна лічыць, што арт-брут можна аднесці да наіўнага мастацтва: тут адбываецца выкід эмоцый чалавека, яго душы, якая ўмее адчуваць і любіць:

— Для нас гэта вельмі важна: таму што мы імкнёмся крыху памяняць менталітэт нашага грамадства, стаўленне да псіхічнахворых. Калі людзі бачаць, што псіхічнахворыя нешта могуць і ў іх штосьці атрымліваецца, то становяцца да іх дабрэйшымі, адкрываюцца да гэтай страшнай бяды.

Кожны, хто жыве тут, — унікальны. Таму да кожнага трэба знайсці індывідуальны падыход. Напрыклад, ёсць глухавыя хлопчыкі, які не ўмее чытаць і пісаць. Але гэта не перашкаджае Дзянісу рабіць сапраўды выдатныя работы. Ён малюе пейзажы, якія адлюстроўваюць яго ўнутраную прастору. Дзяніс вельмі ганарыцца тым, што ўмее нешта рабіць, і тым, што ў яго гэта атрымліваецца добра.

— Маляванне дапамагае ўтаймоўваць энергію. У адной жанчыны былі вельмі цяжкія прыкметы агрэсіі. Але калі яна займалася ў класе, то забывалася пра ўсё. Калі яна пераставала маляваць, то ёй рабілася горш, і прыкметы агрэсіі зноў аднаўляліся. Напрыклад, калі мы ад нечага пакутуем, то знаходзім для сябе аддушны. Бяром аловак і пачынаем маляваць міжволі нейкія лініі. Нашы думкі скіроўваюцца ў іншы бок, мы на нейкі час забываем пра цяжасці і праблемы. Так адбываецца і ў псіхічнахворых.

Яшчэ на пачатку нулявых гэты кірунак у нас не быў так развіты, як цяпер. Мы не разглядалі творчасць як магчымы занятак, даводзілася нават прывучаць да яго

жыхароў інтэрната. Запашалі проста хадзіць у клас і спрабавалі нечым зацікавіць. На сённяшні дзень навучэнцы з задавальненнем ідуць займацца маляваннем, часам іх немагчыма выцягнуць з класа.

У псіханеўралогічным інтэрнаце № 2 вядзецца выкладанне не так, як у садку ці школе, калі настаўнік дае заданне, што маляваць, і дзеці спрабуюць яго выканаць. Заняткі тут праходзяць індывідуальна, усё залежыць ад жаданняў і магчымасцей чалавека. Настаўнікі падстройваюцца пад чалавека, каб яму было камфортна. Напрыклад, ёсць дзяўчынка, якая складаную працу фарбамі робіць за 40 хвілін. Потым яна стамляецца, і ёй трэба некалькі дзён, каб ачуныць. Праз пару дзён у яе зноў з'яўляецца настрой і яна гатовая ствараць...

Святлана Рубанавы, намеснік дырэктара па медыцынскім абслугоўванні псіханеўралогічнага інтэрната для састарэлых і інвалідаў № 2 Мінска, лічыць, што арт-тэрапія дапамагае псіхічнахворым людзям:

— Вядома, арт-тэрапія шмат у чым уплывае на эмацыянальны стан пацыента. Арт-тэрапія з'яўляецца спосабам баўлення вольнага часу. Калі яны займаюцца ў класе, то знімаецца эмацыянальнае напружанне і ўнутраны стан паляпшаецца. Для некаторых такі спосаб творчасці з'яўляецца сэнсам жыцця.

Заняткі паказалі, што калі чалавек хворы, але пры гэтым адчувае сябе камфортна, то гэта адлюстроўваецца і ў яго работах.

Усе работы аўтараў вельмі светлыя, поўныя яркіх фарбаў: кветкі, мора, пейзажы...

Таццяна СЕМЯНКОВА

Зорны арлекін Еўсцігней Міровіч

Еўсцігней Афінагенавіч Міровіч, з дня нараджэння якога сёлета спаўняецца 140 гадоў, быў сапраўдным выратаваннем для беларускага тэатра.

Віцебскі кінарэжысёр Эдуард Аршанскі (аўтар аднаго з першых айчынных гукавых фільмаў «Баям насустрач» (1932)) захоплена пісаў, што менавіта дзякуючы Міровічу Беларускае дзяржаўнае тэатр «...вырос, окреп і оформіўся, як ідэалягічнае, так і ў сьмисле художественной своей ценности» (Э. Аршанскі. Гастроли Белгостеатра. // Трибуна искусства, 1925, № 12).

Нават такі строгі і з'едлівы крытык, як Змітрок Бядуля, радаваўся, што «...Міровіч прыняўся кіраваць мастацкай часцю нашага тэатру ў канцы 1920 году. У цяжкім становішчы знаходзіўся тады наш тэатр як з боку рэпертуару, таксама і з боку матар'яльнага. Сцэнічныя сілы былі, але таксама яшчэ ў неапрацаваным выглядзе. Беларускае тэатр трэба было будаваць з самага фундаменту» (З. Бядуля. Праца Е.А. Міровіча ў Бел. Дзярж. Тэатры. // Савецкая Беларусь. № 93. 26 красавіка, 1925).

Так, дзякуючы Міровічу, пастаноўкі беларускага тэатра набылі прафесійную трываласць. Гэтыя спектаклі нарэшце можна было з гонарам паказваць за межамі нашай краіны. Прыгадаем, з якім поспехам прайшоў у Маскве мюзікл «На Купалле», пастаўлены Міровічам паводле п'есы Міхася Чарота: «У 1923 годзе ў Маскве адкрылася першая ў Савецкім Саюзе сельскагаспадарчая выстаўка. Паехалі ў Маскву і дзеячы беларускай культуры /.../ Амаль усе рэспублікі паказалі сваё мастацтва. Аднак найбольшы поспех /.../ выпаву на долю беларускага тэатра, і гэты поспех стварыла п'еса «На Купалле». /.../ Тэатр запрасілі ў Крэмл. Луначарскі і Чычэрый прынеслі кветкі, /.../ Калінін уручыў грамату ЦВК» (Я. Рамановіч. «Рэкі цякуць з ручаёў», 1969).

Але пра гэтыя дасягненні Еўсцігнея Афінагенавіча вядома і так. Дастаткова пачытаць манаграфічныя выданні Сяргея Пятровіча «Народныя артысты БССР Е.А. Міровіч» (1963) і «Еўсцігней Міровіч» (1978).

Значна менш (і часцей з негатывым адценнем) савецкія тэатразнаўцы пісалі, што гэты рэжысёр быў першым, хто прынёс у наша тэатральнае мастацтва любоў да фармальнага эксперымента, дзе не так істотна, пра што ставіць, а галоўнае як. Нечаканыя мізансцэны, ярка-авагардныя мастацкае афармленне, амаль постадэрновая гульня з класікай, разбурэнне «чацвёртай сцяны» — усё гэта было ўласціва пастаноўкам Міровіча ў 1920-я і часткова ў 1930-я гады.

У газетах артадаксальна крытыка неаднаразова яго лаяла за амаль хуліганскую гульню з класічнымі п'есамі. Былы вучань Яўген Рамановіч «прыпамінае» свайму настаўніку, што «ў 1923 годзе ў пастаноўцы «Мешчанін — дваранінам» Мальера рэжысёр Міровіч робіць «асучасніванне Мальера». У пісьмо Журдэна да Дорымэны ўстаўляецца фраза: «З комуністычным прывітаннем». Журдэн гаворыць слугам: «Пойдзем на Камароўку і Старажоўку» /.../ Акторы /.../ ўвесь час /.../ кувыркуюцца, коўзаюцца па нахіленых дошках, робяць іншыя /.../ акрабавыя трукі» (Е. Рамановіч. Фармалістычныя і натуралістычныя скажэнні ў працы Белдзярждрамтэатра. // Літаратура і мастацтва. 30 студзеня, 1938, № 6).

У канцы 1930-х гадоў з такой жа юначай безразважлівасцю Міровіч творча пераасэнсоўвае п'есу А. Астроўскага «Даходнае месца», што гэтаксама выклікала абурэнне.

У 1920-я гады Еўсцігней Міровіч быў першым сярод беларускіх тэатральных рэжысёраў, хто вучыў сваіх артыстаў «біомеханіке по системе Мейерхольда» (Евгений Романович. Он жил театром. // Неман, 1978, № 8), яго рэпетыцыі былі блізкія паводле свайго стылю меерхольдаўскім.

Гэтаксама і некаторыя крытыкі не разумелі, абураліся, калі з вострасацыяльнай «Паўлінкі» Міровіч у 1922 годзе зрабіў авангардна-гратэскае, амаль цыркавое дзейства, у якім галоўнае было не балючая тэма «свае прадалі свайго», а яркі, фантастычны грыв, танцы ў стылі «Мулен-Руж», камічныя эфекты эстэтычна тоесныя тагачасным камедыям Чарлі Чапліна і Гаральда Ллойда.

Паэт Павел Каравайчык (ён жа крытык Павел Любецкі) на старонках «Савецкай Беларусі» напісаў разнасную рэцэнзію: «8-га снежня г.г. давялося мне ўбачыць «Паўлінку» ў пастаноўцы Беларускага Дзяржаўнага Тэатру. Рэжысёр і артысты Б.Д.Т. перарабілі гэтую п'есу на свой густ, выкідаючы рэплікі і цэлыя дыялогі, а дадаючы трохі адсябяціны. Да пераробленага тэксту п'есы далучыліся грыв і касцюмы (асабліва няўдачны і ўтрыраваны ў Адольфа — Ждановіча), жэсты, міміка і ўсё іншае. Замест грывы і твару ў сялян (бацька Паўлінкі і сусед Францысь) — нейкія плямы, боты-лякеры, утрыравана-балаганская жэстыкуляцыя (і нават інтанацыя ў Адольфа — Ждановіча). Маса публікі была вельмі здаволена і шчыра рагатала, але на мяне ўсё гэта рабіла зусім адваротнае, прыкрае ўражанне. Я ня ведаю, ці паважанае аўтару «Паўлінкі» падаваўся той вясленькі і пошланы кі фарскі /.../ Што належыцца да «Пінскай шляхты», праведзенай па той жа мэтадзе, то тут пратэставаць ня прыходзіцца: якая п'еса, такая й мэтуда. Але нават у фарсе нельга гаварыць: «Па ўказу яго імператарскага вялічства ад 1919 г.» і бязбожнае блутаць усіх вядомых артысту цароў» (П.Л. «Паўлінка» і «Пінская шляхта». // Савецкая Беларусь. № 274. 10 снежня, 1922).

Міровіч любіў кінематограф. Натхняўся ім. Стараўся надаваць сваім пастаноўкам адпаведны рытм і дынаміку. Калі чытаеш яго п'есы, то ўспрымаеш іх не столькі сцэнічнымі творами, як самымі што ні ёсць кінасцэнарыямі. Нездарма Еўсцігней Афінагенавіч марыў працаваць у кіно.

У яго п'есах запаміналіся не глыбокія ідэі, а выразна-эфектныя сцэны, асобныя эпізоды.

Будучы рэжысёр Купалаўскага тэатра Леў Літвінаў так пісаў пра творчасць Міровіча: «Для Мировича характерен яркий оптимизм, молодое восприятие жизни, свежесть и бодрость. Преобладающий темп его постановок — крепкий, энергичный; его любимые интонации — высокие, радостные; его цвета — чистые, он не любит промежуточных тонов. Мирович не всегда стилистически выдержан, но он всегда щедр, жаден; каждый спектакль — скопление массы режиссерской выдумки, любовь к сценическим эффектам. Каждый спектакль Мировича имеет свою изюминку. Мировичу ненавистен нудный темп, полуввета, рахитичность интимного театра...» (Лев Литвинов. Мирович. // Трибуна искусства, 1925, № 8).

Для Міровіча сюжэт не галоўнае. Гэта толькі нагода дэпаказаць як мага больш цікавых народных абрадаў, танцаў, песень, галаваломных штукарскіх момантаў, акрабавыя нумары.

У «Кастусі Каліноўскім» адзін з самых запамінальных эпізодаў — запіс добраахвотнікаў у інсургенцкае войска, які нечакана ператвараецца ў захопальную сцэну танца, што аб'ядноўвае ўсіх — і багатых і бедных, і «белых» і «чырных». Герой, уся масоўка скачуць самаадана, з усёй вострай зухаватасцю і харэаграфічнай дакладнасцю. Калі з'яўляюцца жандары, то п'яная ад танцаў публіка пачынае з імі бойку, якая, дзякуючы майстэрству рэжысёра, паводле сваёй дасканалы пластыкі, выглядае лагічным працягам гэтага жарскага танца. Варбоўка ў войска для рэжысёра толькі нагода паказаць глядачу ўсё хараства мазуркі і полькі, а таксама правесці дастаткова крамольную думку, што мастацтва павінна не расцярушваць па класах і сацыяльных праслояха, а наадварот — яднаць. Тут мы не знойдзем тонкіх псіхалагічных партрэтаў Каліноўскага, яго папелчыкаў і ворагаў, персанажы, які быццам выразаны з прыгожай каляровай паперы, якая ва ўмельных руках рэжысёра мяняе форму і прыцягвае ўвагу сваёй зменлівасцю, гэтак жа, як у фокуснікаў-майстроў арыгамі звычайнае сурвэтка ў адно імгненне ператвараецца то ў страшнага цмока, то ў смелага рыцара альбо безбаронную прынцэсу.

Не забывае пецярбургцаў Міровіч тонкую дыпламатыю і робіць лішні камплімент у «Кастусі Каліноўскім» беларускім дзяўчатам. У эпізодзе, калі расійскія жаўнеры, якія ссумаваліся па жаночых пяхотах, займаюць адну з нашых вёсак, адбываецца такі дыялог:

«1-ы САЛДАТ. Вось яны, як перапёлачкі на полі.
2-гі САЛДАТ. А мы, як паляўнічыя: ану, пад зарад бяры па адной кожны! Айда!
2-я ДЗЯЎЧЫНА. Ну, ну, не вельмі «бяры».
МАСТАВЫ. Кінь, браткі, напорам браць. Гэта ж не нашы праваслаўныя бабы; яны ж беларасійкі, іх трэба абыходам абыходзіць, з кумпліментамі. Пішпрашам, калі ласка, паненка, са мной прайсціся...»

Як таксама не прыгадаць і дастаткова эфектны, чыста фармалістычны фінал «Кастуся Каліноўскага». Не, нам тут не пакажуць павешанне. Гэта было б занадта банальна. Яно адбываецца «за кадрам». Рэжысёр на адных ступках, шумах ды іншых гукавых фактурах выяўляе, як гнеўна «ажывае» турма, пасля таго, як гіне галоўны герой:

«ГОЛАС АФІЦЭРА. Прыступіць да кары. (Ударылі барабаны.)

НАГЛЯДНІК (схіліўся пад акном, жагнаецца). Скончылася жыццё чалавека... (Раптам стук у сцэны, другі, трэці... Стукі множацца... ажылі сцэны... загаварылі... Нагляднік, пазіраючы на сцэны.) Турма загаварыла...»

Так, Міровіч любіў па-галівудску запамінальныя канцоўкі. І калі фінал «Кастуся Каліноўскага» ўражваў гукавымі эфектамі «ажыўлення турмы», то наступны спектакль «Машэка» ніяк не мог завяршыцца хця і брутальнай, але дастаткова камернай смерцю разбойніка, як, напрыклад, было апісана ў «Магіле льва» Янкі Купалы, калі была каханая: «Паціху ўстала, нож агромны / Ўзяла ў яго з-пад галавы / І утапіла ў шыі соннай, / Ды той застаўся йшчэ жывы. / Яна другі раз замахнула / І трэці раз перавяла, — / Яго і жылка не дрыгнула, — / Душа ад цела адышла».

Падобным эпізодам смерці мог задаволіцца прыхільнік крывавага эфектаў Уладзіслаў Галубок, але для Еўсцігнея Міровіча, які мысліў больш шырока, «эпапейна», трох удараў нажа замала.

Гераіня п'есы, баялая каханая Машэкі, іначай распраўляецца з даверлівым героем.

Сваю пяхору Машэка дзеля вастрыні адчуванняў замініраваў, у чым легкадумна прызнаўся дзяўчыне. Яна спакушае разбойніка, і калі той патанае ў яе абдымках, б'е адзін раз нажом яму ў спіну, але адразу пасля гэтага: «бярэ факел /.../ і запальвае knot. /.../ Узрыў. Усё валіцца і працяняецца горад Магілёў».

Такім чынам, калі ў «Кастусі Каліноўскім» турма праз нарастанне стукаў толькі гатова выбухнуць, то тут гэты эфект быў выкарыстаны рэжысёрам напоўніцу.

Сам жа спектакль здзіўляў не сваёй сацыяльнай скіраванасцю (як таго патрабавалася), а празмерна шчодрым ужываннем фальклорнага матэрыялу (запамінальная сцэна, калі Машэка з таварышамі пад выглядам калядоўшчыкаў пранікаюць да пана і там перад нападам «адыгрываюць» усю калядную «праграму»), быў насычаны да краёў смешнымі інтэрмедыямі і па-сапраўднаму незвычайнымі пазытыўнымі метафарамамі.

Напрыклад, на пачатку другой дзеі перад публікай нечакана з'яўляюцца русалкі і Лясун. Гаспадар лесу такі ж самотны і пакінуты, як быццам з'явіўся з класічнага верша Багдановіча. У аўтара «Вянка» трагедыя была ў тым, што бор «зрублілі», а ў Міровіча тут пасяліўся жорсткі разбойнік Машэка, якога людзі баяцца мацней за Лесуна і таму абмінаюць гэтыя мясціны. Машэка стаў сапраўдным панам лесу, выцесніўшы яго былых міфалагічных гаспадароў. Бедны асуджаны Лясун скардзіцца: «Як пасяліўся тут Машэка, жыцця няма. А бывала, наедуць лоўчыцы... Эх, завядзеш іх у гушчар, ды давай вадзіць, кружыць... Го-го-го! А цяпер аб лоўчых няма ўспаміну — баяцца ўсе Машэкі, і ў лес ніхто не ідзе».

У іншай сцэне ўражліва-імпульсіўнаму Машэку трызняцца гінельныя вобразы, не горш чым у п'есах Францішка Аляхновіча: «Глядзі, курган ужо расце з тых цел крывавае.. Ха-ха! Курган Машэкі, падарунак Ганначы маёй. Я ўвесь запырсканы крывёю. Я плаваю ў ёй. І кроў чырвоная, гарачая заліць мяне гатова... Яна мяне так паліць, душыць. Ах! (Падае.)»

Гэтая меладраматычна-экстатычная містэрыя была надзвычай папулярная ў Беларусі, а Еўсцігней Міровіч стаў сапраўднай зоркай айчынай рэжысуры. Па ступені папулярнасці з ім мог спаборнічаць толькі Галубок, але тэхнічным аздабленнем, прафесійнай зладжанасцю, любоўю да выбухаў, як эмацыянальных, так і сапраўдных, агульным кінематографічным тонам спектакляў (на многіх пастаноўках, дарэчы, выкарыстоўваўся экран, дзе з'яўляліся назвы эпізодаў), тонкім гарадскім гумарам, іроніяй, дзе сацыяльныя і класавыя тэмы не столькі паказваліся, колькі пункцірна абазначаліся — Міровіч пераўзыходзіў Галубка.

Еўсцігней Афінагенавіч здолеў захаваць сваю звонкую лёгкасць нават у 30-я гады. Нават тады, калі пісаў п'есы і ставіў спектаклі пра ворагаў народа, якія псуоць на вёсках трактары («У веснавую ноч». 1934). У яго ўсё роўна атрымлівалася не сацрэалістычна-кардонная пастаноўка, а займальны дэтэктыў, дзе сапраўды, дзякуючы вастрыні інтрыгі, было цікава сачыць за нечаканай развязкай.

Міровіч умеў рабіць спектаклі, якія непадманна падабаліся народу. Ён прынёс на беларускую сцэну цыркавую лёгкасць і эстрадна-кабарэшную бесклапотнасць. Танцы, народныя святы, арлекінады, пантамімы, вясельце, якое «пераходзіць у оргію», ператваралі нават самыя сур'езныя і сацыялістычна-адназначныя п'есы ў дзівосныя фееры. Міровіч як агню баяўся глыбокадумна-важных тэм, філасофскіх задач і падтэкстаў. Для яго было галоўнае, каб у публікі пасля прагляду абавязкова ўзнікала пачуццё свята, і калі тагачасная рэальнасць толькі забіла, абядаючы «светлую будучыню», то спектаклі Еўсцігнея Афінагенавіча выклікалі хця б на дзвetry гадзіны праўдзівую эмоцыю шчасця.

Нямногія з нашых тэатральных рэжысёраў гэта ўмелі рабіць у часы Міровіча, мала хто валодае такім майстэрствам зараз. Мо таму і нядзіўна, што да гэтага часу зорнае месца Міровіча так і застаецца незанятым.

Васіль ДРАНЬКО-МАЙСЮК

ДЗЕ ГУЧАЦЬ КРЫВІЧЫ

На фестываль «У госці да Лепельскага цмока» традыцыйна збіраюцца і народныя калектывы, і рок-музыканты. Сёлета гасцямі фестываля былі іркуцкія беларусы — гурт аўтэнтчнага спеву «Крывічы». У Іркуцку шмат гадоў актыўна дзейнічае Беларускі клуб, што гуртуе вакол сябе мясцовых беларусаў і тых, чые продкі паходзяць з Беларусі. Народныя святы, арганізаваныя беларусамі, збіраюць мноства людзей. Гучаць нашы песні, і за іх адказны ансамбль «Крывічы». Старшыня Беларускага клуба, кіраўнік ансамбля «Крывічы» — Вольга Галанава. Калі слухаеш яе натуральную гаворку, калі чуеш, як пранікнёна яна спявае народныя песні, цяжка паверыцца, што Вольга толькі ў дарослым узросце даведлася і адчула сябе беларускай. І мову вывучыла, і спяваць па-нашаму навучылася.

Якім быў шлях Вольгі Галанавай да Беларусі, што за песні, што за людзі ў ансамблі «Крывічы» — пра гэта яна распавяла ў перапынку паміж выступленнямі на фестывалі:

— Нарадзілася я ў Сібіры, а з Беларусі былі мае прадзеда і прабабка. Яны пераехалі недзе ў 30-х гадах мінулага стагоддзя, з'ехалі ад голаду і небяспекі. Толькі сёлета я дакладна даведлася, што прабабка на лінія Дарашкевічаў паходзіць з вёскі Луг, якая, дарэчы, недалёка адсюль, ад Лепеля. А прадзедава лінія Галанавых паходзіць з Магілёўшчыны. Прадзед Іван, раскажваюць, быў спрытны, удалы цяслар, рабіў хаты, мэблю.

— У вашай сям'і захоўваліся беларускія традыцыі, вы перанялі цікавасць да іх ад бацькоў?

— На жаль, не магу так сказаць. Мы жылі спачатку ў адной вёсцы, недзе за 190 кіламетраў ад Іркуцка, потым пераехалі ў іншую. Там не шмат было беларусаў, а многа тагараў, асабліва многа буратаў. І па-беларуску ў нас у сям'і не гаварылі, і нават не вельмі задумваліся над гэтым. Канечне, нейкія традыцыйныя рэчы перадаваліся: рэцэпты страў, расклад дня — з чаго пачынаць, чым заканчваць. Некаторыя святы — Вялікдзень, Радаўніца.

— Вось так і казалі менавіта па-нашаму — Вялікдзень і Радаўніца?

— Так, гэта было. І некаторыя беларускія словы ўжываліся. Некалькі гадоў мы пажылі яшчэ з прабабай Варварай Дарашкевіч, ад яе перанялі, але нават і не ведалі, што словы беларускія. Родныя называлі сябе рускімі. Але чаму — таму што нас усіх запісвалі рускімі. Ідзеш пашпарт атрымліваць — цябе і запісваюць рускім. Не было такога ўсведамлення. У нас была вялізная гаспадарка, шмат працы, жыццё складанае. Было не да таго, каб нешта ўдакладняць.

— Атрымліваецца, што вы зрабілі свядомы выбар і сталі беларускай у дарослым узросце?

— Так, гэта быў мой свядомы выбар. Але ж праз выпадак, які можна назваць лёсам. Я паехала вучыцца ў Іркуцк і нечакана трапіла ў офіс Таварыства беларускай культуры, якое ўзначальваў Алег Рудакоў. Я і не ведала, што ёсць такое таварыства, не ішла туды спецыяльна. Але з гэтага ўсё пачалося, я ўзялася вучыць беларускую мову. Якую, можна сказаць, ніколі і не чула. А праз чатыры месяцы ўжо размаўляла больш-менш вольна.

— Як жа вам гэта ўдалося?

— Спачатку чытала кнігі, у таварыстве была неаблажная бібліятэка. Месяцы праз паўтара пачала спрабаваць размаўляць. Цікава, што адметныя гукі мне неяк адразу даліся, у нескладовае, г фрыкатывы. Але была праблема з націскамі. Калі чытаеш кнігу, то не ведаеш націскаў. І я спачатку трохі саромелася. Але пачала, з кім магла, размаўляць, яны мяне выпраўлялі, вась так і вывучылася.

А потым Алег Рудакоў кажа: «А цяпер давай спяваць!» Я ў роспачы — дзе я, а дзе спевы? Ніколі ж не спявала. Але моцна захапілася фальклорам. Тады ж, у 2003 годзе, і свой народны строй пачала шыць, у якім цяпер выступаю. Пачала чытаць многа гістарычнай, асабліва этнаграфічнай літаратуры. І цяпер не проста спяваю, але і кірую ансамблем беларускай аўтэнтчнай песні «Крывічы».

— На фестываль у Лепель вы прывезлі беларускія песні, запісаныя вамі ў сібірскіх вёсках. Што гэта за песні, як вы іх знаходзіце?

— Песні «Там за гаем» і «Зялёны дубочак» мы запісалі ў Ніны Кузьмінчыны Дакучыц, у дзявоцтве Самасук. Зараз ёй 81 год, яна паходзіць з Брэстчыны і чула гэтыя песні ад сваёй бабкі. Прывезлі мы і два спевы з вёскі Іргей Ніжне-Уздзенскага раёна

ад Лісуткі Парфянок. Яе сям'я паходзіць з Віцебшчыны. Самой Лісуткі, на жаль, ужо няма на гэтым свеце.

Калі едзем у нас там па вёсках, спачатку проста глядзім навокал. Бачым, што ўсё чысценька, хата, падворак прыбраны, усё неяк так па-беларуску — то і прыпыняемся, і пачынаем цікавіцца. Здраецца, што маладзейшае пакаленне нават не ведае, што мае беларускія карані. А пачынаеш размаўляць са старымі — то і ўспаміны, і песні беларускія народныя, і гаворка. Знайсці такую бабульку зараз ужо цуд, людзі сыходзяць, песні забываюцца. Шкада, што мясцовыя чыноўнікі ад культуры мала гэтым цікавяцца, не шануюць фальклор. Нават калі ідзе гаворка пра беларускую дыяспару і гурткі на месцах, то часцей можна пачуць нешта кшталту «Чаркі на пасашок» ці «Переживем, переживем»...

— А хто вы па прафесіі, чым займаецеся акрамя спеваў?

— Я псіхалаг, вяду прыватную практыку. Працую з людзьмі і стараюся ім дапамагчы. Жыццё навокал робіцца больш складаным. Людзі з'язджаюць, ці збіраюцца з'язджаць: хто ў Маскву, хто ў Еўропу, хто ў Тайланд ці яшчэ куды. Пусце Іркуцчына. Тыя, хто мае беларускіх продкаў, у Беларусь пераязджаюць.

— А ў вас няма такіх планаў?

— Ёсць. Я хачу жыць у Беларусі. Але пакуль не маю такой магчымасці. Штогод прыязджаю ў Беларусь на розныя святы і бачу, што тут зусім іншыя людзі. Больш адкрытыя, мяккія, жыццё не такое мігуслівае, больш спакою. Можна гуляць па такім вялікім горадзе, як Мінск, і адчуваць прастору і спакой. Зусім нядаўна даведлася, што ў нашай сям'і засталіся яшчэ сваякі ў Беларусі, было б надрэнна наведаць.

— Раскажыце пра ансамбль аўтэнтчнага спеву «Крывічы», што за людзі ў ім?

— У ансамблі «Крывічы» недзе каля 12-ці чалавек. Здраецца, нехта прыходзіць, нехта сыходзіць. Людзі самыя звычайныя. Ёсць у нас адна прыгажуня — маці ў яе беларуска, а бацька бурат. Але яна так любіць беларускія спевы! І іншыя атрымліваюць сапраўдную асалоду ад гэтага занятку, ад нашых выступленняў, ад свят, што мы ладзім. Для людзей гэта іх роднае, сваё. Здраецца, мясцовыя іркуцкія журналісты пытаюцца: «А чаго вы беларускае спяваеце, хіба вам мала рускага, руская культура ж такая багатая?» Як патлумачыць — гэта блізкае душы, якое адчуваеш нават не розумам, а ўсім сэрцам.

— А колькі ўвогуле такіх актыўных людзей у беларускай справе?

— Галоўны чалавек-магніт да беларушчыны — гэта, несумненна, Алег Рудакоў. Усё беларускае ў Іркуцку круціцца вакол яго. Ён лічыць, што кожны беларус прагне быць беларусам, можа проста пакуль не ведаць пра гэта. Алег такі шчыры і адкрыты, што людзі пачынаюць размаўляць з ім і напрыканцы размовы ўжо забываюцца, што раней называлі сябе рускімі. Пачынаюць цікавіцца сваімі каранямі, беларускай культурай, мовай і праз пэўны час ўпэўнена кажуць: «Мы беларусы».

А ўвогуле актывістаў, можа, чалавек 40. На святы збіраецца нашмат больш людзей. І мае маленькія пляменнікі часам прыходзяць. Так цікава атрымалася, што мая сястра пакахала хлопца, яны ажаніліся, і аказалася, што ён таксама беларус.

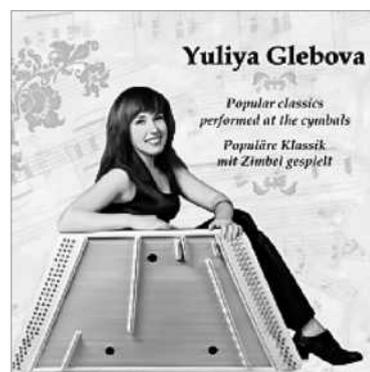
Самае папулярнае ў нашай грамады свята — Купалле. Недзе 350 чалавек збіраецца на яго. Любяць у нас, калі ладзім і Жаніцьбу Цярэшкі, — асабліва моладзі падабаецца. Ды і іншыя святы. Я бачу, што з кожным годам людзі ўсё больш цягнуцца да гэтай справы, да старых песень, бо сучасная эстрада ўжо і надакучвае, і раздражняе. А нашы песні быццам вяртаюць людзей да нечага чыстага і сапраўднага.

Надзея КУДРЭЙКА

Альбомы

Што слухала лета

Напрыканцы самай сонечнай пары года ўзгадваюцца радкі Якуба Коласа: «Лецейка ты, лета, гучна песня спета, весела было!». І хоць вясёлых гадзін адпачынкаў і канікул амаль не засталася, а прырода павярнула на восень, — для музыкі гэта не перашкода. Прапануем для вашага праслухоўвання сёлетнія музычныя альбомы беларускіх творцаў.

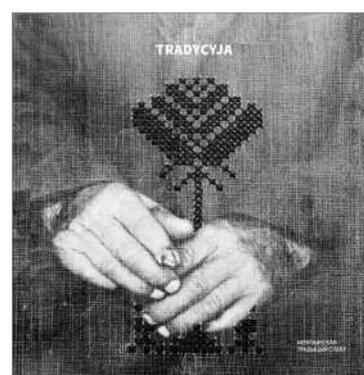

1. Пачнём з класікі. Цымбалістка Юлія Глебава, вядомая сваім супрацоўніцтвам з рок-гуртом «Час Speak», прэзентавала двойны альбом «ШЭДЭЎРЫ КЛАСІКІ І БАРОКА НА ЦЫМБАЛАХ». Першая частка петыты («Музыка эпохі барока ў выкананні на цымбалах») уключае творы І.С. Баха, Ж.Б. Люлі, А. Вівальдзі, Ф. Куперэна, Л. Дакена, а таксама менюэты з нотнага сшытка А.М. Бах. У другую частку альбома («Папулярная класіка ў выкананні на цымбалах») увайшлі выбраныя творы В.А. Моцарта, Л.В. Бетховена, Ф. Шуберта, Ф. Шапэна, Ж. Бізэ, С. Рахманінава і П. Чайкоўскага.

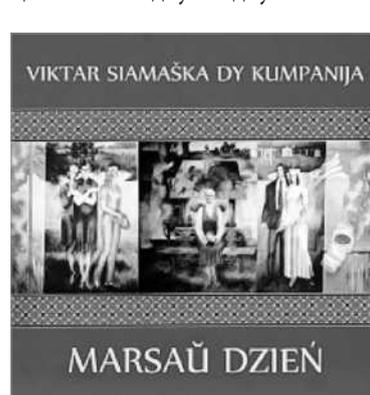
2. Альбом «МУЖЧЫНСКАЯ ТРАДЫЦЫЯ СПЕВУ» пазнаёміць вас з эталоннымі аўтэнтчнымі выканаўцамі. На дыску змешчаны ўнікальныя запісы спевакоў Сцяпана Дубейкі, Івана Прыбора, Васіля Шведа, гурта «Плытагон» і іншых спеўных гуртоў Беларусі. Запіс твораў праводзіўся этнамузыкалагамі ў 70—80-х гадах мінулага стагоддзя. Аўтар і кіраўнік праекта — музыкант Сяргук Доўгушаў.

3. Аматарам рок-музыкі прыйдзеца даспадобы альбом «МЕТРО» гурта «Мутнае вока». Аўтары адзначаюць, што асноўны стыль музычнага матэрыялу — гранж. Для калектыву, які быў утвораны ў 2005 годзе, гэта трэці студыйны запіс песьні. Шырокую вядомасць гурту прынеслі выступленні на папулярных рок-фестывалях «Рок за Бароў» і «Lidbeer».

4. Яшчэ адным цікавым рок-матэрыялам падзяліліся ўдзельнікі гурта «Закон Гука». Праца над дэбютным альбомам яшчэ вядзецца, але сёлета калектыву прадставіў рэліз «КАІН» — пяць саўндтрэкаў, што ўвойдуць у склад будучага альбома. Адна з песьняў («Пішы») створана, між іншым, на словы Вацлава Ластоўскага! Па словах музыкантаў, гэты рэліз — справаздача аб працы апошніх двух гадоў.

5. Праект «Віктар Сямашка ды Кумпанія» прэзентаваў альбом імправізаванай музыкі «МАРСАЎ ДЗЕНЬ» (Mars Day). Запіс спантаннага твора адбыўся ў Мемарыяльным музеі-майстэрні З.І. Азгура. Вакальную імправізацыю суправаджала гучанне клавішаў і гітары. На фоне музыкі прагучалі ўрыўкі з фільма «Пакуль ўрыўкі сонца» (1969) і вершаваныя тэксты лідара праекта Віктара Сямашкі.

Марыя СТРАХ

Сілуэты Спадчыны

Аўтарскі праект
Уладзіміра Цвіркі

ЗЭЛЬВА

Доўга я ехаў да Зэльвы. Заचाкаўся сустрэчы з ёй — былі больш тэрміновыя паездкі, неадкладныя справы. І вось настаў той момант, калі ў планах маёй наступнай вандроўкі — толькі Зэльва!

Зранку было бачна, што дзень выпадзе неблагі. Ад Слоніма сюды рукой падаць. З нецярплівасцю чакаю, калі на небасхіле на фоне блакіту пацягнуцца ўгару, закаляшацца ў празрыстых струменях нагрэтага паветра сілуэт зэльвенскай святыні — касцёла найсвяцейшай Тройцы. І вось яго вежы-блізняты, як маякі, даюць правільны напрамак, здалёк гарантуюць, што сустрэчы нашай быць.

Пачну свой расповед пра былое з прыродных асаблівасцей, якіх тут не шмат, але яны адыгралі ў свой час немаленькую ролю ў жыцці і гісторыі паселішча. Вось хоць бы рэчка Зяльвянка, на шляху якой нядаўна было створана вялікае вадасховішча. Дарэчы, раней рака мела, на мой погляд, больш паэтычную і рамантычную назву — Зэльвея. Мала гэтага — яна была суднаходнай!

Яшчэ захавалася ўзвышша, якое, хутчэй за ўсё, некалі было старажытным паселішчам. Менавіта яно і згадваецца ў летапісах за 1258 год. Праз некалькі стагоддзяў, прыкладна ў 1470 годзе, паселішча ўжо было пазначана як сяло, у якім пабудавалі першы драўляны касцёл. У 1477 годзе ўзвялі яшчэ адзін. З 1524 года частка паселішча — Вялікая Зэльва — стала мястэчкам у складзе Ваўкавыскага павета Вялікага Княства Літоўскага.

За наступнае стагоддзе мястэчка змяніла шмат уладароў. Гаспадарылі тут такія шляхецкія роды, як Вішнявецкія, Ільнічы, Зяновічы, Камароўскія ды іншыя. З пачатку XVII стагоддзя ўладарамі Зэльвы сталі прадстаўнікі заможнага і знакамітага ў ВКЛ роду Сапегаў. Пры Сапегах мястэчка атрымала вялікі эканамічны і культурны штуршок. Нездарма яны называлі свае новыя ўладанні не інакш, як Зэльвенскім графствам. Ёсць і дакументальныя звесткі, што ў 1644 годзе ў Зэльве, у Сапегаў, нейкі час гасцяваў кароль і вялікі князь Уладзіслаў Ваза.

Акрамя млыноў, корчмаў, піваварні, нават тэатра, у мястэчку працаваў і невялікі гандлёвы кірмаш. У 1720 годзе Сапегі атрымалі дазвол на будоўлю і правядзенне

больш пашыранага штогадовага кірмашу, які на працягу 130 гадоў захоўваў за сабой ганаровы статус самага буйнога кірмашу ў межах ВКЛ і другога ў Еўропе пасля кірмашу ў Лейпцыгу! Пад кірмаш была адведзена вялізная плошча гарадской зямлі, пасярод якой стаяў гасцявы двор, а гандлёвыя рады змяшчалі больш як дзвесце разнастайных шапікаў і лавак.

Жыхары Зэльвы неаднойчы падымаліся на абарону і мястэчка, і ўсёй дзяржавы. Мужна змагаліся яны за незалежнасць і самастойнасць краіны падчас паўстання пад кіраўніцтвам Тадэвуша Касцюшкі і ў час нацыянальна-вызваленчага паўстання 1863—1864 гадоў. За ўдзел у вызваленчым руху 1830—1831 гадоў маскоўскія ўлады канфіскавалі Зэльву ў Сапегаў.

Ну, а цяпер пройдземся па зацішных і ўтульных вуліцах былога мястэчка. Пачну сваю вандроўку з узвышша, якое лічыцца месцам старажытнага паселішча XIII стагоддзя. Тут захаваліся рэшткі падмурка царквы, якая ў 1866 годзе будавалася як касцёл. Проста неверагодна вялікі, у чатыры паверхі, вадзяны млын быў узведзены з цэглы і камення ў 1883 годзе. Наступны вельмі цікавы будынак — зноў царква, Траецкая, якая таксама ў 1815 годзе будавалася як каталіцкая святыня на месцы больш старажытнага драўлянага храма. Але ёсць цікавае меркаванне айчынных даследчыкаў даўніны, што гэта будынак былога тэатра Сапегаў. Назавём гэта здагадкай, ці нават легендай. Справа за часам і няўрымслівымі гісторыкамі ды кразнаўцамі, якія ў рэшце рэшт паставяць і тут кропку. Будзем чакаць...

Побач з царквой захаваліся драўляны дом, дзе пэўны час жыла беларуская паэтэса і празаік Ларыса Геніюш, якой ля царквы пастаўлены помнік. А пахавана паэтэса на мясцовых могілках.

А вось і самы адметны архітэктурны цуд Зэльвы — Тройцкі касцёл. Пабудаваны ён з цэглы ў стылі неараманскай архітэктуры ў 1908 годзе. Для яго стварэння быў выкарыстаны праект І. Дзякоўскага. Уражвае прыстравленая да фасада галерэя, да якой літаральна ўпрытык падступаюць кветнікі і неверагодная колькасць разнастайнай шматгадовай зеляніны — утвараецца невялічкі цяністы садок. Прыгожа і ўтульна, што, дарэчы, можна ўбачыць амаль на кожнай вуліцы і ў кожным закуточку гасцінай Зэльвы.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў
Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Ларыса Іванаўна ЦІМОШЫК

Рэдакцыйная
калегія:
Тасцяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барскоў
Віктар Гардзей

Уладзімір Гніламёдаў
Вольга Дадзіёмава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Алесь Карлюкевіч
Анатоль Крэйдзіч

Віктар Кураш
Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 292-20-51
намеснік галоўнага
рэдактара — 292-43-03

адказны сакратар — 292-20-51
аддзел крытыкі і бібліяграфіі — 292-56-53
аддзел прозы і паэзіі — 292-56-53
аддзел мастацтва — 292-20-51
бухгалтэрыя — 287-18-14

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выданае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Павел Якаўлевіч СУХАРУКАЎ
Нумар падпісаны ў друк
23.08.2018 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 1288

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79.
Індэкс 220013

Заказ — 2971
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукапісы прымаюцца толькі
ў электронным выглядзе,
не вяртаюцца
і не рэцэнзуюцца. Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць з меркаваннямі аўтараў
публікацыі.